

BRANSCH- OVERSIKTEN

”SVENSK BRANSCH
I MEDVIND – EUROPA
FÖLJER EFTER

En svensk, nordisk och
internationell kartläggning av
arkitekt-, teknikkonsult- och
industrikonsultbranschen

Svenska Teknik &
Designföretagen
• almega

NYCKELTAL 2016 (2015)

73,7
miljarder

Branschen omsatte i Sverige 73,7 miljarder kronor (65 miljarder 2015)

8
procent

Omsättningstillväxten var 8 % jämfört med 2015¹

16,9
miljarder

Svenska koncerner omsatte 16,9 miljarder kronor i dotterbolag utomlands (15,6)

60 500
medarbetare

Branschen sysselsatte 60 500 medarbetare i Sverige (55 000)

6
procent

Personaltillväxten var 6 % jämfört med 2015²

15 800
medarbetare

Svenska koncerner sysselsatte 15 800 medarbetare i dotterbolag utomlands (14 800)

11 000
företag

Branschen bestod av cirka 11 000 företag i Sverige

1 218
kkkr

Omsättningen per anställd var 1 218 kkr (1 186)

7,2
procent

Den genomsnittliga rörelsemarginalen var 7,2 % (6,0 %)

7,2
procent

Den genomsnittliga vinstmarginalen var 7,2 % (5,8 %)

5,1
procent

Den genomsnittliga nettomarginalen var 5,1 % (3,9 %)

¹ I årets bevakning har företag, som tillsammans omsätter drygt 2,5 miljarder kr, lagts till i bevakningen. Därför blir den reella tillväxten 8 % och inte 13 %.

² I årets bevakning har företag, som tillsammans sysselsätter 2000 medarbetare, lagts till i bevakningen. Därför blir den reella tillväxten 6 % och inte 10 %.

OM BRANSCH- ÖVERSIKTEN

Branschöversikten har publicerats av Svenska Teknik&Designföretagen (STD-företagen) sedan 1995. Branschöversikten är en sammanställning över arkitekt-, teknikkonsult- och industrikonsultbranschen i Sverige, Norden och Europa. I rapporten presenteras rankinglistor över de största företagsgrupperna på respektive marknad, intressanta nyckeltal, nyheter kring strukturaffärer samt information om utvecklingen och konjunkturen inom sektorn under det senaste året.

Sedan 2005 medverkar STD-företagens motsvarigheter i de nordiska grannländerna. Samarbetsorganisationerna i årets rapport är FRI & Danske Ark i Danmark, RIF & Arkitektbedriftene i Norge, SKOL i Finland samt FRV & Samark på Island.

Siffrorna i rapporten bygger på senast tillgängliga siffror som vi kunnat få tag på för respektive företag. För drygt hälften av företagen motsvarar detta kalenderbokslut för 2016. Resterande företag har brutna räkenskapsår. För de flesta av dessa har vi fått in årsredovisningarna för 2016/17. Men en del bokslut var inte klara när insamlingen av underlagen avslutades, till exempel för de företag vars räkenskapsår slutar den sista augusti. För dessa företag har vi behållit siffrorna för 2015/16. För enkelhetens skull refererar vi till de sammanställda siffrorna som gällande för 2016.

Företagsinformationen i rapporten har samlats in via databaserna Soliditet (Sverige) och Dow Jones Companies & Executives (Europa), från de nordiska organisationerna, direkt från företagen eller via företagens hemsidor. Bevakningen omfattar omkring 2 000 företag i Sverige, Norden och Europa. Att samla in informationen är ett omfattande arbete och i vissa fall går det inte att få tag i tillförlitlig information. Informationen för de internationella företagen är svårare att få tag i. I Sverige är årsredovisningar publika dokument. Så är det inte i alla länder och många företag lämnar ogärna ut sina siffror. I de fallen använder vi den senaste tillgängliga informationen vi kan finna. Alla företag som förekommer eller borde förekomma i rapporten uppmanas därför att kontakta STD-företagen och skicka in sina uppgifter för att säkerställa att informationen om dem blir korrekt.

Tack till alla företag som hjälpt oss genom att skicka in sina siffror /årsredovisningar!

Vi vill även speciellt tacka Lena Hagman (Almega), Åsa Bergman (Sweco), Dimitris Gioulekas (Knightec), Maria Lindfelt (WSP), John Lydholm (LINK Arkitektur), Johan von Wachenfeldt (Krook & Tjäder Arkitekter), Anders Wärefors (Bjerkning) för deras medverkan i inledning och intervjuer!

DAVID CRAMÉR
SVENSKA TEKNIK&DESIGNFÖRETAGEN

Omslagsbild
Citybanan, stationen vid Odenplan. Ansvariga
arkitekter: Ahlqvist&Almqvist
Foto: Shutterstock/Stefan Holm

Svenska Teknik&Designföretagen
i samarbete med Pär Ek Grafisk Form
Tryck: Ineko Stockholm 2017

INNEHÅLL

Förord, STD-företagens VD Magnus Höj	4
Fem aktuella trender i branschen	4
Inledning, Lena Hagman, chefekonom Almega	6

DEN SVENSKA MARKNADEN 8

Sektorns utveckling 2016 och 2017	8
Ekonomisk utveckling	9
Intervju, Anders Wärefors, vd Bjerkning	11
Intervju, Johan von Wachenfeldt, vd, Krook & Tjäder	12
Jämförelse med andra branscher	14
Intervju, Åsa Bergman, vd Sweco Sverige	15
Nyckeltal för de största svenska konsultföretagen	16
Intervju, Maria Lindfelt, HR- & komm. chef WSP	17
De 50 största arkitektgrupperna	18
De 50 största grupperna inom industriteknik	19
Intervju, John Lydholm, vd Link Arkitektur	20
Svenska strukturaffärer	20
Intervju, Dimitris Gioulekas, vd Knightec	22
De 30 största koncernerna i Sverige	25
De 300 största koncernerna i Sverige	26

DEN NORDISKA MARKNADEN 32

Inledning	34
Nordisk jämförelse av nyckeltal	34
Nordens 100 största arkitektgrupper	35
FRI – Danska marknaden	37
DA – Danska marknaden	40
Danmarks 100 största koncerner	44
RIF – Norska marknaden	46
AB – Norska marknaden	50
Norges 100 största koncerner	52
FRV – Isländska marknaden	54
Islands 17 största koncerner	56
SKOL – Finska marknaden	57
Finlands 100 största koncerner	60

DEN INTERNATIONELLA MARKNADEN 62

Internationell utveckling	64
Resultatutveckling Europas topp 300	64
Världens 10 största koncerner	64
Börsnoterade teknikkonsultföretag – en jämförelse	65
Europas 50 största arkitektgrupper	66
Europas 300 största koncerner	67

MAGNUS HÖIJ, VD SVENSKA
TEKNIK&DESIGNFÖRETAGEN

EN ALLT STARKARE BRANSCH

► Behovet av ingenjör- och arkitektkunnande är större än någonsin.

Detta skulle kunna varit en summering av både 2015 och 2016, men år 2017 är det ännu mer sant än någonsin. Våra tjänster är efterfrågade på många håll och inte sällan är efterfrågan större än utbudet. Företag får tacka nej till uppdrag på många håll.

Det finns en del som oroar sig för att marknaden, i synnerhet bostadsmarknaden, kommer att svalna under 2018. Det är möjligt, även om vi fortfarande saknar bostäder i många svenska städer och kommuner.

Men att detta på något dramatiskt sätt skulle minska behovet av kvalificerade tjänster inom både samhällsplanering, stadsutveckling, infrastruktur, skolor och sjukhus och så vidare – det tror jag helt enkelt inte. Även bostadsmarknaden kommer att finnas kvar, även om den möjligen ändrar karaktär.

Vårt samhälle och näringsliv kommer att ha lika stort behov, möjligen större, av fortsatt innovation, kreativitet, utveckling och design som någonsin. En investering i våra tjänster och vårt kunnande betalas snabbt tillbaka i ökat värde, i effektivare lösningar, i smartare produktion. Det är sant oavsett om behovet av bostäder är stort eller litet.

I en tid av snabb omställning, drivet av teknikutveckling och internationalisering, ökar bara behovet av tidig och genomtänkt planering.

Det gör mig övertygad om att vår bransch, med ingenjör- och arkitektkunnande, står mycket stark och redo för ett nytt spännande år.

MAGNUS HÖIJ
VD SVENSKA
TEKNIK&DESIGNFÖRETAGEN

FEM AKTUELLA TRENDER I BRANSCHEN

1

KOMPLEXARE TJÄNSTER

I TAKT MED ATT SAMHÄLLET utvecklas och blir allt mer teknikdrivet blir det allt viktigare att kunna hantera komplexa frågeställningar. Det kan gälla lösningar kopplat till industrins utveckling, till städernas tillväxt, till stora infrastrukturprojekt eller till politiska överväganden.

Det finns få branscher som klarar sådana utmaningar bättre än våra medlemsföretag. Den djupa kunskap och erfarenhet som arkitekt- och ingenjörsföretag kan erbjuda knyter samman kunskap om modern teknik med samhällets stora utmaningar. Det krävs också samverkan mellan olika expertområden. Många av våra företag har en stor bredd internt i företaget. Andra väljer att jobba med partners för att skapa allianser och nätverk.

Detta är ett område där insikter och perspektiv utanför landets gränser har stor betydelse. Efterfrågan på perspektiv från andra länder kommer att öka. Och vårt kunnande kommer också att efterfrågas allt mer utomlands.

2

NYA VÄGAR FÖR ATT HITTA NYA MEDARBETARE

BRISTEN PÅ RESURSER, både arkitekter och ingenjörer, har under lång tid varit skriande. Det har skapat bekymmer för både branschens utveckling men också skapat bekymmer för beställare i olika roller och för samhället i stort.

Högskolesystemet ligger efter och har inte möjlighet att på kort varsel öka kapaciteten, även om det krävs åtgärder omgående. I väntan på att högskolan utbildar tillräckligt många söker näringslivet självklart andra vägar för att hitta lösningar.

Att erbjuda möjligheter för arbetskraft från andra länder är en självklar åtgärd. Många företag söker aktivt efter utbildade ingenjörer och arkitekter, andra etablerar partnerskap med internationella aktörer.

I vissa fall utbildar företagen själva inom bristyrken, för att kunna möta marknadens krav.

3

BRANSCHGLIDNINGEN

KONSOLIDERINGSTRENDEN FORTSÄTTER.

Men den handlar inte bara om att företag X köper eller går samman med företag Y.

Den handlar också om att kompetenser blandas och att nya erbjudanden formuleras.

Närheten mellan arkitekter och ingenjörer är självklar. Många arkitektföretag har redan stärkt sitt kunnande inom kultur, geografi, filosofi och flera andra områden.

Men därtill digitaliseringens möjligheter, både i tillämpning och i utveckling.

Den bransch som en gång hade sina tydliga fack, där en sorts ingenjörer gjorde sitt jobb med precision och noggrannhet – men också sällan utanför sitt eget fack – den håller på att ändas.

Dagens ingenjörer samspelar med andra ingenjörer eller experter, uppträder i nya skepnader, skapar nya allianser och erbjudanden.

Branschen blir inte bara svårare att placera in i de gamla facken. Branschen blir också bredare, glider in i nya roller ofta långt utanför de traditionella hjulspåren.

4

FORETAGSBYGGANDET

I TAKT MED ATT FÖRETAGEN VÄXER, breddas och förändras, ökar behovet av strukturer, organisation och ett nytt ledarskap.

Funktioner som HR, ekonomi, marknads och kommunikation, stärks och byggs ut. Det ger möjlighet till en fortsatt utveckling av företagets kapacitet och egna förmåga att utvecklas. Det skapar bättre förutsättningar för personalen att utvecklas. Det stärker företagets synlighet hos både kunder, potentiella medarbetare och även i samhällsdebatten.

En funktion som har stärkts extra mycket den senaste tiden är juristavdelningen på många företag. Behovet av juridisk kapacitet, att hantera avtal, försäkringar och liknande, ökar hela tiden i betydelse.

Mycket talar för att behovet av att förstå och kunna samspela med juridiken ökar i betydelse.

5

INTERNATIONALISERINGEN

TRYCKET PÅ ATT FÅNGA UPP KUNSKAP, erfarenheter och arbetssätt från andra länder ökar. Många större beställare förväntar sig mer än bara traditionella, svenska lösningar på nya problem.

Det skadar såklart inte att många nya svenskar tar med sig kunnande och erfarenheter från sina tidigare hemländer.

Men det kommer att krävas mer. Flera utländska aktörer tittar nyfiket på den svenska marknaden och flera har redan påbörjat en etablering här.

På samma sätt söker sig en hel del svenska företag ut i världen, både för nya uppdrag men också för att hitta kraft till en expansion av det egna företaget.

LENA HAGMAN, CHEFEKONOM ALMEGA

ÖKAD EFTERFRÅGAN FRÅN EXPORTMARKNADER GYNNAR TEKNIKKONSULTER OCH ARKITEKTER

Under 2017 har efterfrågan från viktiga exportmarknader för Sverige tagit mer fart, särskilt efterfrågan på investeringsvaror och närliggande tjänster. Det innebär att efterfrågan på arkitekt- och teknikkonsulttjänster ökar än mer eftersom de behövs för nyinvesteringar runt om i världen. Det handlar om investeringar i sådant som maskinutrustning, produkt- och teknikutveckling, forskning och utveckling. Med andra ord handlar det om investeringar som höjer konkurrenskraft och produktivitet i många länders produktion och företagets försäljning. Här spelar teknikkonsulter och arkitekter en väsentlig roll.

Uppgången för investeringar i produktutveckling och ökad produktionskapacitet bör hålla i sig för att tillväxtpotentialen mer varaktigt ska kunna höjas i många länder. Den

nedåtgående trenden i produktivitetstillväxt efter finanskrisen skulle därmed kunna brytas. För en mer uthållig uppgång behöver lönsamheten stiga och ge utrymme för fortsatta investeringar. Ett

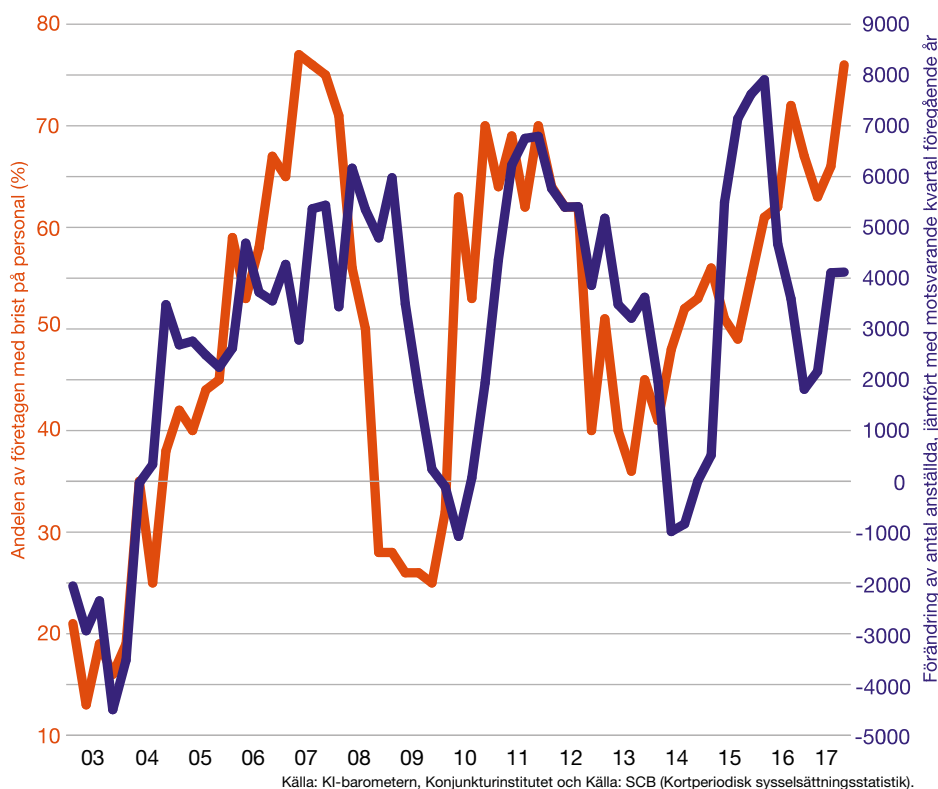
”moment-22”, dvs. en ond cirkel med för låg produktivitetstillväxt som ger för låg lönsamhet och därmed låga investeringar behöver brytas.

UPPSVINGET I EFTERFRÅGAN runt om i världen har under 2017 lyft tillväxten i världshandeln, vilket gynnar Sverige som har en stor andel export av landets totala produktion. Förbättringen av efterfrågan är nu mer synkroniserad mellan olika regioner än tidigare. Prognoser över BNP-tillväxten 2017–2018 har justerats upp för en rad stora exportmarknader, exempelvis EU-området och USA. Den redan höga tillväxten i Kina, väntas som tidigare gradvis mattas av¹. Den tidigare oron för en snabbare inbromsning i Kina tycks ha lagt sig tills vidare. Nedtrappningen av Kinas tillväxt betyder dock inte att den inhemska efterfrågan minskar. I år märks ett uppsving för importen till Kina, som bidrar starkt till uppsvinget i världshandeln.

Den ökade exporten och produktionen inom exportföretag runt om i världen höjer behoven av att bygga ut produktionskapaciteten. Exempelvis i både Tyskland och Sverige har exportindustrin nått ett högt kapacitetsutnyttjande och har behov av att bygga ut. Investeringarna i Tyskland väntas öka än mer under 2018. I Almegas nya konjunkturprognos från november räknar vi med att industrins maskininvesteringar kommer ta mer fart i år och 2018. Det innebär samtidigt ökad efterfrågan på tjänster från industrikonsulter, vilket deras orderstocksindex tyder på, som fortsatt att stiga under 2017.²

ALMEGA UTGÅR i vår nya konjunkturprognos från att den globala BNP-tillväxten tar mer fart efter den historiskt svaga återhämtningen efter finanskrisen. Nu utgår vi från att tillväxttakten ökar, från 3,2 procent 2016 till 3,6 procent i år och till 3,7 procent 2018. Tillväxten i euroområdet stiger samtidigt, med 2,2 procent i år och 1,9 procent 2018. BNP ökar takten även i våra nordiska grannländer, i Norge och Danmark till något över 2 procent i år medan den i Finland blir

Ökningen av antalet anställda teknikkonsulter och arkitekter accelererar inte i nuvarande högkonjunktur som vid tidigare konjunkturuppgång 2005–2007

”ALMEGA UTGÅR FRÅN ATT DEN GLOBALA BNP-TILLVÄXTEN TAR MER FART ... TILLVÄXT-TAKTEN OKAR FRÅN 3,2 % TILL 3,7 %.

ännu starkare, 2,8 procent, enligt prognosen. Uppsvinget för Finland hör samman med ökad internationell konkurrenskraft under 2016-2017, då Finlands relativa arbetskraftskostnader per producerad enhet fallit.

En viktig exportmarknad för Sverige som utgör ett undantag är Storbritannien, vars tillväxt bedöms bli svagare, 1,5 procent både i år och 2018. I samband med omröstningen om Brexit förra året och följande beslut om landets utträde ur EU har det brittiska pundet försvagats rejält. Det har drivit upp importpriser och inflationen i Storbritannien. Med viss fördröjning har det dämpat hushållens konsumtion, vars tillväxttakt ser ut att halveras i år jämfört med förra året, till 1,5 procent. Även företagens investeringar hålls tillbaka av osäkerheten kring effekter av Brexit och om vilka avtal som till slut kommer att slutas mellan Storbritannien och EU, bland annat på handelsområdet. Den stigande inflationen i Storbritannien, som väntas klättra över 3 procent mot slutet av 2017, fick Bank of England att höja sin styrränta i november, till 0,5 procent. Men en fortsatt svag tillväxt och svag löneutveckling talar för att det kommer dröja till åtminstone 2019 till nästa räntehöjning.

INOM EUROOMRÅDET väntas en räntehöjning av den Europeiska centralbanken (ECB) först år 2020, eftersom inflationen inom området bedöms nå upp till inflationsmålet på strax under 2 procent först då. Senast i oktober i år låg inflationstakten inom euroområdet på 1,4 procent, och rensat för de mer volatila priserna på livsmedel och energi har inflationstakten varierat kring en procent under 2017. Fortsatt expansiv penningpolitik av ECB underbygger uppgången för investeringar i euroländer. Det har också märkts i ökad orderingång för europeiska teknik konsulter, främst från privat sektor.³

Den ökade tillväxten och sysselsättningen under de senaste årens konjunkturuppgång har lett till brist på arbetskraft i flera länder, som Tyskland och Sverige. Personalbristen är nu särskilt

hög för teknik konsulter och arkitekter jämfört med många andra branscher i Sverige. Hela $\frac{3}{4}$ av företagen i branschen har nu brist på personal.⁴ Arbetskraftsbrist är ett växande problem generellt för teknik konsulter i Europa.⁵

TECKEN PÅ ATT framför allt kunskapsintensiva branscher i Sverige inte lyckas anställa i den takt de behöver i nuvarande högkonjunktur är att sysselsättnings-tillväxten börjat bromsa in. Det skiljer sig från tidigare mönster i högkonjunktur, exempelvis under konjunkturuppgången 2005–2007 då bristen på arbetskraft också steg, men då fortsatte även sysselsättningen att öka allt starkare.⁶ Nu har bristen på personal bland teknik konsulter och arkitekter stigit till en lika hög nivå som under toppen av högkonjunktturen 2007. Hela 76 procent av företagen hade brist på personal under tredje kvartalet i år, men ökningstakten i antalet anställda accelererar inte, se diagram. Mot bakgrund av bristen på personal inom en så stor andel av företagen borde antalet anställda öka snabbare. Med andra ord skulle antalet behöva öka ännu snabbare för att möta den fortsatt starka efterfrågan för branschen.

I samband med det höga resursutnyttjandet i Sverige märks en tendens till ökad outsourcing av avancerad tjänsteproduktion till utlandet, alternativt ökad import från externa leverantörer. Därmed kan det i viss mån kompensera för brist på personal i Sverige, och företag kan upprätthålla sin konkurrenskraft. Produktionen blir med andra ord mer utspridd och integrerad med verksamheter utomlands. Denna specialisering fortsätter för exportinriktade tjänsteföretag, som möter ökad konkurrens, både på exportmarknader och i sina leveranser på den svenska marknaden.

INTE MINST EXPORTINDUSTRIEN har ökat sin import av insatztjänster, vilket sätter ökat konkurrenstryck på motsvarande tjänstleverantörer i Sverige. Om vi blickar ännu längre framåt kan vi räkna med att den internationella konkurrensen kommer att stegras ytterligare. Om

Sverige ska fortsätta utvecklas som kunskapsnation med avancerad tjänsteproduktion, måste kompetensbristen i landet ”byggas bort”, bland annat genom fler utbildningsplatser vid tekniska högskolor, förbättrad kompetensinvandring och lägre marginalskatter. Insikten om de kunskapsintensiva företagens betydelse för Sveriges ekonomi, för exporten, sysselsättningen och i slutändan skatteintäkter, måste öka. Risken är annars att Sveriges ekonomi växlar in på fel spår och tappar konkurrenskraft, tillväxtförmåga och många tusentals jobb.

LENA HAGMAN
CHEFEKONOM ALMEGA,
NOVEMBER 2017

¹ Avmattning till en BNP-tillväxt på 6,2 procent 2018, enligt Oxford Economics prognos från oktober 2017.

² Se *Investeringssignalen*, oktober 2017, Svenska Teknik&Designföretagen.

³ Se *EFCA Barometern* hösten 2017, som tas fram två gånger per år av den europeiska associationen för teknik konsulter, EFCA.

⁴ Konjunkturinstitutets konjunkturbarometer, oktober 2017.

⁵ Se vidare *EFCA Barometern* hösten 2017.

⁶ Se vidare *AlmeGas konjunkturrapport*, november 2017.

SEKTORNS UTVECKLING 2016 OCH 2017

Teknikkonsult-, industrikonsult- och arkitektbranschen fortsätter att växa i Sverige. 11 000 företag omsatte 73,7 miljarder kronor och sysselsatte 60 500 medarbetare under 2016. Det motsvarar en tillväxt på 8 %¹ mätt i omsättning och 6 %² mätt i antal anställda. Branschen befinner sig i ett rekordläge ordmässigt, vilket också påverkat lönsamheten positivt. Den genomsnittliga rörelsemarginalen ökade till 7,2 % från 6,0 % under 2015, och den genomsnittliga vinstmarginalen ökade också till 7,2 % från 5,8 % under 2015. Omsättningen per anställd ökade till 1 218 kkr under 2016, från 1 186 kkr under 2015.

Företagen i branschen

Branschen består av cirka 11 000 företag. 9 500 av dessa företag har 0–2 anställda. 20 företag har fler än 500 anställda och 12 koncerner har fler än 1 000 anställda. Under 2015 hade 16 företag fler än 500 anställda och 10 fler än 1 000 anställda. Konsolideringstrenden håller i sig och bidrar till att de stora koncernerna blir större och de mellanstora företagen färre.

Branschen definieras i den här rapporten som teknikkonsultföretag inom bygg, anläggning och industri samt arkitektföretag. Det förekommer även en del kontroll- och certifieringsföretag i bevakningen.

Storleksfördelningen ser ut enligt följande:

Antal anställda	Antal företag
501 –	20
101 – 500	44
51 – 100	51
21 – 50	170
11 – 20	235
3 – 10	980
0 – 2	9500
	11 000

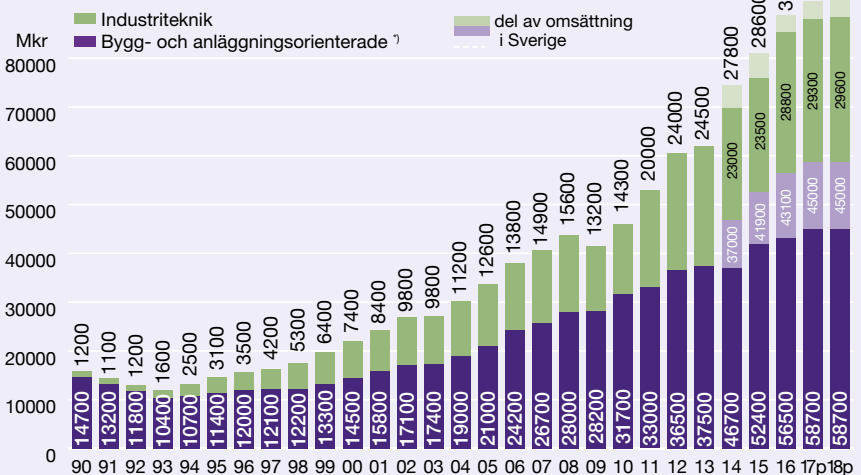
Nyckeltal

Arkitekt-, teknikkonsult- och industrikonsultbranschen i Sverige fortsätter att växa. Den sammanlagda omsättningen

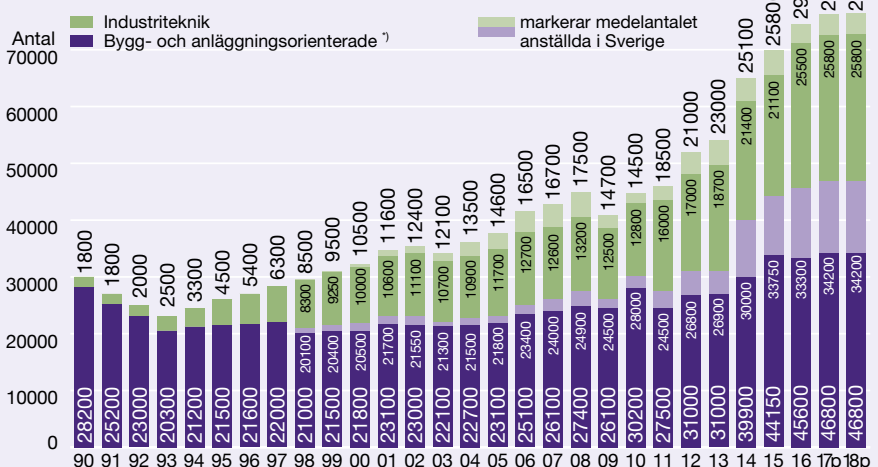
¹ I årets bevakning har företag, som tillsammans omsätter drygt 2,5 miljarder kr, lagts till i bevakningen. Därför blir den reella tillväxten 8 % och inte 13 %.

² I årets bevakning har företag, som tillsammans sysselsätter 2000 medarbetare, lagts till i bevakningen. Därför blir den reella tillväxten 6 % och inte 10 %.

Branschens omsättning, Mkr

Medelantalet anställda i branschen

^{*)} Av de bygg- och anläggningsorienterade företagen representerade arkitektföretagen i Sverige 10 000 MSEK i omsättning och 8 500 anställda under 2016. Kontroll- och certifieringsföretag som omsätter 1 800 MSEK och sysselsätter 1 600 anställda ingår ej i siffrorna ovan.

Källa: Svenska Teknik&Designföretagen

ökade med 8 % till 73,7 miljarder kronor, och antalet anställda ökade med 6 % till 60 500 medarbetare. Samtidigt ökade svenska koncerners utlandsverksamhet, till stor del tack vare förvärv. Dotterbolagen utomlands omsatte 16,9 miljarder kronor och sysselsatte 15 800 medarbetare, att jämföra med 15,5 miljarder kronor och 15 000 medarbetare föregående år. I branschen ingår också en del kontroll- och certifieringsföretag. De omsatte 2016 1,8 miljarder kronor och sysselsatte 1 700 medarbetare.

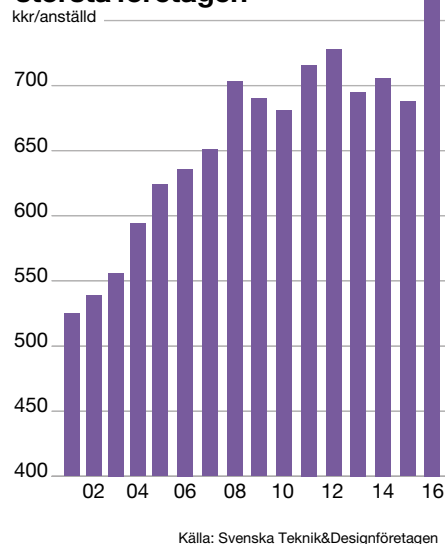
Den genomsnittliga omsättningen per anställd i branschen ökade till 1 218 kkr, från 1 181 kkr under 2015. Med utlandsbaserad verksamhet var omsättningen per anställd 1 187 kkr, upp marginellt från 1 186 kkr året innan.

Lönsamheten förbättrades väsentligt mellan 2015 och 2016. Den genom-

snittliga vinstmarginalen (resultat efter finansiella poster) ökade till 7,2 %, från 5,8 % 2015. Utan kontroll- och certifieringsföretagen var vinstmarginalen 7,4 %. Rörelsemarginalen (efter avskrivningar) var också den 7,2 %, upp från 6,0 % under 2015. Innan avskrivningar var rörelsemarginalen 8,7 %, mot 7,2 % under 2015. Nettomarginalen (årets resultat, efter skatt) ökade också, till 5,1 % från 3,9 % under 2015.

Förädlingsvärdet per anställd ökade till 838 kkr, vilket är en rejäl ökning från de 688 kkr som noterades 2015. Förädlingsvärdet motsvarar den värdeökning som företagen tillför i sin produktion och uttrycks också som företagets bidrag till BNP. Rent konkret är det företagets försäljning minus kostnaderna för insatsvarorna. Beräkningen görs genom att summera företagets lönekostnader,

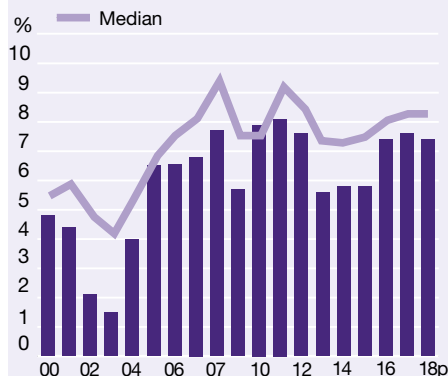
Förädlingsvärdet i de 300 största företagen

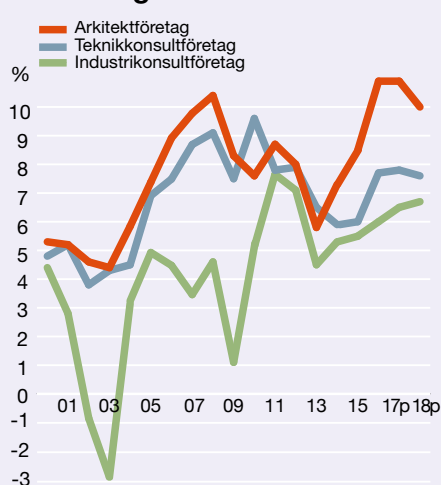
Ekonomisk utveckling (löpande priser)

	Omsättning kkr per anställd										Resultat efter finansiella poster kkr per anställd											
	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17p	18p	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17p	18p
De 300 ⁿ största koncernerna	1 037	1 017	1 065	1 130	1 161	1 150	1 165	1 182	1 230	1 246	1 246	78	46	85	92	88	64	67	69	91	94	93
Byggorienterade	1 102	1 086	1 125	1 150	1 171	1 194	1 181	1 213	1 286	1 299	1 297	101	81	104	92	92	76	71	77	106	108	103
varav																						
Arkitektföretag	1 063	1 098	1 099	1 132	1 158	1 214	1 159	1 177	1 264	1 267	1 271	110	87	84	98	92	63	84	100	138	138	127
Teknikkonsultföretag	1 107	1 184	1 129	1 153	1 174	1 093	1 184	1 219	1 290	1 306	1 302	101	80	107	90	92	79	70	73	106	102	98
Industrikonsultföretag	949	964	954	1 099	1 148	1 093	1 143	1 136	1 153	1 170	1 176	44	-17	45	91	82	49	61	58	70	75	79

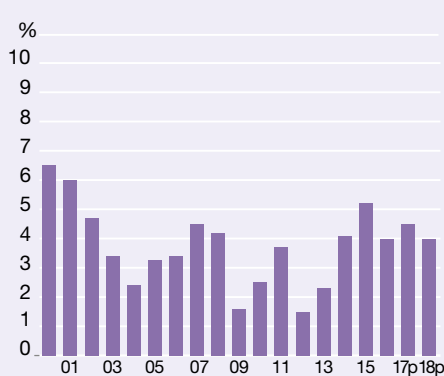
Vinstmarginaler i de 300 största konsultföretagen

Vinstmarginal

Lönekostnadsökning per årsarbete

**”DEN GENOMSNITTLIGA
VINSTMARGINALEN
ÖKADE TILL 7,2 % UNDER 2016,
FRÅN 5,8 % ÅRET INNAN.**

Investeringar i Sverige

	2016		2017p	2018p
	miljarder kr	%	%	%
Bostäder	226,8	14	19	5
Lokaler	135,7	4	4	1
Industribyggnader	7,1	9	21	0
Infrastruktur och övriga anläggningar	88,3	6	7	4
Bygginvesteringar totalt	457,9	9	12	4
Industrins investeringar i maskiner och utrustning enligt SCB och STD-företagen	56,9	3	0	2

Bygg- och industriinvesteringar 2016 samt prognos för 2017 och 2018 (fasta priser)

Källa SCB och BI.

sociala avgifter, rörelseresultat samt avskrivningar. Tillsammans utgör de förädlingsvärdet. Det värdet delas sedan med medelantalet anställda för att visa förädlingsvärdet per anställd.

Soliditeten minskade dock till 41 % från 50 % året innan. Soliditet är ett sätt att mäta hur ett företags tillgångar ser ut i relation till dess skulder. Här jämför man det egna kapitalet mot de totala tillgångarna. En tumregel säger att man bör ha en soliditet över 30 %. Samtidigt ska den inte vara för hög. Det innebär att

företagets kapital är överksam och inte genererar intäkter. En förklaring till den minskade soliditeten kan förstås vara de omfattande förvärv som gjorts under senare år. Den sammantagna balansomslutningen i branschen har ökat, det egna kapitalet har inte ökat lika mycket. Soliditeten i sektorn är dock fortfarande mycket god.

Lönekostnaderna i branschen fortsätter att öka. Mellan 2015 och 2016 ökade de med 4,0 %, vilket givetvis är mycket. Men de ökade ännu mer året innan, då

med 5,2 %. Det är troligt att lönekostnadsökningarna även de kommande åren blir relativt höga, med tanke på kompetensbristen och den stora personalomsättningen i branschen. Hälften av de medarbetare som rekryterades under 2016 kom från konkurrenter.

Arkitektföretagen

Arkitektbranschen omsatte 10,1 miljarder kronor 2016, vilket är en ordentlig ökning jämfört med 2015 då den omsatte 8,4 miljarder. Antalet anställda ökade med 14 % till 8200 från 7200. Omsättningen per anställd ökade därmed till 1232 kkr, från 1111 kronor under 2015. Svenska arkitektföretag omsatte omkring 400 miljoner kronor och sysselsatte 300 medarbetare i dotterbolag utomlands. Lönsamheten förbättrades ordentligt under 2016. Vinstmarginalen ökade till 10,9 % från 8,5 % och rörelsemarginalen ökade till 10,4 % från 8,1 % året innan. Rörelsemarginalen innan avskrivningar var 13,4 %.

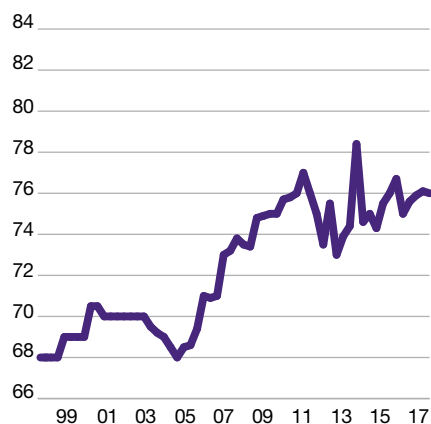
Industrikonsultföretagen

Industrikonsultbranschen omsatte 2016 28,8 miljarder kronor, en rejäl ökning mot de 23,5 miljarder kronor den omsatte året innan. Omkring 2 miljarder förklaras dock av utökad bevakning i år, varför tillväxten egentligen var 13 % (28,8 mdr/25,5 mdr). Antalet anställda ökade till 25500 medarbetare, från 21400 under 2015. Även här förklaras en del av tillväxten av utökad bevakning, knappt 2000 medarbetare. Så personalstyrkan växte därför med 9 % (25500/23400). Omsättningen per anställd i Sverige var 1129 kkr under 2016, mot 1098 kkr föregående år. Vinstmarginalen ökade till 6,0 %, från 5,1 % under 2015. Rörelsemarginalen ökade till 9,1 % från 5,5 %. Rörelsemarginalen innan avskrivningar var 7,3 %.

Teknikkonsultföretagen

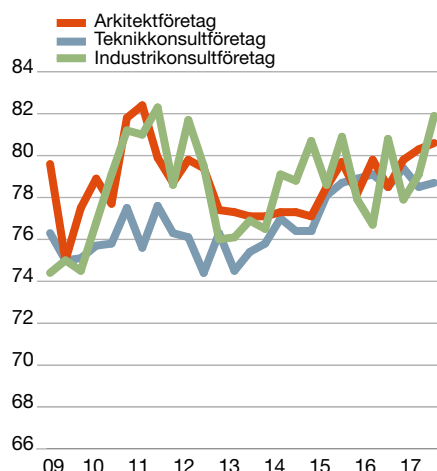
Teknikkonsultföretagen omsatte 33 miljarder kronor under 2016 och sysselsatte 25100 medarbetare. Det är liknande siffror som för 2015; 32,5 miljarder kronor och 25 000 medarbetare. Svenska koncerner omsatte dessutom tillsammans 13

Genomsnittlig debiteringsgrad börsnoterade företag

De börsnoterade företagens debiteringsgrader är vägda efter företagens respektive storlek.

Genomsnittlig debiteringsgrad per delsektor

Från medlemsundersökningar till Investerings-signalen, vägt på företagens respektive storlek.

INTERVJU
ANDERS
WAREFORS,
VD, BJERKING

”ATT SAMTLIGA MEDARBETARE ÄR DELÄGARE ... SKAPAR EN HÄRLIG LAGANDA

Hur märker ni av högkonjunkturen? Hur har era affärer utvecklats det senaste året?

Vi märker absolut av högkonjunkturen och våra affärer har utvecklats väldigt positivt under många år, exempelvis ökade vi vår omsättning med 25 procent under 2016. Vi på Bjerkning har valt att ha huvudstadsregionen Stockholm-Uppsala som vårt huvudsakliga marknadsområde och i den regionen är det verkligen högtryck, kanske den regionen i Europa med den bästa tillväxten. Efterfrågan på vår kompetens har dels möjliggjort att vi kunnat växa inom i stort sett alla våra kärnverksamheter, men det har även gett oss förutsättningar för att utöka vårt redan breda tjänsteutbud. Det senaste tjänsteområdet som vi kompletterade med är brokonstruktion samt att vi har kunnat satsa på att utveckla vår verksamhet inom projekt-, bygg- och uppdragsledning.

Hur påverkar internationaliseringen er verksamhet? Märks den i vardagen? Hur tror du att den kommer att påverka branschen?

Det pratas mycket i branschen om internationella aktörer som kommer in och tar marknadsandelar och dumpar våra priser, men än så länge har vi inte sett att det påverkat oss nämnvärt. Bygg- och anläggningsbranschen

Anders Wärefors, vd, Bjerkning.

är, till skillnad från många andra branscher, till stor del knuten till landsgränserna. På sikt tror jag dock att det kommer att ske en förändring även här. Gemensamma normer och teknikutveckling kommer att göra att det blir enklare för aktörer från olika länder att komma in och leverera direkt i respektive land.

Vi har sett vikande investeringar i forskning och utveckling. Vad betyder det för branschens och företagens konkurrensförmåga och innovationskraft?

Det är självklart oroande att vår bransch inte satsar på forskning och innovation i den utsträckning som behövs. Branschen är redan

i grunden väldigt konservativ och vi behöver ta nya kliv. Här ligger vi långt efter andra branscher och lite förenklat skulle jag vilja säga att vi har gått från att vara helt analoga till att göra det analoga digitalt. Vi har inte tagit steget fullt ut även om det händer mycket spännande speciellt inom BIM och visualiseringsområdet. Ett område där vi blir allt mer kunniga, men där vi inte alltid lyckas kommunicera ut vad vi kan och hur det underlättar för våra kunder. För att hänga med inom forskning och innovation så gör vi på Bjerkning särskilda satsningar. Vår grundare Sven-Erik Bjerkning var en pionjär inom forskningsområdet och den traditionen bygger vi vidare på.

Jag tror dessutom att vi behöver göra gemensamma insatser i branschen för att nyttja den enorma IT-kompetens som finns i Sverige och föra in den på allvar i vår bransch.

Bristen på kompetens är vida omtalad. Hur ser en attraktiv arbetsgivare ut idag, som kan locka och behålla personal?

Jag tror att vi har passerat stadiet där vi konkurrerar om kompetens med förmåner och löner. Idag handlar det så mycket mer om att ha bra ledare, erbjuda personlig utveckling och att jobba för ett högre syfte. Det är viktigt att få vara en del i en god samhällsutveckling och det är viktigt att ha en arbetsgivare som har fokus på hållbarhetsfrågorna.

På Bjerkning är personalomsättningen lägre än snittet för branschen och det är ett tecken på att vi gör mycket rätt. Att samtliga medarbetare är delägare i företaget gör att vi har ett stort engagemang och vi tar ett gemensamt stort ansvar, något som skapar en härlig laganda.

Jag tror också att en företagskultur som vår, som bygger på medmänsklighet och tillit, gör att vi alla mår bättre och därmed också presterar bättre.

miljarder kronor i sina utländska dotterbolag och sysselsatte 12 000 medarbetare. Omsättningen per anställd i Sverige var 1 315 kkr, mot 1 283 kkr under 2015. Vinstmarginalen ökade till 7,7 % under 2016, från 6,3 % året innan. Rörelsemarginalen ökade till 7,8 % från 6,4 %. Rörelsemarginalen innan avskrivningar var 9,0 %.

Kontroll- och certifieringsföretagen

Kontroll- och certifieringsföretagen omsatte 1,7 miljarder kronor och sysselsatte 1 600 medarbetare, vilket ger en omsättning per anställd på 1 059 kkr. Vinstmarginalen minskade rejält till 1,4 % under 2016 från 5,7 % året innan. Rörelsemargi-

nalen minskade till 1,1 % från 5,7 %. Den försämrade lönsamheten förklaras här troligtvis av att det är en liten grupp företag det handlar om och de flesta utlandsägda. Därför har en del koncernbidrag slussats utomlands till moderbolagen.

Debiteringsgraden (diagram sid 10)

Debiteringsgraden bland de börsnoterade företagen ökade under 2016, jämfört med föregående år. Den var i genomsnitt 76,1 % för det första halvåret och 76,0 % för tredje kvartalet i år. Under 2016 var debiteringsgraden 75,6 % respektive 75,9 %. Vid millennieskiftet passerade branschen 70 % debiteringsgrad,

så det har skett en tydlig ökning de senaste decennierna. Det ska dock påpekas att det inte finns tillgängliga debiteringsgrader för alla börsnoterade företagen i Sverige. Så statistiken är något haltande.

I Svenska Teknik&Designföretagens egna undersökningar blir trenden ännu tydligare – debiteringsgraden ökar stadigt. I undersökningarna mäts den tre gånger om året för arkitekter, teknik konsulter inom bygg och anläggning samt industrikonsulter. Läger man ihop de tre grupperna, utan vägning, så ligger de två första tertialen 2017 klart högre än någon tidigare notering; 79,9 %. Under 2016 var den sammanlagda och genomsnittliga debiterings-

INTERVJU
JOHAN VON
WACHENFELDT,
VD, KROOK
& TJÄDER

”EN ATTRAKTIV ARBETSGIVARE SER MEDARBETAREN OCH LÅTER ALLAS KOMPETENS FÅ KOMMA FRAM

Hur märker ni av högkonjunkturen? Hur länge håller den i sig, tror du?

Vi har haft ett otroligt tryck under en lång tid nu. Att konjunkturen planar ut något känns sunt i ett längre perspektiv, men det finns mycket som sammantaget pekar mot att vi fortsatt har goda tider framför oss. Vi har fullt upp att göra på alla kontor runt om i landet och tittar vi på kontorens framförhållning ser det fortsatt stabilt ut. I dagsläget ser vi att några av de mest påkostade bostadsprojekten bromsar in. Men bostadsbristen i Sverige består och vår förväntan är att bostäder i ett mellan-/lågprissegment kommer ha fortsatt stor efterfrågan. Vi har en bra blandning i vår projektportfölj och står inte och faller enbart med bostadsprojekten.

Hur påverkar internationaliseringen och konsolideringen branschens utveckling? Är det en helt förändrad bransch jämfört med för tio år sedan?

Vi sitter inte och väntar på att någon ska bjuda upp oss på den internationella scenen. Som ett av Sveriges största arkitektkontor tar vi den platsen själva. Vi drivs av kunskapsörst och lust, vilket gör att vi är övertygade om att vi

Johan von Wachenfeldt, vd, Krook & Tjäder.

blir bättre arkitekter genom att verka även på en internationell marknad. I början av året startade vi upp ett nytt kontor i Oslo och under hösten har vi anställt arkitekten Willem Bruijn som närmast kommer från Baumschlager Eberle kontor i Lustenau, Österrike. I allt fler uppdrag konkurrerar vi idag med danskarna, dessutom på deras hemmaplan. På Krook & Tjäder har vi just nu två miljardprojekt i Köpenhamn. Internationaliseringen utmanar, inspirerar och ställer höga krav på oss som arkitekter.

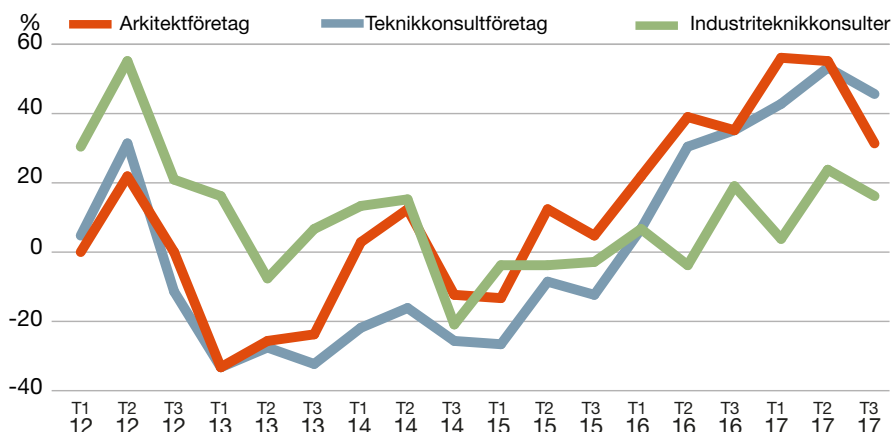
Ja, vi ser en annan bransch idag än för tio år sedan. Det ställs allt högre krav på specia-

listkunskap, certifieringar och lagkrav. För att kunna möta dessa behov krävs det resurser, vilket riskerar leda till färre och större arkitektkontor på marknaden. Här är det viktigt att vi som stora aktörer tar vårt ansvar och ser till att arkitektonisk mångfald uppmuntras. Det är ett ansvar vi har mot samhället. På Krook & Tjäder ser vi arbetsprocessen med varje medarbetares kompetens och arkitektoniska ambitioner som nyckeln till mångfald och god kvalitet.

Bristen på kompetens är vida omtalad. Vad betyder detta för er och hur ser en attraktiv arbetsgivare ut idag?

Resursbristen i branschen slår mot alla. Därför arbetar vi aktivt med bl.a. KAN Connect, ett branschnätverk för nya svenska arkitekter, byggnadsingenjörer och arbetsgivare i branschen. På så sätt löser vi inte bara kompetensbristen – vi främjar även såväl integration som mångfald och internationalisering. På Krook & Tjäder har vi en mycket låg personalomsättning. Vi är ett värderingsstyrkt företag som värdesätter varje människas egen förmåga, frihet och eget ansvar. Hos oss har över 50 procent av medarbetarna egna kunder och den personliga relationen är central såväl inom företaget som mot våra kunder. Vi har alltid strävat efter att vara den bästa arbetsgivaren och det har betalat sig då vi under högkonjunkturen haft relativt lätt att rekrytera. Under året har vi även arbetat fram en helt ny modell för medarbetarutveckling där varje medarbetare driver sin egen utveckling med regelbundna möten med närmaste chef. En attraktiv arbetsgivare ser medarbetaren och låter allas kompetens få komma fram – alla ska få lysa.

Företagens uppfattning om prisbildens utveckling

Diagrammen över prisbildens utveckling visar nettototalen mellan andelen företag som har höjt sina priser minus de som sänkt sina priser under de senaste 6 månaderna.

Källa: Svenska Teknik&Designföretagen

graden 78,9%. Den har alltså ökat med en hel procentenhet. År 2009 var motsvarande siffra 75,8%, så det är en rejäl ökning under tio år.

Industriteknikkonsulterna och arkitektföretagen har haft högst debiteringsgrad hittills i år, i genomsnitt 80,5%. Arkitekternas genomsnittliga debiteringsgrad under 2016 var 79,4% och industriteknikkonsulternas 78,5%. Teknikkonsulternas debiteringsgrad under årets två första terrier var 78,6%, mot 79,0% under 2016.

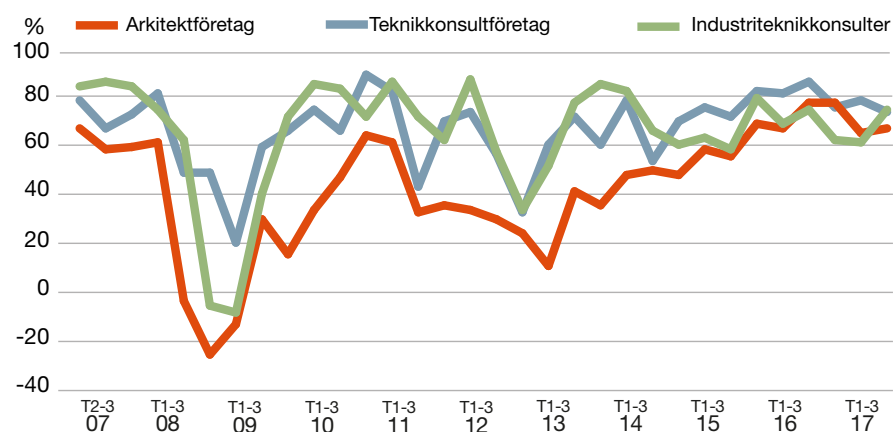
Förväntningarna bland företagen i branschen kring debiteringsgradens utveckling framöver är relativt goda; de flesta (61%) tror på bibehållna nivåer och nästan vart tredje (31%) företag tror på en fortsatt ökning. Endast 8% tror att

Zenhusen Norra
Djurgårdsstaden.
Arkitekter: C.F.
Møller.

den minskar under första halvåret 2018. Debiteringsgraden har varit det kanske främsta verktyget att balansera otakten mellan löne- och prisökningar i branschen. Med lönekostnadsökningar på 3–5 % per år och en prisutveckling som vissa år stått helt still eller i bästa fall ökat med någon procentenhet, så har högre beläggningsgrader använts för att behålla lönsamheten. Risken och problemen med den strategin är givetvis i första hand att 100 % är taket och däremellan ska administration, försäljning, utbildning samt forskning och utveckling (FoU) rymmas. FoU-investeringarna bland företagen i branschen halverades till exempel mellan 2014 och 2016, med motiveringarna att de inte hinns med el-

Personalstyrkans utveckling

Förväntningarna på personalstyrkans utveckling visar nettotalen mellan andelen företag som tror personalstyrkan ökar minus de som tror att den minskar under de kommande 6 månaderna.

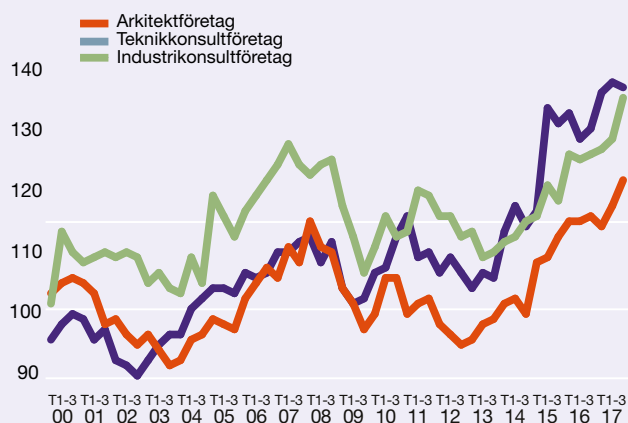
Källa: Svenska Teknik&Designföretagen

”ANDELEN KVINNOR
I BRANSCHEN VAR
32 % UNDER 2016.

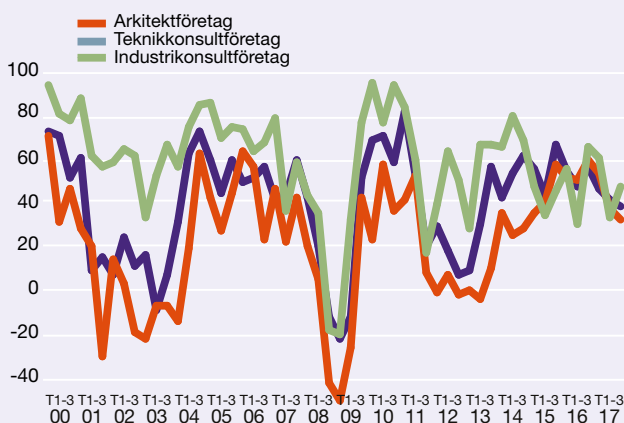

Orderstocksindex och konfidensindikatorn (förväntningar)

Orderstocksindex

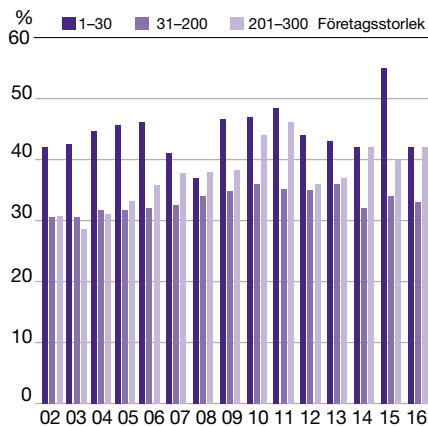
Konfidensindikatorn

Orderstocksindex bygger på enkätundersökningar bland STD-företagens medlemmar och räknas fram genom en vägning mellan inläggande orderstock per anställd och belägningsgraden om 2, 3, 6 och 12 månader. Konfidenskurvan representerar nettotalen mellan andelen företag som förväntar sig förbättrat orderläge minus de som förväntar sig försämrat orderläge om 6 månader.

Källa: Svenska Teknik&Designföretagen

Soliditet, %

Källa: Svenska Teknik&Designföretagen

Jämförelse med andra branscher

Omsättning/anställd (kkr)	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Managementkonsulter	1820	1800	2075	2015	1890	1880	1906	1912	1823	1817	1924	2114
IT-konsulter	1170	1135	1440	1270	1290	1480	1545	1627	1703	1917	1987	1858
Affärsjuridik	1595	1655	1750	1730	1690	1770	1840	1773	1921	1986	2104	2132
Marknadsundersökare	1070	1085	1280	1355	1295	1445	1465	1459	1437	1423	1466	1461
PR & Kommunikation	1170	1265	1285	1320	1260	1235	1295	1269	1736	1808	1806	1849
Revisionsbyråer	1135	1250	1250	1230	1275	1280	1320	1332	1402	1433	1491	1524
samt enl. vår tabell på sid. 9 (300 största koncernerna)												
Byggorienterade	902	905	908	912	941	980	1088	1171	1194	1181	1188	1239
Industriteknik	1010	998	1106	1101	1084	1040	1110	1148	1093	1143	1109	1114

En jämförelse med andra kunskapsbranscher med högutbildad personal är intressant att göra. Ovanstående jämförelsetal från de 20-50 största företagen i några branscher är hämtade från Soliditets Nordic Business Key.

Källa: Svenska Teknik&Designföretagen och Soliditets Nordic Business Key.

ler att det saknas ekonomiska resurser. Detta är en risk för branschen och företagens konkurrenskraft. Så, en allt högre debiteringsgrad är inte nödvändigtvis alltid eftersträvarvärt.

Prisutvecklingen (diagram sid 12)

Prisutvecklingen går åt rätt håll, genom-

snittsarvodena ökar. Men det går långsamt, i alla fall jämfört med lönekostnadsökningarna. Två av fem företag i den senaste medlemsundersökningen uppgav att de höjt sina genomsnittsarvodena mellan maj och september. Endast vart tjugonde företag sade att de sänkt sina genomsnittsarvodena.

Det var den fjärde mätningen i rad

som alla tre verksamhetsgrupperna (arkitekter, teknikonsulter och industriksulters) redovisade fler företag som höjt än som sänkt priserna. Industriksulterna har upplevt en hög prispress länge, och den finns förstås kvar på sina håll. För teknikonsulterna har prisutvecklingen varit positiv sedan januarimätningen 2016 och för arkitektföretagen

INTERVJU
ÅSA
BERGMAN,
VD SWECO
SVERIGE

”STORRE OCH MER INTERNATIONELLA KUNDER MED NYA INKOPSMONSTER INNEBÄR ANDRA KRAV PÅ KONSULTERNA

Hur märker ni av högkonjunkturen? Hur länge håller den i sig tror du?

Vi märker främst av högkonjunkturen genom den starka marknad vi befinner oss på och det görs stora investeringar inom samhällsbyggnadsbranschen i Sverige, inom såväl bygg- och fastighetssektorn som inom transportinfrastruktur.

Sweco planerar och utformar framtidens samhällen och städer och vi upplever en stor efterfrågan på våra tjänster. De växande städerna behöver mer av allt det som Sweco kan erbjuda.

Hur påverkar internationaliseringen och konsolideringen branschens utveckling? Är det en helt förändrad bransch jämfört med för tio år sedan?

Den allmänna globaliseringstrenden i kombination med att marknaden i Sverige under lång tid har varit god har inneburit förändringar både på kundsidan och bland aktörerna i arkitekt- och teknikonsultbranschen. Större och mer internationella kunder med delvis nya inköpsmonster innebär andra krav på konsulterna, och de som lyckas bäst är de som kan vara både nära kunden, med förståelse om de specifika behoven och kunskap om den lokala marknaden, och samtidigt vara globala, med möjligheter att erbjuda kunden rätt expertis för varje situation.

Sweco har en lång historik av att växa genom förvärv och har genomfört över 100 förvärv de senaste tio åren, förvärv som både har tillfört ny kompetens och nya hemmarknader och gjort oss till marknadsledare i flera europeiska länder. Inom Sweco har vi

Åsa Bergman, vd, Sweco Sverige.

konsulter med olika kompetenser i hela norra Europa och för oss har internationaliseringen inneburit nya möjligheter att matcha expertis från olika länder i våra kunduppdrag.

Vi har sett vikande investeringar i forskning och utveckling. Vad betyder det för branschens och företagets konkurrensförmåga och innovationskraft?

Sweco utvecklar teknik och anpassade lösningar som vi alltid har gjort, i våra uppdrag för våra kunder och i teknikutvecklingsprojekt som vi finansierar själva, som vi utför tillsammans med våra kunder eller med akademien. Genom dessa utvecklingsprojekt kan vi exempelvis utveckla metoder eller skapa nya tjänster för att möta våra kunders behov. Det är också ett sätt att bidra till teknikutveckling samt upprätthålla och utveckla spetskompetenser.

Jag tror att nyckeln är att ligga i framkant i digitaliseringens snabba utveckling och med smarta lösningar möta de nya utmaningar och behov som digitaliseringen medför för våra kunder. Digitaliseringen bidrar till att

våra städer blir hållbara och smarta och den skapar en bättre vardag och ett bättre liv för människor som lever i städerna. Så det står givetvis högst upp på vår agenda att vara med och bidra i denna omställning.

Bristen på kompetens är vida omtalad. Vad betyder detta för er och hur ser en attraktiv arbetsgivare ut idag?

För oss är det viktigt att vara en attraktiv arbetsgivare för de allra bästa ingenjörerna, arkitekterna och miljöexperterna. Det gör vi dels genom att erbjuda de mest spännande uppdragen där vi ger möjlighet att vara med och påverka framtidens samhällen och städer, men även genom att skapa en arbetsmiljö där alla känner sig välkomna och respekterade. Swecos arbetssätt bygger på att medarbetare snabbt får ta ansvar och vara nära kunderna, och vi lägger stor vikt vid individuell prestation och utveckling, jämställdhet, mångfald och en öppen dialog. Att vi rankas högt i mätningar när ingenjörer anger sina drömarbetsgivare och i våra egna medarbetarundersökningar är ett kvitto på att det vi gör är rätt.

Vi har lyckats väl med att attrahera nya medarbetare och rekryterar årligen över 1000 nya medarbetare. Dock känner vi av den personalomsättning som nu karaktäriserar branschen, och upplever att det har blivit större utmaningar att hitta kompetens inom specifika områden, exempelvis seniora och erfarna kandidater med vissa spetskompetenser såsom geotekniker, konstruktörer och VA-projektörer.

Är lönsamheten tillräckligt bra, med tanke på högkonjunkturen? Hur löser man lönsamhetsekvationen, med stigande lönekostnader och svag prisutveckling?

Sweco har en stabil utveckling och en bra lönsamhet. Under de senaste åren har vi höjt våra priser. Det handlar om att visa på vilket värde vi skapar och lyckas ta betalt för det värdet. Det lyckas vi genom att ha bra kundrelationer och verkligen förstå våra kunders affär och utmaningar. Prisfrågan är viktig för hela branschen och här finns det sannolikt mer att göra.

har den varit positiv sedan januari 2015.

I diagrammet på sidan 12 illustreras företagets uppfattning om prisbildens utveckling. Punkterna på kurvan motsvarar nettotalet mellan andelen positiva och negativa företag som svarat på frågan om de höjt eller sänkt sina genomsnittsarvoden under den senaste mätperioden.

Den positiva prisutvecklingen un-

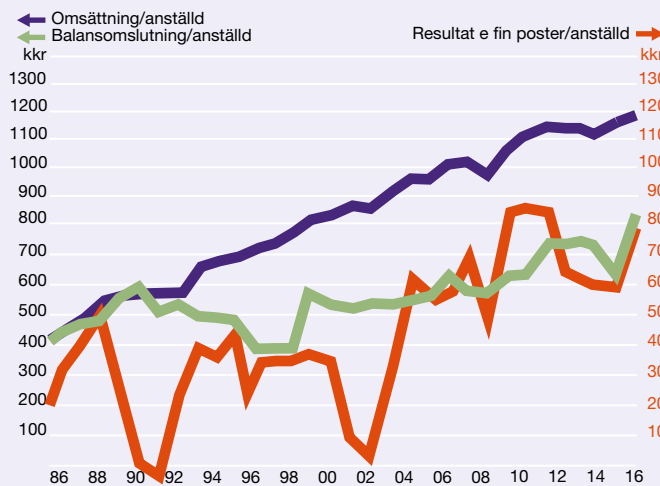
der 2016 och 2017, efter flera års stillastående utveckling, har givetvis fått genomslag i lönsamheten. Inte minst för arkitektföretagen som har lägre andel offentliga beställare jämfört med teknik-konsulterna inom bygg och anläggning. I offentliga upphandlingar beskrivs prispressen fortfarande vara utbredd. Nu behöver branschen fortsätta att höja sina

priser så att man kan behålla lönsamheten även om debiteringsgraden skulle sjunka ett par procentenheter. Företagen behöver ha resurser, både i kapital och personal, för att kunna investera i forskning och utveckling och samtidigt generera vinster till ägare och till fortsatta förvärvsinvesteringar.

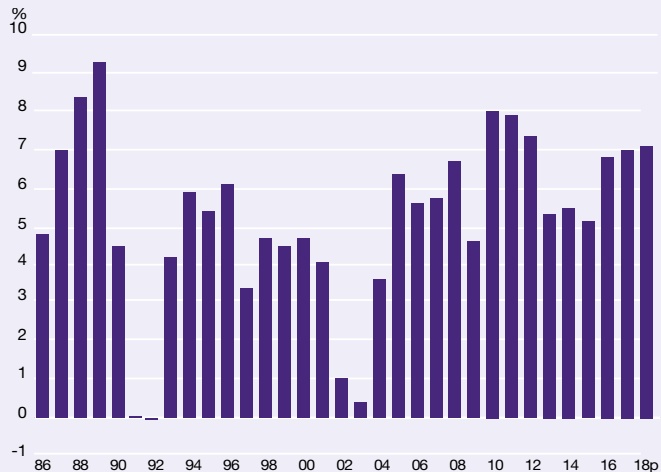
PERSONALOMSÄTTNINGEN I BRANSCHEN NÄRMAR SIG 20%.

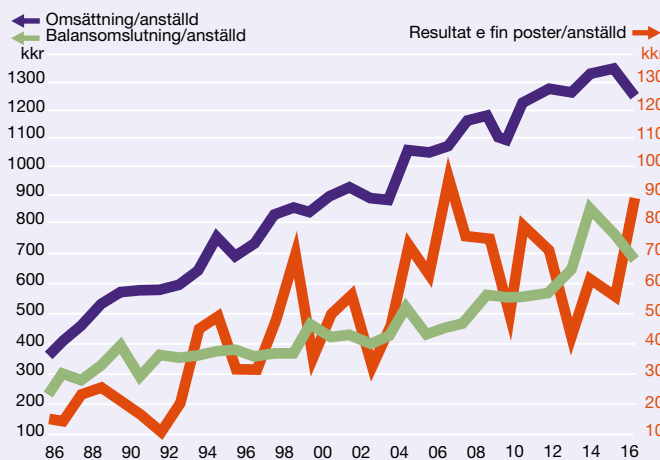
De 30 största svenska koncernerna

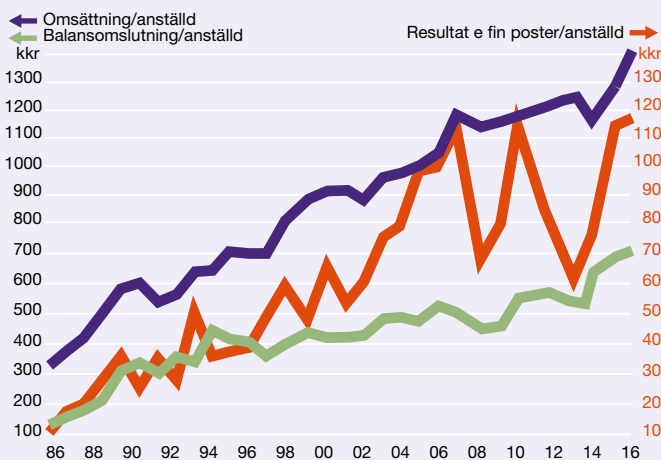
Vinstmarginaler i de 30 största konsultföretagen

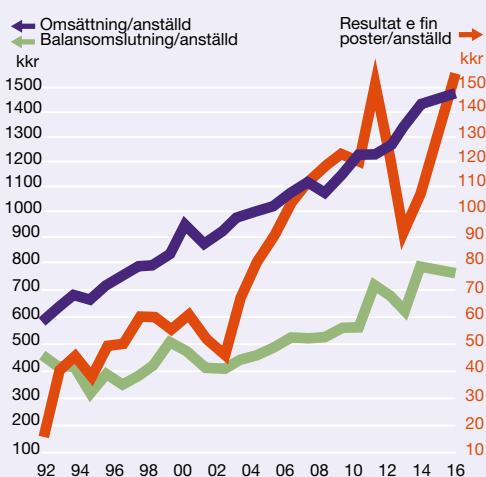
Koncern 31–50

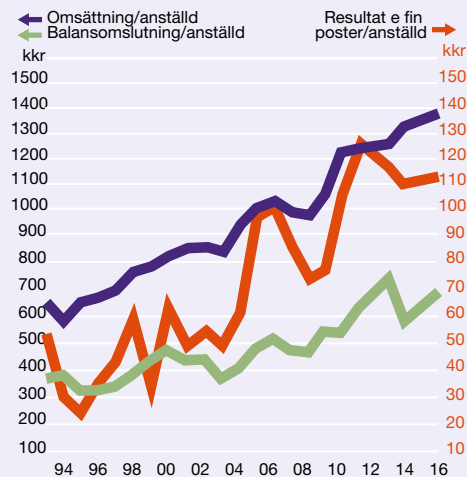
Koncern 51–100

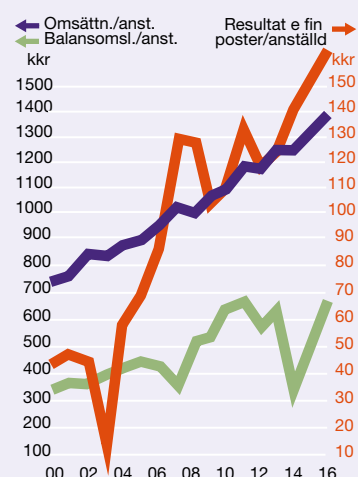
Koncern 101–150

Koncern 151–200

Koncern 201–300

Källa: Svenska Teknik&Designföretagen

INTERVJU
MARIA
LINDFELT,
HR- & KOMMU-
NIKATIONS-
DIREKTÖR WSP

”DET HANDLAR OM ATT ÖKA KUNSKAPEN OM BRANSCHEN OCH DE SPÄNNANDE MÖJLIGHETER SOM FINNS

Hur allvarligt är det med bristen på utbildade ingenjörer och arkitekter för ditt företag?

Vi har haft en högkonjunktur länge och det är många som slåss om spetskompetens och talanger. Det innebär samtidigt en utmaning för branschen att hitta nya arbetssätt, göra saker och ting på ett smartare sätt och se till att duktiga medarbetare stannar och utvecklas i företaget. För ett globalt företag som WSP finns alltid spetskompetens att tillgå inom koncernen.

Vad behöver göras för att det ska bli lättare att rekrytera och behålla personal?

Det handlar om att öka kunskapen om branschen och de spännande möjligheter som finns, inte minst i konsultvärlden. Arbetsuppgifterna för en ingenjör ser helt annorlunda

Maria Lindfelt, HR- & kommunikationsdirektör WSP.

ut idag än för bara några år sedan. Det pågår mycket arbete för att locka fler kvinnor och studenter med utländsk bakgrund till ingenjörsutbildningar. Vi som arbetar i branschen har ett ansvar att sprida kännedom om hur

dagens ingenjörsjobb ser ut. Ta till exempel en titt på vårt instagramkonto @lifeatwspsweden.

Vad utgör en attraktiv arbetsgivare (som kan attrahera och behålla personal)?

Jag tror att den avgörande frågan är att kunna erbjuda medarbetarna utmaningar och utvecklingsmöjligheter i intressanta, komplexa projekt. Här har WSP en stor fördel som ett växande, globalt företag med många prestigefyllda uppdrag runt om i världen. Utbildning och karriärmöjligheter är en annan viktig faktor i en framgångsrik företagskultur. Vi har just fått ett glädjande kvitto på att medarbetarna är nöjda med WSP som arbetsgivare. Vi avancerade i år från 17:e till 12:e plats i Universums medarbetarundersökning.

Man talar mycket om bristen på kompetens. Hur är det med kunskapen hos nyexaminerade studenter? Vad saknas och vad kan göras åt eventuella brister?

För dagens studenter är ofta samverkan och kommunikation självklarheter, vilket gör dem bra rustade för dagens och morgondagens arbetsliv. De har rest mycket, har globala nätverk och ofta bra språkkunskaper. Som arbetsgivare måste vi komplettera med ett bra internt program i form av utbildning och mentorer för att nyutexaminerade medarbetare snabbt ska kunna känna sig trygga i sin yrkesroll.

Rekordstarkt orderläge

Det goda orderläget i branschen vid utgången av 2016 har hållit i sig även under 2017. Alla tre verksamhetsgrupperna (arkitekter, teknikonsulter och industriconsulter) noterades för högre orderstocksindex (se diagram på sid 14) under andra tertiet 2017 än de hade vid sista tertiet 2016. Orderstocksindex räknas fram genom en vägning mellan inläggande orderstock per anställd och beläggningsgraden om två, tre, sex och 12 månader. Samtliga tre verksamhetsgrupperna har registrerat historiska rekordnoteringar under året, med de högsta indexen hittills uppmätta sedan orderstocksindexet började mätas före millennieskiftet. Orderläget i branschen är alltså rekordstarkt.

Företagens förväntningar om orderlägets utveckling (se diagram på sid 14) under 2017 är fortsatt optimistiska. Fyra av tio (43 %) av företagen i den senaste medlemsundersökningen trodde på ökad orderingång under första halvåret

2018, endast vart femtionde (2 %) företag trodde på en minskning. Sedan den undersökningen genomfördes, i september och oktober, har möjligtvis bilden ändrats en aning. Bostadsinvesteringarna bromsas in. Kanske snabbare än väntat för någon månad sedan, eftersom bostadsmarknaden nått en mättnad efter att tusentals nya lägenheter kommit ut på marknaden de senaste åren, samtidigt som massmedia skapat en priskraschhysteri som medfört ojämvt mellan köpare och säljares prisförväntningar. Bostadsbristen har dock inte byggts bort ännu, så bostadsinvesteringarna kommer inte helt att upphöra utan kommer sannolikt att fortsätta under många år framöver men möjligtvis i en långsammare takt. Utöver bostadsmarknaden, som varit loket i byggsektorn de senaste åren, så har utvecklingen även i övriga delsektorer varit positiv. Både offentliga investeringar i fastigheter, sjukhus, skolor och infrastruktur såväl som privata investeringar i kontor, kommersiella lo-

kaler, hotell och energianläggningar har ökat under det senaste året. Den utvecklingen ser även ut att hålla i sig under kommande år, inte minst infrastruktur- och anläggningsinvesteringarna.

Industriconsulternas orderutveckling beror till stor del på hur efterfrågan ser ut för tillverkningsindustrin. Efterfrågan på hemmamarknaden har varit god i flera år nu, med vissa fluktuationer, medan den varit svagare från internationella marknader. I takt med en allt starkare återhämtning runt om i Europa och en god tillväxt i USA så har även exportefterfrågan ökat. Samtidigt så investerar industriföretagen löpande i produkt- och processutveckling, så industriconsulterna har haft en tilltagande orderutveckling i ett par tre år och under 2017 har utvecklingen lett till nya rekordnivåer ordermässigt.

Investeringar inom sektorn

Tabellen (sidan 10) visar investeringarna inom sektorn under 2016 samt prognoser

DE 50 STÖRSTA ARKITEKTGRUPPERNA

	17	16	Koncern/företag	Bok- slut	Omsätt- ning, Mkr	(Före- gående)	Antal anställda
STD	1	1	White Arkitekter AB	16	892,2	824,3	682
STD	2	2	SWECO Arkitekter *	16	834,0	780,0	629
STD	3	3	Tengbomgruppen	16	628,4	527,2	603
STD	4	4	PE Arkitektur *	16	275,0	252,0	237
STD	5	12	Tyréns Arkitektur (Pyramiden & AQ Arkitekter, m fl)*	16	240,0	118,6	230
STD	6	8	Mälarholmen (Ettelva Arkitekter & M.E.R. Solution)	16	187,3	143,0	84
STD	7	6	Wingårdh-koncernen	16	178,6	158,8	141
STD	8	9	Semrén & Månsson Arkitektkontor AB	16/17	159,1	142,8	156
STD	9	5	Link Arkitektur AB	16	157,4	155,5	139
STD	10	7	Arkitekterna Krook & Tjäder AB	16	153,3	143,9	137
STD	11	11	Liljewall Arkitekter AB	16	151,4	129,6	136
	12	32	ÅF (SandellSandberg & Konzept Sthlm) *	16	140,5	41,9	109
STD	13	10	FOJAB AB	15/16	139,0	99,3	105
STD	14	13	NYRÉNS Arkitektkontor AB	16	138,3	112,6	100
STD	15	14	AIX Arkitekter AB	15/16	116,9	101,1	84
STD	16	16	Brunnberg & Forshed Arkitektkontor AB	16	103,7	84,5	70
STD	17	15	ÅWL Arkitekter AB	16	101,8	85,6	79
STD	18	17	Arkitema AB	16	97,7	84,3	86
STD	19	18	Byrån för Arkitektur & Urbanism (BAU)	16	85,8	80,6	58
STD	20	22	BSV Arkitekter & Ingenjörer AB	16	82,0	66,4	61
STD	21	24	Archus	16	81,4	54,2	55
STD	22	21	Reflex Arkitekter AB	16/17	81,0	75,7	54
STD	23	20	Cedervall Arkitekter	16	78,8	76,8	79
	24	29	Strategisk Arkitektur Fries & Ekeröth AB	16	72,1	44,5	40
STD	25	19	BSK Arkitekter AB	16	69,7	78,9	53
STD	26	26	Equator Stockholm AB	16	69,4	46,7	45
	27		Codesign Sweden AB	15/16	66,3	50,5	41
STD	28	25	A & P Arkitektkontor AB	16	66,0	49,5	32
	29	23	Wester+Elsner Arkitekter AB	16	64,7	62,7	42
STD	30	27	Yellon AB	16	53,3	44,9	46
STD	31	30	BBH Arkitektur & Teknik AB	16	52,9	43,9	30
STD	32	35	MAF Arkitektkontor AB	15/16	50,4	39,1	35
STD	33	31	Carlstedt Arkitekter AB	16	49,7	43,6	49
STD	34	28	SYD ARK Konstruera AB	16/17	48,7	44,4	46
STD	35	39	Scheiwiller Svensson Arkitektkontor AB	16/17	47,5	36,0	29
STD	36	36	C.F. Møller Sverige AB	16	47,5	38,3	40
	37	42	DAP Stockholm	16	43,4	32,3	12
STD	38	47	Lindberg Stenberg Arkitekter AB	16	40,6	30,1	32
	39	46	Kjellander & Sjöberg AB	15/16	39,5	31,0	41
STD	40	33	Arkitekthuset Monarken AB	16/17	39,0	41,3	42
STD	41	40	Landskapslaget AB	16	38,7	34,7	27
STD	42	43	Arkitektgruppen G.K.A.K AB	16	38,2	35,3	27
	43	58	Kanozi Arkitekter AB	15/16	37,7	26,3	31
	44	55	Dinell Johansson AB	16	36,9	28,2	25
STD	45	49	Okidoki AB	16	36,9	29,6	39
STD	46	37	Thomas Eriksson Arkitektkontor AB	16	36,6	38,3	27
STD	47	70	Alessandro Ripellino Arkitekter	16	36,5	22,2	25
STD	48	34	Erséus Arkitekter AB	16	34,4	40,6	29
STD	49	52	HMXW Arkitekter AB	16	33,0	29,3	22
	50	41	ABAKO Arkitektkontor AB	16	32,5	34,4	34

STD = medlem i Svenska Teknik&Designföretagen. (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd. De 50 största arkitektgrupperna 2016 omsatte 6 385 Mkr (5 447 Mkr 2015). Medelantalet anställda var 5 055 (4 613) och omsättningen per anställd var 1 263 kkr (1 181 kkr). Listan omfattar enbart de grupper/koncerner där arkitektverksamheten är dominerande.

Källa: Svenska Teknik&Designföretagen

för investeringsutvecklingen under 2017 och 2018. Bygg- och anläggningsinvesteringarna ökade med 9 % mellan 2015 och 2016, till sammanlagt 457,9 miljarder kronor. Främsta orsaken bakom detta var den stora ökningen på bostadsinvesteringarna, som ökade med 14 %. Men även lokalinvesteringarna (4 %), industribyggnader (9 %) och infrastruktur- och anläggningsinvesteringarna (6 %) ökade. Industrins investeringar i maskiner och utrustning ökade med 3 % till 56,9 miljarder kronor.

Investeringarna inom bygg- och anläggningssektorn väntas öka med omkring 12 % under 2017 och 4 % under 2018. Det är fortsatt bostadsinvesteringarna som är drivande i den ökningen. Även om en avmattning på bostadsbyggandet väntas, på grund av avtagande efterfrågan på nybyggda bostäder, förväntas investeringarna i påbörjade byggprojekt öka även under nästa år. Därefter är det sannolikt att investeringarna i bostadsprojekt minskar under några år.

Sysselsättningsläget (se diagram sid 13)

Kompetensbristen håller i sig. Tre av fyra företag behövde nyanställa i den senaste medlemsundersökningen. Personalomsättningen närmar sig 20 % på årsbasis. Konkurrensen om kompetensen tilltar och företagen plockar personal från varandra, med en stegrande lönespiral som följd.

I medlemsundersökningen i september behövde sammantaget tre av fyra företag nyanställa. Bland teknikkonsulterna svarade 80 % att de behövde rekrytera medan 2 % trodde på minskande personalstyrka. Bland arkitekterna var det 71 % som signalerade rekryteringsbehov och inget företag trodde på neddragningar. Bland industrikonsulterna var det 79 % som behövde rekrytera och inga som behövde minska personalstyrkan.

I en medlemsundersökning i juni konstaterades att branschen behövde anställa 7 500 personer fram till årsskiftet. Det motsvarar 12 % av branschens sammanlagda personalstyrka. Vid samma period 2016 behövde branschen anställa

DE 50 STÖRSTA GRUPPERNA INOM INDUSTRIOTEKNIK

	17	16	Koncern/företag	Bokslut	Omsättning, Mkr	(Föregående)	Antal anställda
	1	1	ÅF (divisioner + förvärv) *	16	7 130,0	6 900,0	5 500
STD	2	9	Sigma Group (industry & IT)	16	2 740,0	605,0	2 689
STD	3	5	Rejlerkoncernen Industri & Energi *	16	1 880,0	1 200,0	1 940
	4	3	Combitech AB (förvärvat Tikab) *	16	1 789,1	1 602,2	1 502
STD	5	2	Semcon AB	16	1 755,9	1 656,6	1 956
	6	4	HIQ International AB	16	1 659,4	1 508,0	1 361
	7	6	Alten Sverige	16	994,6	894,1	1 157
STD	8	7	SWECO Industry & Energy *	16	950,0	860,0	875
STD	9	8	WSP Industry *	16	772,0	639,0	747
STD	10	10	Dekra Sweden (Industrial + Automotive) *	16	652,0	544,5	573
	11	12	Altran Sverige AB	16	530,6	484,9	503
STD	12	11	Pöyry Sweden AB	16	525,1	488,2	478
STD	13	13	Knightec AB	16/17	485,8	457,9	503
STD	14	14	COWI Industry *	16	460,0	420,0	435
STD	15	15	Etteplan Sweden AB *	16	420,2	395,6	419
STD	16	16	Ansaldo STS Sweden AB	16	383,8	314,1	56
STD	17	17	Avalon Innovation AB	16	311,5	310,6	240
STD	18	21	Consat AB	16	235,1	216,0	188
	19	20	Z-Dynamics (Infotiv & Combine)	16	224,4	220,7	248
STD	20	26	Projektagemang (PE Industri) *	16	218,0	146,0	204
	21	22	Eurocon Consulting AB	16	214,2	198,8	204
	22	34	Essiq AB	15/16	175,5	139,8	227
	23	18	Elektroautomatik i Sverige AB	16	173,7	230,7	93
STD	24	36	Neste Jacobs AB	16	169,8	111,7	134
	25	23	TechniaTranscat AB	16	169,3	168,4	91
STD	26	28	i3tex AB	16	165,5	134,4	180
STD	27	25	FS Dynamics AB	16/17	160,3	157,5	160
STD	28	35	Devport AB	16	154,0	112,0	135
	29	24	Optronic Partner PR AB	16/17	146,7	158,3	50
STD	30	27	Core Link AB	16	146,0	135,7	49
STD	31	38	HRM Engineering AB	16	136,4	100,9	128
STD	32	32	Cactus Utilities & Rail *	16	130,7	115,4	68
STD	33	43	Teamster AB	16	126,9	92,9	46
STD	34	37	Escenda Engineering AB (förvärvat av Tata Technologies)	16	125,1	103,8	95
STD	35	51	Segula Technologies AB	16	122,9	73,9	120
STD	36	30	Engineeringpartner Automotive Nordic AB	16	112,7	119,2	115
	37	57	T-Engineering AB	16	110,9	70,6	51
	38	31	QRTECH AB	16	109,4	118,4	77
STD	39	39	Condesign AB	16	107,3	99,0	120
STD	40	66	Automations Partner i Helsingborg AB	16	100,0	60,7	35
STD	41	55	AcobiaFlux AB *	16	96,2	73,0	54
STD	42	49	Havd Group	16	95,1	74,6	31
STD	43	56	Ansys Sweden	16	94,0	70,8	23
	44	50	Technogarden Engineering	16	92,6	74,4	107
	45	48	TechRoi AB	16	87,3	75,5	68
	46	40	Veryday AB (fd Ergonomidesign)	15/16	85,3	97,5	57
	47	60	Prose AB	16	85,0	68,1	62
	48	86	Fiber Network Consulting AB	16	81,3	38,6	38
STD	49	45	Conmore Ingenjörbyrå AB	16	78,9	80,7	114
	50	62	IETV Elektroteknik AB	16/17	76,1	63,7	31

STD = medlem i Svenska Teknik&Designföretagen. (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd.
De 50 största grupperna inom industrieteknik 2016 omsatte 27 846 Mkr (24 340 Mkr 2015). Medelantalet anställda var 24 337 (21 610) och omsättningen per anställd var 1 144 kkr (1 130 kkr). Listan omfattar enbart de grupper/koncerner där industrikonsultverksamheten är dominerande. Källa: Svenska Teknik&Designföretagen

5 600 personer, så behovet har ökat sedan förra året. I samma undersökning framgick att hälften (45 %) av de medarbetare som anställdes under 2016 kom från konkurrenter. Företagen trodde själva i juni att de skulle kunna fylla tre fjärdedelar av sina vakanser. Detta i sig skulle innebära att minst 2 000 vakanser inte skulle kunna fyllas. Samtidigt ska man komma ihåg att hälften av de nyrekryterade kommer från konkurrenter och alltså skapar vakanser samtidigt som de anställs. Med det i åtanke är den verkliga personalbristen i branschen snarare omkring 5000 personer, eller drygt 8 % av branschens samlade personalstyrka.

Personalomsättningen fortsätter att öka i branschen. Med de noteringar som registrerades för första och andra tertiet av 2017 så är det sannolikt att den sammanlagda personalomsättningen för 2017 närmar sig 20 %. Under 2016 var personalomsättningen 15 %. Högst personalomsättning under andra tertiet i år hade industrikonsulterna med 8,4 % medan arkitekterna och teknikkonsulterna hade en personalomsättning just under 6 %.

Bristen på kompetens har vuxit fram som den största utmaningen inom branschen och blivit en flaskhals för produktiviteten samtidigt som den bidrar till att accelerera lönekostnadsspiralen. Prisutvecklingen har visserligen gått i rätt riktning under det senaste året, men det går långsamt. Med tanke på det extremt goda orderläget i branschen så är inte lönsamheten speciellt märkvärdig. Något behöver göras åt detta. Det behövs fler ingenjörer och arkitekter. Antalet nybörjarplatser på högskolorna skulle behöva ökas med ett par tusen, för att man ska ha en chans att komma tillrätta med kompetensbristen om några år.

Ålders- och könsstruktur

Medlemsföretagen inom Svenska Teknik&Designföretagen har en samlad personalstyrka på cirka 35 000 personer i Sverige. Det motsvarar halva branschens personalstyrka.

Enligt Svenskt Näringslivs lönestatistik var 32 % av den samlade personalstyrkan under 2016 kvinnor. Det är en mar-

INTERVJU
JOHN
LYDHOLM,
VD LINK
ARKITEKTUR

”DEN UTLANDSÄGDA
VERKSAMHETEN I
SVERIGE HAR DUBBLERATS
PÅ TIO ÅR.

”INGEN KAN GÖRA ALLT, VI MÅSTE VÄLJA OCH PRIORITERA I VÅRA FOU- INSATSER

Hur märker ni av högkonjunkturen och håller den i sig tror du?

Vi på LINK arkitektur har precis som branschen haft några år av tillväxt och stark efterfrågan. Sett i ett historiskt perspektiv bör konjunkturen vända neråt nu, men det finns aspekter som talar emot det. Dels har Sverige blivit mer integrerat i kringliggande ekonomier, vilket kan medföra att våra förutspådda konjunkturcykler bryts. Samtidigt verkar vi i en samtid med starka demografiska förändringar och stadig befolkningsökning. Det medför ett stort behov av byggande långt framöver – oavsett konjunktur.

Efterfrågan på bostäder och inte minst samhällsfastigheter har varit hög de senaste åren, det kan vi se på alla våra kontor, från Umeå i norr till Malmö i söder. Dessutom har beställarna börjat efterfråga tjänster som genomsyras av hållbarhet – både miljömässigt och socialt. Idag nöjer man sig inte med miljömärkning – det efterfrågas projekt som främjar klimatsmart livsstil och som skapar rumsliga förutsättningar för möten och samverkan. De höga hållbarhetsambitionerna sätter nya förväntningar på vår expertis.

Sammantaget gör detta att jag tror på en fortsatt stark konjunktur som ger ytterligare några år av relativt god tillväxt för branschen. Pressen på marknaden ökar sannolikt, tomt-

John Lydholm, vd, LINK arkitektur.

och markpriser justeras ner samtidigt som beställarna kommer att efterfråga en allt mer kostnadseffektiv produktion. Det kommer i sin tur innebära att vi arkitekter behöver utveckla vår roll som specialist och rådgivare. Arkitekten behöver kunna systematisera sin kunskap för att återanvända erfarenheter bättre och leverera fler efterfrågade värden som funktionalitet, innovation, hållbarhet och BIM-nyttor. Värden som i slutänden stärker kundens erbjudande och samtidigt tillför värden till samhället som vi alla kan ta del av.

Vi har sett vikande investeringar i forskning och utveckling. Vad betyder det för

branschens och företagets konkurrensförmåga och innovationskraft?

Detta är en rak konsekvens av branschens höga beläggning. Alla arbetar under tidspress och få vill prioritera engagemang i forskning och utveckling framför att hjälpa sina kunder. Lösningen är att involvera kunden i utvecklingsfrågorna och integrera dem i relevanta projekt. I sådana samarbeten kan båda parter flytta fram positionerna och i bästa fall skapa värden som båda kan dra nytta av.

Ingen kan göra allt, vi måste välja och prioritera i våra forsknings- och utvecklingsinsatser. LINK arkitektur väljer att inrikta sig mot olika hållbarhetsperspektiv, miljömässiga och ekonomiska men också den sociala hållbarheten och de krav som ställs på aktörer och samhället. Vi tar också branschinitiativ; 100gruppen är en förening som vi har initierat då vi såg en problematik i den enorma mängd inredning som slängs varje år. Genom att engagera aktörer i hela inredningsbranschen, har vi lyckats samla en innovationskraft som arbetar för en cirkulär kretsloppsekonomi.

Generellt tror jag att vi lägger mer tid på forskning och utveckling än vad siffrorna visar. Mycket av utvecklingen sker ju som sagt integrerat i projekten. Om vi blir bättre på "best praxis"-studier skulle kunskapen kunna delas med fler. Informationsteknologin utvecklas snabbt och kunskapsdelning kommer att ske på en helt annan nivå och i en annan takt. Just nu går vi fortast och mest effektivt framåt genom att arkitekt och beställare tillsammans sätter höga mål. Vi måste ta oss tid att analysera och försöka förstå brukarens och slutkundens behov. Utifrån en noggrann analys kan vi sedan arbeta med innovation för att skapa det slutkonsumenten efterfrågar och mår bra av. Då mår även konsulten,

ginell ökning jämfört med året innan då andelen kvinnor var 31,5 %, men trenden är att de blir fler även om det går långsamt. År 2007 var andelen kvinnor 26 %. När det kommer till kvinnliga vd:ar, styrelseledamöter och andra chefer har det gått åt lite olika håll under det senaste året. Under 2017 var 12 % av vd:arna i de 300 största företagen kvinnor, en liten ökning från 11 % under 2016. Andelen kvinnor i ledande befattning minskade dock till 29,6 % i år från 32 % föregående år, och andelen kvinnliga styrelseledamöter minskade till 20,9 % från 23,4 % under 2016.

Medelåldern bland de 35 000 med-

arbetarna hos Svenska Teknik&Designföretagens medlemmar var 2016 40,8 år. Den har sjunkit från 41,4 år under 2015. Den har sjunkit för både män och kvinnor. Kvinnors medelålder var 39,5 år 2016, mot 39,9 föregående år. Mäns medelålder var 41,4 år mot 41,9 år under 2015.

Globaliseringen i Sverige

Globaliseringen har verkligen tagit fart i branschen under det senaste årtiondet. Inte minst sökte sig många internationella grupper mot Sverige och Nor-

den efter finanskrisen 2008 då investeringarna i infrastruktur och byggande föll dramatiskt runt om i Europa. Samtidigt har de stora svenska koncernerna följt med i den konsolidering som skett inom sektorn runt om i världen, och sökt sig utomlands huvudsakligen genom förvärv. Så, under de senaste tio åren har de svenska stora koncernerna blivit både större och mer internationella samtidigt som de mött nya konkurrenter på hemmamarknaden. I en jämförelse av utlandsägda koncerner bland de 50 och 300 största företagsgrupperna i Sverige 2007 och 2017 kan man konstatera att den utlandsägda verksamheten dubb-

beställaren och samhället bättre, ur alla perspektiv. Vi har kloka beställare som vill samarbeta i dessa frågor och som vill bära fanan och vara vägledande inom olika utvecklingsområden.

Bristen på kompetens är vida omtalad. Vad betyder detta för er?

Vi ser en tydlig risk med detta, både på kort och lång sikt. Personalen är ju vår största och viktigaste resurs. Ett systematiskt arbete med rekrytering och proaktivt arbete med stresshantering är centralt och har fått större fokus de senaste tre åren. Den höga efterfrågan och press på leveranser tär på organisationen och utmanar kvaliteten i det vi skapar. Vi vill alltid vara försäkrade om att vi kan hålla vad vi lovar avseende tid, budget och kvalitet. Därför har vi ibland valt att tacka nej till uppdrag då vi av tidsmässiga skäl inte kan garantera en god leverans.

Alla i branschen vill nog kunna blicka tillbaka om tio år och tänka att detta var det bästa årtionde vi har upplevt hittills. Det vill vi inte riskera enbart på grund av kompetensbrist. Den långvariga bristen påverkar såklart vår förmåga och en del av lösningen för oss på LINK arkitektur har varit nytänkande när det gäller rekrytering och samverkan. Hos oss har unga medarbetare tidigt fått ta ett stort ansvar, vi har rekryterat arkitekter från flera olika länder och samarbetar tättare med våra medarbetare i Norge och Danmark. Det har fört med sig nya dimensioner som hela tiden växer sig starkare och gör oss som arkitektpartner mer konkurrenskraftiga.

Äldreboendet Trädgårdarna i Örebro, ritat av Marge Arkitekter, vinnare av Bostadspriset 2017.

FOTO: JOHAN FOWELIN

lerats på tio år, om man mäter i omsättning och antal anställda. Mätt i antal företag har de fyrdubblats, från nio av 300 utlandsägda företag 2007 var de i år 41 stycken. År 2007 representerade de utlandsägda företagen 3,88 miljarder kronor i omsättning och 4160 medarbetare, vilket motsvarar 13 % av den totala omsättningen och antalet anställda (för de 300 största företagen). Samtliga nio utlandsägda företag fanns då också bland de 50 största företagen i Sverige. År 2017 representerade de 41 utlandsägda företagen (bland de 300 största) en omsättning på 15,8 miljarder kronor och 13 100 medarbetare, vilket motsvarar 25 % res-

pektive 27 % av den totala omsättningen och antalet anställda. 17 av de 41 utlandsägda företagen finns bland de 50 största företagen i Sverige. Det finns alltså nu en större spridning på de utlandsägda företagen.

En intressant jämförelse är storleken på de utlandsägda företagen i Sverige och de svenska koncernernas verksamhet i utländska dotterbolagen. De svenska dotterbolagen utomlands omsätter 16,9 miljarder kronor och sysselsätter 15 800 medarbetare, alltså något mer än de utlandsägdas sammanlagda verksamheter i Sverige; 15,8 miljarder kronor och 13 100 medarbetare. Globaliseringen går verkligen åt båda hål-

len och marknaden för de stora aktörerna blir allt större, samtidigt som den lokala närvaron alltjämt har stor betydelse.

Svenska strukturaffärer

Konsolideringen i branschen fortsätter, tillsammans med globaliseringen, och det har gjorts en hel del förvärv även i år. I huvudsak handlar det om de två giganterna Sweco och ÅF, men även affärer med andra aktörer har skett. Projektengagemang växer vidare och flera nordiska grupper har gjort förvärv i Sverige under året.

På kommande sidor beskrivs en del av de affärer som skett under året, samt några nyheter om ledningsbyten.

INTERVJU
DIMITRIS
GIOULEKAS,
VD, KNIGHTEC

”(BRISTEN PÅ) DUKTIGA OCH DRIVNA INGENJÖRER ÄR EN FLASKHALS FÖR UTVECKLINGEN I SVERIGE

Hur märker ni av högkonjunkturen? Hur länge håller den i sig tror du?

När industrin går bra blir det stor efterfrågan på våra konsulttjänster, det är ett resultat av att våra kunders organisationer drivs allt mer slimmat parallellt med att komplexiteten i deras produkter och projekt ökar. Och då handlar det inte bara om enskilda specialisttjänster, vi ser en allt större efterfrågan på projekt och där vi tar ansvar för större utvecklingsprojekt.

Högkonjunkturen märks också i vårt rekryteringsarbete. Duktiga och drivna ingenjörer är en flaskhals för utvecklingen i Sverige och det påverkar även vår bransch. Trots att vi nyligen kom på åttonde plats i Universums undersökning "Sveriges bästa arbetsgivare", vilket är ett fint kvitto på oss som arbetsgivare, så får vi arbeta hårt med rekrytering.

Hur påverkar internationaliseringen och konsolideringen branschens utveckling? Är det en helt förändrad bransch jämfört med för tio år sedan?

Industrin i Sverige är redan till stor del internationell. De största industriföretagen i Sverige har till stor del utländska ägare, den svenska marknaden utgör en allt mindre del av deras omsättning. Även underleverantörer expanderar utomlands och möter många enormt duktiga konkurrenter. Detta gäller också på konsultsidan. Internationell konkurrens pressar priserna och ställer allt högre krav på hög kompetens och en effektiv verksamhet. Outsourcing av tjänster till underleverantörer utomlands liksom egna dotterbolag i t.ex. Östeuropa blir allt vanligare. För att långsiktigt kunna konkurrera måste vi i Sverige bli mycket vassare. Det handlar om tekniska utbildningar som kan konkurrera på en global marknad men också förmåga att utveckla specialiseringar och affärsmässighet.

Konsultbranschen idag är helt annorlunda mot för tio år sedan och den kommer att se helt annorlunda ut om tio år. Krav på underleverantörerna kommer att fortsätta att öka och det kommer att ställas betydligt högre krav på proaktivitet och att verkligen vara bäst inom sitt område. Jag vill genom Knightec bidra till att utveckla vårt näringsliv och öka attraktionen för vår bransch, bland annat genom synen på mångfald och genom att utveckla nya typer av tjänster. Konsolideringen mot större aktörer kommer fortsätta men sam-

Dimitris Gioulekas, vd, Knightec.

tidigt tror jag det finns en marknad för små specialiserade företag. Det är de mellanstora konsultföretagen utan ett tydligt fokus som hamnar i kläm.

Vi har sett vikande investeringar i forskning och utveckling. Vad betyder det för branschens och företagens konkurrensförmåga och innovationskraft?

I en global värld investerar företag i forskning och utveckling där kompetens och marknad finns. Sverige är i detta sammanhang en liten spelare. Kina har gått om EU i forsknings-satsningar och många länder satsar stenhårt på att utveckla toppkompetens och spetsforskning. När våra skolresultat sjunker och högskolorna får anslag utifrån kvantitet istället för kvalitet behövs en kraftig uppryckning. Vi behöver ett utbildningssystem som premierar lärande och ansträngning hela vägen från grundskola till universitet. Sverige har idag OECD:s lägsta utbildningspremie. Det rimmar illa om vi vill vara en kunskapsnation.

Man ska också komma ihåg att forskningsinvesteringar i sig inte behöver betyda framgångsrika företag. Idag så försvinner många techbolag utomlands och en allt större del av deras investeringar hamnar utomlands.

För att kunna försvara och utveckla vårt välstånd i Sverige behövs det ett internationellt konkurrenskraftigt klimat för företag och entreprenörer så att man vill verka och utvecklas här. Det handlar om enkla regler, optionsbeskattning, internationellt sett jämförbara skatter och även praktiska områden

som en fungerande bostadsmarknad. Här behövs större insikt och handlingskraft hos våra politiker.

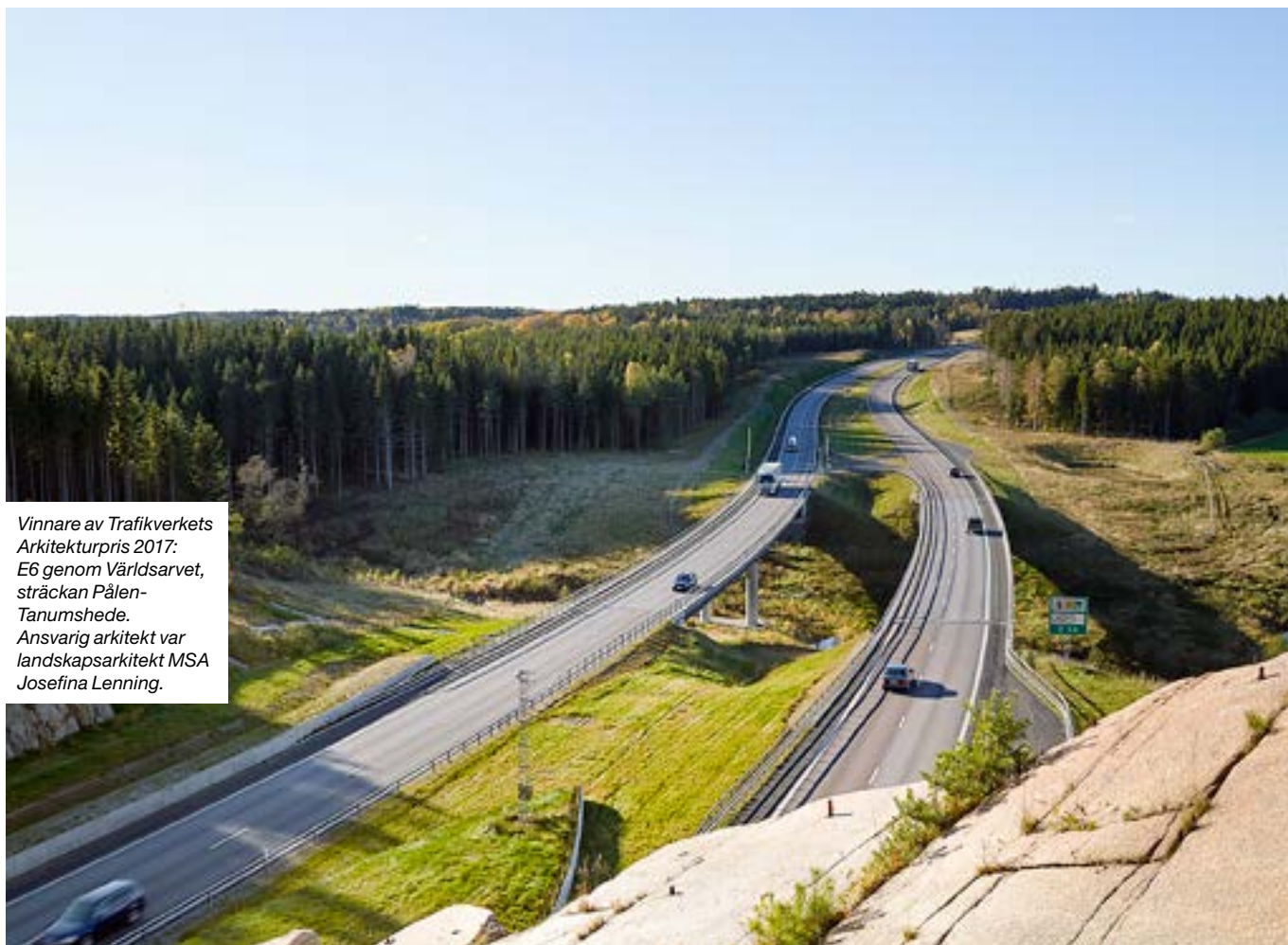
Är lönsamheten tillräckligt bra, med tanke på högkonjunkturen? Hur löser man lönsamhetsekvationen, med stigande lönekostnader och svag prisutveckling?

Fokus bör ligga i att kontinuerligt utveckla medarbetarna, deras förmåga att samarbeta och deras förmåga att ständigt utmana och utveckla kunderna. Det leder i sin tur till intressanta, utmanande och utvecklande projekt. Det är ett samspel. Konsulter som inte utvecklar sin kunskap blir snabbt ointressanta. För att kunna investera och utveckla företagets kompetens och erbjudande behövs en långsiktigt god lönsamhet. För att uppnå det måste man ständigt jobba med att öka effektiviteten i verksamheten och proaktivt föreslå prismodeller där fokus förflyttas från antalet timmar i projekten till det värde som konkret levereras. Det handlar om arbetssätt, digitala lösningar och affärsmodeller.

Vilka är de största utmaningarna för företagen i branschen?

Många skulle säga kompetensförsörjning och det håller jag med om. Men jag tror också att anpassning till en global verklighet med hårdare konkurrens och rörlighet av talang är en större utmaning än vad vi tror. Det är en fråga som såväl näringslivet som våra politiker behöver ta på större allvar. Det har gått bra för Sverige länge, och det har nog gjort oss lite bekväma. Det är dags att inse att vi inte är världsbäst längre, att framgången inte kommer av sig själv, och att vi har mycket att lära av andra. Det är dags för en kraftansträngning, helt enkelt!

Vinnare av Trafikverkets Arkitekturpris 2017: E6 genom Världsarvet, sträckan Pålen-Tanumshede. Ansvarig arkitekt var landskapsarkitekt MSA Josefin Lenning.

FOTO: BERT LEANDERSSON

Sweco köper belgiskt och nordiskt

Precis som Tomas Carlsson, koncernchef på Sweco, sade under 2016 om strategin framöver så har förvärven fortsatt i år, men med centraleuropeiskt och lite nordiskt fokus.

Affärerna inleddes dock i Finland med förvärven av **Karvesföretagen** (Karves-Yhtiöt, -Suunnittelu och -Energia & Valvonta) med sammanlagt cirka 50 medarbetare och en omsättning på drygt 5 miljoner euro. Med förvärvet stärker Sweco sitt erbjudande kring byggnation, renovering och energieffektivisering gentemot fastighetsägare i Finland.

Efter Finland vändes blickarna mot Belgien där två affärer genomfördes under sommaren. Först köpte man den Brysselbaserade installationskonsulten **M&R Engineering** med 50 medarbetare och drygt 6 miljoner euro i omsättning. Därefter köptes den flamländska byggkonsulten **Snoeck & Partners** med 24 anställda och 3 miljoner euro i omsättning.

I oktober förvärvades den norska teknikkonsulten **Dimensjon Rådgivning AS**, baserat i Stavanger, med 53 anställda och en

omsättning kring 60 miljoner NOK. Dimensjon är specialiserat inom samhällsplanering, byggteknik och infrastruktur.

ÅF shoppar vidare

ÅF har varit aktiva förvärvare under de senaste åren och 2017 har inte varit något undantag. Man avslutade 2016 med att förvärva danska teknikkonsulten **Midtconsult** med 180 medarbetare och en omsättning under 2016 på drygt 100 miljoner DKK.

I januari förvärvades den schweiziska teknikkonsulten **Edy Toscano AG** med över 370 anställda och en omsättning 2015 på 430 miljoner kronor. Med förvärvet kompletterar man sitt tidigare fokus på energisektorn i Schweiz med erbjudande mot infrastruktursektorn också. Vidare köpte man det svenska företaget **Quality Engineering Group**, med kontor i Västerås och Frölunda. QE-group är ett industrikonsultföretag riktat mot läkemedels-, energi- och processindustrin med 24 medarbetare och en omsättning kring 30 miljoner kronor.

I februari förvärvades **Vatten & Miljöbyrå**, med 24 anställda och en omsätt-

ning på 30 miljoner kronor, samt Piteå-baserade vvs- och energikonsulten **Cecon** med en omsättning på drygt 6 miljoner kronor. I mars förvärvades den geotekniska konsulten **Teroc Engineering AB** med 2 anställda.

Jonas efterträdde Jonas

Jonas Wiström efterträddes som koncernchef i april, efter 15 år på posten, av **Jonas Gustavsson** som närmast kom från Sandvik Machining Solutions.

I maj fortsatte man att satsa på arkitektbranschen i och med förvärvet av **Koncept Stockholm Arkitekter** med 70 medarbetare och 85 miljoner kronor i omsättning.

I maj köpte man loss automationsavdelningen från **Eitech** med en omsättning på 90 miljoner kronor och 42 medarbetare spridda på kontor i Umeå, Stockholm, Malmö och Göteborg. I oktober förvärvades Londonbaserade ljusdesignbyrå **Light Bureau** med 10 medarbetare och 6 miljoner kronor i omsättning.

PE växer vidare med ny vd

Projektengagemang har varit väldigt aktiva på förvärvsfronten på senare år, så

Skissernas museum i Lund, Vinnare Kasper Salin-priset 2017, ritat av Elding Oscarson.

FOTO: ÅKE E:SON LINDMAN

även i år. Man avslutade 2016 med förvärvet av el- och säkerhetskonsulten **HJR Projekt-El** med 110 medarbetare och inledde 2017 med förvärvet av byggkonsulten **Konkret Rådgivande Ingenjörer**, med 50 anställda och en omsättning på 68 miljoner kronor.

I oktober lämnade **Per-Arne Gustavsson** posten som vd och koncernchef för att gå i pension under 2018. Per-Arne grundade Projektengagemang 2006, och lämnar över ett företag med drygt 1 000 anställda och dryga miljarden i omsättning. **Per Hedeback**, närmast affärsområdeschef på Munters, tog samtidigt över posten.

WSP förvärvade ProVab AB

WSP förvärvade i januari Kramforsbaserade teknikkonsulten ProVab, specialiserat inom vattenrening, avloppsrening och automatisering. ProVab har 31 anställda och omsatte 2015 drygt 45 miljoner kronor.

Combitech förvärvade i januari teknikinformationsföretaget **Tikab**, med 63 anställda och en omsättning på 4,6 miljoner kronor. **Semcon** sålde i februari sin tyska verksamhet, affärsområdet Engineering

Services, med en omsättning på 900 miljoner kronor 2015 och 800 medarbetare, till Valmet Automotive för 14,1 miljoner euro. **Rejlers** förvärvade i augusti **Infrakonsult Syd**, med 5 medarbetare och en omsättning på 7 miljoner kronor, och stärker därmed sitt erbjudande inom fibernätsområdet. I samma veva meddelade styrelsen i Rejlers AB att **Viktor Svensson** utnämns till ny vd och koncernchef efter **Peter Rejler**, som efter bolagsstämman i mars 2018 väntas ta över styrelseordförandeposten.

Danska förvärv

I mars förvärvade COWI projektledningskonsulten **Projektbyrå Stockholm AB** med 78 anställda och en omsättning på 140 miljoner kronor. **Niras** förvärvade i augusti **Aperto Arkitekter och Byggkonsulter AB** med 38 medarbetare och en omsättning på 4,2 miljoner kronor.

Finska **Etteplan** köpte i juni **Sorona Innovation AB**, specialiserat på dokumentationslösningar. Sorona hade 2016 en omsättning på knappt 12 miljoner kronor och 9 medarbetare. Norska **Norconsult** köpte i november den svenska arkitektbyrå **Glantz Arkitektstudio**, med 13

medarbetare och en omsättning på drygt 11 miljoner kr.

Vd-skifte på Tyréns

Ulrika Francke lämnade i november positionen som vd och koncernchef till Johan Dozzi efter 10 år vid rodret. **Johan Dozzi** kommer närmast från Sweco. **Ulrika Francke** tar plats i Tyréns styrelse.

I oktober förvärvade Tyréns en majoritetspost i den brittiska installationskonsulten **Hilson Moran**, med 250 medarbetare och en omsättning på 260 miljoner kronor. Bolagets ledning kommer vara kvar som delägare och verksamheten kommer att bedrivas under befintligt varumärke.

White Arkitekter får ny vd

Efter sju år på vd-posten lämnar **Monica von Schmalensee** i januari 2018 över till **Alexandra Hagen**, som närmast kommer från kontorschefsrollen på Whites Malmökontor. Monica von Schmalensee kommer vara kvar i en rådgivande roll inom företaget samt ta en del egna uppdrag, som t ex rådgivare ("Mayors Design Advocate Group") i stadsutvecklingsfrågor åt Londons borgmästare, Sadiq Khan.

DE 30 STÖRSTA KONCERNERNA I SVERIGE

(ENBART VERKSAMHET I SVERIGE)

	2017	2016	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Omsättning totalt MSEK	varav omsättning i Sverige MSEK	Antal anställda totalt	varav antal anställda Sverige
	1	1	ÅF (flera förvärv inkl Edy Toscana, Schweiz) *	MD	16	11747,8	8899,8	8672	6581
STD	2	2	SWECO AB (4 förvärv i Belgien, Norge & Finland) *	MD	16	16738,0	6929,0	14832	5397
STD	3	3	WSP Sverige (förvärvat Provab) *	MD	16	4156,4	4156,4	3789	3789
STD	4	15	Sigma Group	MD	16	2859,1	2306,2	2785	1973
STD	5	4	Ramböll Sverige AB	MD	16	1970,0	1970,0	1460	1460
	6	5	Combitech AB (förvärvat Tikab) *	I	16	1789,1	1758,2	1502	1502
STD	7	6	Tyréns AB (förvärvat Hilson Moran) *	MD	16	2075,7	1544,3	1785	1214
	8	7	HIQ International AB	I	16	1659,4	1356,2	1361	1065
STD	9	8	Semcon AB	I	16	1755,9	1338,5	1956	1251
STD	10	10	COWI AB (förvärvat Projektbyrå Sthlm) *	MD	16	1330,5	1330,5	1146	1146
STD	11	9	Rejlerkoncernen AB	E	16	2341,4	1287,9	1939	1078
STD	12	12	Projektagemang AB (förvärvat HJR Projektel & Konkret Rådgiv Ingenjörer) *	MD	16	1137,7	1137,7	843	843
	13	11	Alten Sverige	I	16	994,6	994,6	1157	1157
STD	14	14	White Arkitekter AB	A	16	892,2	775,0	682	608
STD	15	13	Kiwa Inspecta	CT	16	764,4	764,4	723	723
	16	16	Structorgruppen	CE	16	680,3	680,3	433	433
STD	17	23	Dekra Sweden (Industrial + Automotive) *	CT	16	652,0	652,0	573	573
STD	18	17	Tengbomgruppen	A	16	628,4	607,6	603	576
	19	19	Altran Sverige AB	I	16	530,6	530,6	503	503
STD	20	21	Norconsult AB	CE	16	529,9	529,9	531	531
STD	21	18	Pöry Sweden AB	MD	16	525,1	525,1	478	478
STD	22	22	Bengt Dahlgren AB	M	16	496,5	496,5	414	414
STD	23	20	Knightec AB	I	16/17	485,8	485,8	503	503
STD	24	25	Bjerking AB	CE	16	440,8	440,8	332	332
STD	25	24	Etteplan Sweden AB (förvärvat Sonora Innovation) *	I	16	420,2	420,2	419	419
STD	26	27	Ansaldo STS Sweden AB	I	16	383,8	383,8	56	56
STD	27	26	Hifab Group AB	PM,	16	474,9	342,0	320	245
STD	28	28	ELU Konsult AB	CE	16/17	338,2	338,1	180	180
	29	51	Veolia Water Technologies AB	Env	16	549,3	309,0	138	138
STD	30	29	IVL, Svenska Miljöinstitutet	Env,Enr	16	294,7	294,7	255	255

STD = Medlem i Svenska Teknik&Designföretagen. (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd. – = uppgift saknas.

PM = Projektledning, A = Arkitektur, CE = Bygg- och anläggningsteknik, CT = Certifiering o provning, Env = Miljö, Enr = Energi, E = Elteknik, M = VVS-teknik, I = Indusitriknik, MD = Multi Disciplin.

FÖRKLARING AV SKILLNADEN MELLAN DE BÅDA LISTORNA

Listan över de 300 största svenska koncernerna redovisar hela koncernerna för svenska företag, alltså även deras internationella verksamhet med dotterbolagen utomlands. För de utlandsägda företagen redovisas endast deras svenska verksamhet.

Listan med de 30 största koncernerna i Sverige redovisar endast svensk verksamhet, även för de större svenska koncernerna. Alltså internationell verksamhet i utländska dotterbolag har plockats bort. Listan visar vilka som har störst verksamhet i Sverige. För utlandsägda företag re-

dovisas alltså samma siffror i båda tabellerna. Vi redovisar endast de 30 största i den här listan då de flesta resterande koncernerna endast har verksamhet i Sverige eller marginell utländsk verksamhet.

DE 300 STÖRSTA SVENSKA ARKITEKT-, TEKNIKKONSULT- OCH INDUSTRIKONSULTKONCERNERNA

	2017	2016	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Om-sätt-ning MSEK	(Före-gående)	Medel-antal anställda	Resultat e finans. poster MSEK	Föräd-lingsv./anst. kSEK	Balans-omslut-ning MSEK	Koncernchef
STD	1	1	SWEKO AB (4 förvärv i Belgien, Norge & Finland) *	MD	16	16738,0	16145,0	14832	1231,3	845	13843,5	Tomas Carlsson (Koncern) Åsa Bergman (Sverige)
	2	2	ÅF (flera förvärv inkl Edy Toscana, Schweiz) *	I,E,M,Enr	16	11747,8	10884,0	8672	946,9	875	10487,0	Jonas Gustavsson
STD	3	3	WSP Sverige (förvärvat Provab) *	MD	16	4156,4	3293,5	3789	266,8	731	2754,7	Magnus Meyer
STD	4	15	Sigma Group	MD	16	2859,1	684,0	2785	165,0	705	1464,3	Dan Olofsson
STD	5	5	Rejlerkoncernen AB	E	16	2341,4	1875,5	1939	22,2	755	1360,4	Peter Rejler (koncern), Jonas Thimberg (Sverige)
STD	6	7	Tyréns AB (förvärvat Hilson Moran) *	MD	16	2075,7	1635,3	1785	107,9	853	1005,2	Johan Dozzi
STD	7	6	Ramböll Sverige AB	MD	16	1970,0	1820,7	1460	134,4	900	600,0	Niklas Sörensen
	8	8	Combitech AB (förvärvat Tikab) *	I	16	1789,1	1602,2	1502	128,5	809	765,6	Hans Torin
STD	9	4	Semcon AB	I	16	1755,9	1656,6	1956	94,9	623	1189,4	Markus Granlund
	10	9	HIQ International AB	I	16	1659,4	1508,0	1361	207,4	938	1123,2	Lars Stugemo
STD	11	10	COWI AB (förvärvat Projektbyrå Sthlm) *	MD	16	1330,5	1034,0	1146	52,1	685	535,4	Pär Hammarberg
STD	12	12	Projektengagemang AB (förvärvat HJR Projektel & Konkret Rådgiv Ingenjörer) *	MD	16	1137,7	683,7	843	72,7	832	825,0	Per Hedeback
	13	11	Alten Sverige	I	16	994,6	894,1	1157	70,2	692	483,4	Martin Segerström
STD	14	13	White Arkitekter AB	A	16	892,2	824,3	682	60,3	875	371,3	Monica von Schmalensee
STD	15	14	Kiwa Inspecta	CT	16	764,4	797,0	723	-1,0	743	289,0	Joakim Wikeby
	16	16	Structorgruppen	CE	16	680,3	563,7	433	97,8	1124	296,2	Fladvad, Hulthén, Texte
STD	17	17	Dekra Sweden (Industrial + Automotive) *	CT	16	652,0	544,5	573	37,4	813	1000,0	Stefan Törngren (Industrial) Jan Martinsson (Automotive)
STD	18	18	Tengbomgruppen	A	16	628,4	527,2	603	43,9	779	260,6	Johanna Frelin
	19	25	Veolia Water Technologies AB	Env	16	549,3	403,5	138	-22,0	897	386,9	Fabrice Brochet
	20	20	Altran Sverige AB	I	16	530,6	484,9	503	29,1	681	340,6	Fredrik Nyberg
STD	21	22	Norconsult AB	CE	16	529,9	446,6	531	21,5	630	205,5	Ljot Strömseng
STD	22	19	Pöyry Sweden AB	MD	16	525,1	488,2	478	-1,3	720	149,4	Johnny Strid
STD	23	24	Bengt Dahlgren AB	M	16	496,5	428,5	414	47,4	909	207,2	ingen koncernchef
STD	24	21	Knightec AB	I 16/17	16	485,8	457,9	503	41,6	768	134,2	Dimitris Gioulekas
STD	25	23	Hifab Group AB	PM,	16	474,9	444,3	320	7,6	690	190,0	Patrik Schelin
STD	26	27	Bjerkning AB	CE	16	440,8	353,1	332	35,9	966	215,4	Anders Wärefors
STD	27	26	Etteplan Sweden AB (förvärvat Sonora Innovation) *	I	16	420,2	395,6	419	18,9	744	138,5	Mikael Vatn
STD	28	28	Ansaldo STS Sweden AB	I	16	383,8	314,1	56	32,4	1584	425,1	Eric Morand
STD	29	63	Niras Sweden AB (förvärvat Aperto Arkitekter & Byggkonsulter) *	PM	16	343,5	120,0	163	8,9	824	137,2	Christian Sandberg
STD	30	30	ELU Konsult AB	CE 16/17	16	338,2	275,5	180	31,7	1108	114,8	Charlotte Bergman
STD	31	29	Avalon Innovation AB	I	16	311,5	310,6	240	4,6	752	173,2	Peter Mattisson
STD	32	31	IVL, Svenska Miljöinstitutet	Env, Enr	16	294,7	274,2	255	0,3	686	205,6	Tord Svedberg
STD	33	33	Atkins Sverige AB	CE 16/17	16	264,6	240,6	207	10,7	815	84,0	Johannes Erlandsson
	34	32	Forsen Projekt Partner	PM	16	256,9	256,7	170	21,1	1104	157,0	Bengt Johansson
STD	35	38	Consat AB	I	16	235,1	216,0	188	9,0	788	107,9	Martin Wahlgren
	36	37	Z-Dynamics (Infotiv & Combine)	I	16	224,4	220,7	248	16,5	714	135,8	Alf Berntsson (Infotiv), Peter Karlsson (Combine)
	37	39	Eurocon Consulting AB	I	16	214,2	198,8	204	20,0	821	119,9	Peter Johansson
	38	40	EBAB i Stockholm AB	PM	16	213,9	189,5	119	55,0	1405	129,5	Kaarel Lehist
STD	39	41	Golder Associates AB	CE	16	206,6	183,9	120	8,3	906	112,9	Anna-Lena Öberg Högsta
STD	40	52	Mälarholmen (Ettelva Arkitekter & M.E.R. Solution)	A	16	187,3	143,0	84	86,9	1162	234,0	Anders Lindh (Ettelva), Cecilia Bejdén (M.E.R.), Jan Hardenborg
STD	41	48	Wingårdh-koncernen	A	16	178,6	158,8	141	12,9	1034	124,5	Gert Wingårdh
	42	69	Essiq AB	I 15/16	16	175,5	139,8	227	12,3	643	56,2	Jonas Sohtell
	43	35	Elektroautomatik i Sverige AB	I	16	173,7	230,7	93	2,7	732	75,5	Jonas Kjellberg
STD	44	34	Force Technology Sweden	CT	16	173,4	240,0	207	-25,2	539	69,7	Per Gelang
STD	45	72	Neste Jacobs AB	I	16	169,8	111,7	134	-3,5	618	93,7	Marcus Andersson
	46	42	TechniaTranscat AB	I	16	169,3	168,4	91	11,6	1127	59,8	Jonas Gejer
STD	47	57	Integra Engineering AB	PM,CE	16	167,5	133,0	148	25,8	907	61,7	Anders Skoglund
STD	48	56	i3tex AB	I	16	165,5	134,4	180	2,4	693	55,4	Sara Lindmark

	2017	2016	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Om-sättning MSEK	(Före-gående)	Medel-antal anställda	Resultat e finans. poster MSEK	Föräd-lingsv./anst. kSEK	Balans-omslut-nings MSEK	Koncernchef
STD	49	45	FS Dynamics AB	I	16/17	160,3	157,5	160	6,3	722	53,9	Ulf Mårtensson
STD	50	61	Midroc Project Management AB	CE,I	16	159,2	126,3	110	12,4	995	97,3	Stefan Kronman
STD	51	53	Semrén & Månsson Arkitektkontor AB	A	16/17	159,1	142,8	156	11,1	711	209,1	Magnus Månsson (koncernchef), Anders Erlandsson (vd)
STD	52	46	Link Arkitektur AB	A	16	157,4	155,5	139	6,4	803	45,7	John Lydholm
STD	53	47	PQR International Group	M,E	15/16	154,8	136,1	121	11,0	796	43,7	Mikael Bisther
STD	54	71	Devport AB	I	16	154,0	112,0	135	7,0	812	64,9	Nils Malmros
STD	55	51	Arkitekterna Krook & Tjäder AB	A	16	153,3	143,9	137	16,9	803	56,5	Johan von Wachenfeldt
STD	56	58	Liljewall Arkitekter AB	A	16	151,4	129,6	136	16,2	860	49,7	Per-Henrik Johansson Lamond
	57	44	Optronic Partner PR AB	I	16/17	146,7	158,3	50	6,2	764	84,3	Ulrik Stenbacka
STD	58	55	Core Link AB	I	16	146,0	135,7	49	3,2	838	90,3	Jörgen Jensen
STD	59	60	We Consulting AB	E	16	145,0	128,7	122	4,8	763	41,3	Mats Rönnlund
STD	60	43	INCOORD AB	M	16	144,1	159,9	89	26,3	1194	55,9	Tore Strandgård
STD	61	54	FOJAB AB	A	15/16	139,0	99,3	105	22,5	990	60,9	Daniel Nord & Cecilia Pering (Fojab Arkitekter)
STD	62	70	NYRÉNS Arkitektkontor AB	A	16	138,3	112,6	100	5,5	873	74,5	Tomas Alsmarker
STD	63	77	HRM Engineering AB	I	16	136,4	100,9	128	12,3	714	46,5	Mats Rogbrandt
	64	59	Exact Svenska Mätcenter AB	CE, Enr	16	131,6	128,9	110	1,7	629	58,8	Peter Mikes
STD	65	66	Cactus Utilities & Rail *	I	16	130,7	115,4	68	10,9	1049	65,0	Fredrik Bergström & Elisabet Svensson
	66	87	Brandskyddslaget AB	M	16	127,9	95,2	69	27,9	1419	86,4	Martin Olander
STD	67	86	Teamster AB	I	16	126,9	92,9	46	30,2	1076	55,2	Ulf Mill
STD	68	62	FVB Sverige AB	Enr	16	125,6	122,0	111	9,7	875	63,7	Leif Breitholtz
STD	69	74	Escenda Engineering AB (förvärvat av Tata Technologies)	I	16	125,1	103,8	95	10,8	725	40,2	Nicholas Sale
STD	70	109	Segula Technologies AB	I	16	122,9	73,9	120	4,0	791	39,5	Henrik Nessér
STD	71	68	Geosigma AB	CE	16	118,6	114,7	80	7,5	845	37,3	Per Aspemar
STD	72	82	Byggnadstekniska Byrån Sverige AB	CE	16	118,0	96,4	100	19,2	891	46,9	Erik Löb
STD	73	81	AIX Arkitekter AB	A	15/16	116,9	101,1	84	11,8	919	41,3	Gunilla Persson
STD	74	64	Engineeringpartner Automotive Nordic AB	I	16	112,7	119,2	115	13,5	738	45,9	Fredrik Blomberg
STD	75	76	VBK Konsult	CE	16	112,0	100,6	94	8,5	643	43,8	Ulf Kjellberg
	76	117	T-Engineering AB	I	16	110,9	70,6	51	5,7	1009	38,9	Klas Lundgren
	77	65	QRTECH AB	I	16	109,4	118,4	77	7,6	894	44,6	Bengt Nordén
STD	78	79	Condesign AB	I	16	107,3	99,0	120	8,6	688	39,5	Liselotte Hektor
STD	79	90	Evomatic AB	E	16/17	106,3	81,2	54	0,4	668	54,2	Jonas Persson
STD	80	75	Riba koncernen AB	M	15/16	103,8	93,3	48	6,5	964	38,8	Michael Lennse
STD	81	92	Brunnberg & Forshed Arkitektkontor AB	A	16	103,7	84,5	70	15,8	1079	37,3	Staffan Corp
STD	82	89	ÅWL Arkitekter AB	A	16	101,8	85,6	79	16,6	929	52,8	Jacob Haas
STD	83	140	Automations Partner i Helsingborg AB	I	16	100,0	60,7	35	-2,2	665	24,1	Anders Josefsson
STD	84	93	Arkitema AB	A	16	97,7	84,3	86	7,9	826	32,6	Urban Blomberg
STD	85	73	Elecosoft Consultec	A,CE	16	97,0	109,0	77	6,5	787	85,0	Anders Karlsson
STD	86	115	AcobiaFlux AB *	I	16	96,2	73,0	54	4,7	938	45,7	Mikael Nilsson
STD	87	78	Nitro Consult AB	CE	15/16	95,9	99,3	69	1,5	937	160,9	Mats Blacker
STD	88	107	Havd Group	I	16	95,1	74,6	31	4,9	624	35,3	Björn Hedenberg
STD	89	116	Ansys Sweden	I	16	94,0	70,8	23	3,5	1429	130,2	Richard Belcher
	90	88	Teodoliten *	CE	16	94,0	85,7	80	15,4	844	38,0	Joakim Hixén
	91	85	Aecom Nordic AB (Norden)	Env	15/16	93,0	93,1	24	-4,2	633	58,8	Gert Vermeiren
	92	108	Technogarden Engineering	I	16	92,6	74,4	107	4,1	696	38,3	Stefan Lundin
STD	93	102	IKKAB (fd Installation & Kraftkonsulterna)	M, CE, Enr	16	90,9	75,8	72	7,9	838	26,3	Stefan Svan
STD	94	123	Projektlidarhuset i Stockholm AB	PM	16/17	88,3	67,6	45	7,1	1208	34,4	Örjan Kjellström
	95	105	TechRoi AB	I	16	87,3	75,5	68	-11,6	566	35,9	Tommy Christensen
	96	112	Iterio AB (förvärvat av Multiconsult)	CE	16	87,2	72,1	59	6,6	995	23,6	Jonas Jonsson
STD	97		E&D Energijägarna & Dorocell AB	CE, Enr	16	86,7		16	7,6	1196	56,0	Jan Wikman

STD = Medlem i Svenska Teknik&Designföretagen. (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd. – = uppgift saknas.

PM = Projektleddning, A = Arkitektur, CE = Bygg- och anläggningsteknik, CT = Certifiering o prövning, Env = Miljö, Enr = Energi, E = Elteknik, M = VVS-teknik, I = Indusriteknik, MD = Multi Disciplin.

DE 300 STORSTA SVENSKA ARKITEKT-, TEKNIKKONSULT- OCH INDUSTRIKONSULTKONCERNERNA

	2017	2016	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Om-sättning MSEK	(Före-gående)	Medel-antal anställda	Resultat e finans. poster MSEK	Föräd-lingssv./anst. kSEK	Balans-omslut-nings MSEK	Koncernchef
STD	98	97	Byrån för Arkitektur & Urbanism (BAU)	A	16	85,8	80,6	58	8,4	1030	56,4	Per-Eric Sundby
	99	80	Veryday AB (fd Ergonomidesign)	I	15/16	85,3	97,5	57	7,5	1034	72,5	Birgitta Sundén
STD	100	106	Bergsäker AB	CE	16	85,1	75,2	33	22,3	1578	48,2	Johan Lundh
	101	121	Prose AB	I/CE	16	85,0	68,1	62	3,0	845	37,1	Anders Gymnander
STD	102	134	Helenius Ingenjörbyrå AB	M	16	85,0	62,4	58	15,5	1048	30,0	Arne Wallström
	103	95	HOAB-gruppen *	PM	16	83,0	81,0	55		145	40,0	Per Olsson, Th. Liljenberg, P Svensson, R.Nordin m fl
STD	104	125	BSV Arkitekter & Ingenjörer AB	A	16	82,0	66,4	61	19,4	1021	42,0	Johnny Grauegaard
STD	105	146	Archus	A	16	81,4	54,2	55	17,6	1052	37,5	Johnnie Pettersson
	106	198	Fiber Network Consulting AB	I/CE	16	81,3	38,6	38	-1,4	605	28,0	Thomas Andersson
STD	107	103	Reflex Arkitekter AB	A	16/17	81,0	75,7	54	11,4	1218	37,9	Marco Testa
STD	108	96	Conmore Ingenjörbyrå AB	I	16	78,9	80,7	114	5,8	613	28,1	Joakim Olsson
STD	109	100	Cedervall Arkitekter	A	16	78,8	76,8	79	0,5	580	25,0	Björn Stillefors
STD	110	118	BERGAB Berggeologiska Undersökningar AB	CE	16	78,7	70,0	60	8,1	987	32,7	Krister Jansson
STD	111	113	Crabat AB	CE	16/17	78,6	72,0	31	3,6	1046	19,0	Gustav Glader
	112	130	IETV Elektroteknik AB	I	16/17	76,1	63,7	31	14,1	1138	38,9	Krister Karlsson
	113	124	Devex Mekatronik AB	I	16	76,1	66,4	87	5,3	693	22,1	Eric Boström
STD	114	104	ELE Engineering AB	E	15/16	75,7	81,1	82	0,5	762	22,6	Henrik Eriksson
	115	171	Strategisk Arkitektur Fries & Ekeröth AB	A	16	72,1	44,5	40	12,2	1123	27,9	Maria Börtemark
	116	131	Exengo Installationskonsult AB	M	16	71,6	62,8	53	11,1	1120	27,6	Christian Rolf
	117	120	App Start-Up AB	I	16/17	71,6	69,6	53	7,3	945	29,8	Anders Kallin
STD	118	137	Kadesjös Ingenjörbyrå AB	CE	16/17	71,2	61,3	56	5,9	882	34,6	Birgitta Lindblad
	119	111	Assign Group	I	16	70,0	72,5	24	3,1	862	21,0	Stefan Svensson
	120	142	Chematur Engineering AB	I	16	69,8	60,2	33	-3,9	1069	83,6	Peter Olausson
STD	121	99	BSK Arkitekter AB	A	16	69,7	78,9	53	4,5	920	24,2	Stina Ljungkvist
STD	122	159	Equator Stockholm AB	A	16	69,4	46,7	45	10,2	999	24,7	Annica Carlsson
STD	123	135	TM-Konsult AB	CE, I	15/16	68,8	62,3	72	10,7	761	36,9	Anders Franklin
STD	124		Bro Underhåll & Service BUS AB	CE	15/16	68,8	45,52	27	14,6	1140	27,7	Kent-Arne Svensson
	125	132	Tjuren Projektpartner AB	PM, M	16	67,9	62,7	32	18,0	1434	40,8	Niklas Haglund
STD	126	136	Altair Engineering	I	16	67,5	62,0	33	-1,3	1013	22,1	Håkan Ekman
STD	127	141	Adiga AB	I	15/16	67,2	60,5	32	3,3	774	20,4	Ricardo Heras
STD	128	143	Inhouse Tech *	PM, CE, Env	16	66,7	60,0	45	10,2	965	23,6	Anders Sundberg
	129		Codesign Sweden AB	A		66,3	50,5	41	3,5	602	21,2	Ulrica O Magnusson
STD	130	154	A & P Arkitektkontor AB	A	16	66,0	49,5	32	7,7	1030	25,0	Per Ahrbom
STD	131	166	Centerlöf & Holmberg AB	CE	16	65,3	45,0	45	18,5	1147	45,0	Bengt Andersson
	132	156	Svensk Konstruktionstjänst AB	I	16	64,9	47,9	34	4,4	870	23,5	Johan Lantz
	133	133	Wester+Elsner Arkitekter AB	A	16	64,7	62,7	42	9,0	1091	18,3	Fredrik Elsner
	134	129	Brandkonsulten Kjell Fallqvist AB	M	16	64,6	63,9	38	16,6	1391	26,7	Anders Karlsson
	135	265	Camatec Industriteknik AB	I	16/17	64,5	27,4	32	4,8	811	13,2	Johan Ljungner
STD	136	175	Citec AB	I	16	64,0	43,0	46	-0,5	654	21,4	Kenneth Lovidius
STD	137	145	Andersson & Hultmark AB	M	16	61,7	55,1	53	14,5	1021	34,8	Tobias Bodén
	138	153	StomKon *	CE	16	60,8	49,9	60	10,3	827	36,2	Terje Klovland
STD	139	101	Tüv Nord Sweden AB	I	16	60,6	76,8	30	2,9	1317	22,0	Anders Egerbo
	140	149	Erfator Projektledning AB	PM, CE	16	60,2	53,1	18	3,1	1597	14,3	Sven Klockare
	141	147	Triathlon AB	I	15/16	59,8	54,0	55	3,7	587	35,3	Fredrik Wadsten
STD	142	110	IKG Group AB	I	16/17	59,8	64,8	83	0,3	657	13,7	Magnus Ahlmark
STD	143	152	Vicura AB	I	16	59,6	50,0	41	-2,2	822	35,5	Magnus Lundblad
STD	144	155	Frank Projektpartner AB	PM, CE	16	59,3	48,6	31	5,4	1058	18,9	Magnus Trange
	145	150	Pq Projektledning AB	PM	16/17	59,1	52,5	35	11,5	1360	35,8	Jonas Karlsson
STD	146	139	Cross Design AB	I	16	59,0	61,1	69	4,1	585	24,1	Tommy Bergh
STD	147	138	Envac AB	Env	16	58,6	61,2	13	23,1	3074	360,1	Joakim Karlsson
	148	160	Clinton Mätkonsult AB	CE	15/16	58,1	46,6	35	1,4	714	14,5	Johan Nyström

2017	2016	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Om-sättning MSEK	(Före-gående)	Medel-antal anställda	Resultat e finans. poster MSEK	Föräd-lingsv./anst. kSEK	Balans-omslut-nings MSEK	Koncernchef
STD 149	144	TQI koncernen	M, PM, Env, Enr	15/16	58,1	57,0	42	13,2	956	26,5	Kenneth Thunvall
STD 150	114	NCS Colour AB	I	16	57,4	67,6	26	-4,4	927	47,1	Elin Askfelt
STD 151	181	VAP VA-Projekt AB	Env	15/16	55,7	41,6	35	10,8	980	24,1	Mikael Melin
	152	Trivector Traffic AB	I,CE	16	55,7	51,58	43	3,3	850	26,9	Christer Ljungberg
STD 153		Systra AB (fd Dalco Elteknik)	CE	16	55,1	66,5	54	1,5	619	24,3	Kent Westh
STD 154	168	Electro Engineering koncernen AB	E	16/17	54,2	44,8	35	16,1	1336	24,9	Bo Andersson
	155	Helm (Project Management & Systems) *	PM,CE	16	53,9	66,1	26	2,1	825	32,6	Michael Johansson, Michael Claesson, Olof Cyrén
STD 156		Fire Safety Design AB	M	16	53,8	45,0	44	4,8	898	21,0	Alf Johansson
STD 157	98	Elajo Engineering AB	I	16	53,4	79,1	69	1,4	658	11,3	Matias Åberg
STD 158	119	EDAG Engineering	I	16	53,4	69,6	74	-4,7	567	27,8	Gerd Blaschke
STD 159	167	Yellon AB	A	16	53,3	44,9	46	0,6	733	22,9	Markus Leijonberg
	160	ELVA Processautomation AB	M	15/16	53,3	46,9	12	5,2	1687	26,5	Mats Andersson
STD 161	172	BBH Arkitektur & Teknik AB	A,CE	16	52,9	43,9	30	1,3	724	18,3	Ulf Cigén
STD 162	178	Deva Mecaneyes AB	I	16	52,0	42,4	48	4,6	754	23,2	Magnus Welén
STD 163	201	High Vision Engineering Sweden AB	I	16	50,9	38,1	29	3,1	900	20,5	Peter Weston
STD 164	207	Projektgaranti AB	PM	15/16	50,5	36,3	32	0,1	790	14,7	Kajsa Hessel
STD 165	194	MAF Arkitektkontor AB	A	15/16	50,4	39,1	35	0,0	856	18,5	Peter Häggmark
STD 166	161	P O Andersson Konstruktionsbyrå AB	M	16	50,3	51,0	19	21,4	2140	23,2	Mattias Kihult
STD 167	205	Rotpartner *	CE	16/17	50,3	37,8	45	2,5	720	10,2	Fredrik Olsson
	168	Orbicon AB	Env,CE	16	49,8	31,5	42	1,1	647	17,1	Åsa Malmäng Pohl
STD 169	173	Carlstedt Arkitekter AB	A	16	49,7	43,6	49	5,1	742	32,6	Kerstin Eken
STD 170	190	Kåver & Mellin AB	CE	16	49,6	40,0	39	7,4	983	22,0	Anders Hedberg
	171	Deltatec AB	I	16	49,6	53,0	14	8,6	1446	19,7	Patrik Storm
	172	Jan Håkansson Byggplanering AB	CE,PM	16	48,7	46,8	20	6,6	1386	30,4	Anders Håkansson
STD 173	170	SYD ARK Konstruera AB	A,CE	16/17	48,7	44,4	46	3,0	833	17,8	Lau Borch
	174	Calambio Engineering AB	I	15/16	48,3	33,5	11	7,2	1601	22,5	Thomas Reidenfalk
	175	Bylero AB	CE,PM	16/17	48,1	45,7	39	3,7	873	27,2	Torbjörn Frilund
STD 176	209	Scheiwiller Svensson Arkitektkontor AB	A	16/17	47,5	36,0	29	7,8	1124	19,9	Ari Leinonen
STD 177	199	C.F. Möller Sverige AB	A	16	47,5	38,3	40	4,6	816	18,5	Mårten Leringe
	178	Myvi Konsult AB	CE	15/16	46,9	35,6	48	6,9	845	21,0	Tommy Johansson
	179	MCA, Mission Consultancy Assistance Sweden AB	I	16	46,8	21,0	54	2,2	641	20,2	Pierre Ebenstein
STD 180	182	Järnvägen AB (Bergström, BEKAB, Indautomat m fl)*	I	16/17	46,8	41,6	34	2,5	802	20,0	Tord Hägglund (SO)
	181	Addiva AB	I	15/16	46,3	46,4	63	-1,0	654	15,5	Björn Lindström
	182	Solvina AB *	I	15/16	44,7	47,0	29	3,9	879	34,0	Amer Omanovic
	183	Licab AB	CE	15/16	44,7	40,1	33	4,2	924	19,9	Andreas Andersson
	184	LMT Elteknik AB	I,E	15/16	44,0	42,7	36	5,6	919	17,4	Anders Engqvist
STD 185	174	Mats Strömberg Ingenjörbyrå AB	E	16	43,8	43,3	31	4,4	1015	19,1	Peter Granberg
	186	Validus Engineering	I	16	43,7	41,2	26	9,8	1045	23,4	Åke Burman
STD 187	196	DHI Sverige AB	Env, M	16	43,6	39,0	28	1,8	908	22,1	Patrik Alm
	188	DAP Stockholm	A	16	43,4	32,3	12	-2,6	558	12,2	Anna Wrangel Möller
STD 189	284	Calluna AB	Env	16	43,1	25,2	50	1,4	572	15,7	Håkan Ignell
STD 190	185	Sören Lundgren Byggkonsult AB	CE, PM	16/17	42,8	41,3	28	3,9	1144	15,5	Anders Harlin
STD 191	202	BK Beräkningskonsulter AB	CE,I	15/16	42,6	38,1	32	4,3	979	17,8	Tomas Carlsång
STD 192	191	Wikström AB	PM, CT, Env, Enr, M	16/17	42,1	40,0	35	4,3	961	19,6	Annikka Aarhuth
STD 193	163	Besiktningföretaget Ansvarsbesiktning AB	CE	16/17	41,8	46,0	22	1,8	871	10,8	John Widmark
	194	SweRoad AB	CE	16	41,4	64,4	15	1,3	843	43,8	Jonas Hermansson
STD 195	195	KLT Konsult AB	I	16	41,4	39,6	39	3,7	918	16,0	Jonas Kroll
	196	Infrakonsult Sverige AB	CE	15/16	41,0	31,4	14	4,8	1249	11,5	Joacim Jansson

STD = Medlem i Svenska Teknik&Designföretagen. (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd. -- = uppgift saknas.

PM = Projektledning, A = Arkitektur, CE = Bygg- och anläggningsteknik, CT = Certifiering o provning, Env = Miljö, Enr = Energi, E = Elteknik, M = VVS-teknik, I = Industriteknik, MD = Multi Discipin.

DE 300 STORSTA SVENSKA ARKITEKT-, TEKNIKKONSULT- OCH INDUSTRIKONSULTKONCERNERNA

2017	2016	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Om-sättning MSEK	(Före-gående)	Medel-antal anställda	Resultat e finans. poster MSEK	Föräd-lingssv./anst. kSEK	Balans-omslut-nings MSEK	Koncernchef
STD 197	91	Projektbyggaren i Blekinge AB	PM,A	16	40,9	84,7	26	5,4	1132	19,3	Håkan Svensson
STD 198		Smart Eye AB	I	16	40,7	37,57	42	-12,4	758	139,5	Martin Krantz
STD 199	239	Lindberg Stenberg Arkitekter AB	A	16	40,6	30,1	32	9,1	1000	17,1	Dag Lindberg
STD 200	225	SCIOR Geomanagement AB	CE	16	40,5	33,0	29	2,5	946	32,2	Fredrik Landqvist
	201	197 KFS Anläggningskonstruktörer AB	CE,PM	15/16	40,3	38,6	30	5,5	1082	25,8	Patrik Pålsson
STD 202	227	STIBA AB	CE	16	40,2	32,3	26	11,7	1339	20,0	Joakim Österlund
	203	217 HillStatik AB	K	16	40,2	33,8	19	17,8	1695	26,7	Conny Höggren
STD 204	193	SEVAB (Styr- och Elinstallationer Väst Teknik)	I	15/16	39,7	39,8	27	5,3	889	25,2	Thomas Åberg
	205	208 Creanova AB	M,Enr	15/16	39,7	36,2	29	7,1	1031	15,5	Jonas Dorsander
	206	237 Kjellander & Sjöberg AB	A	15/16	39,5	31,0	41	2,8	651	10,5	Mi Inkinen
	207	179 Konsultgruppen Röda Tråden AB *	CE	15/16	39,1	42,2	28	0,1	1355	9,4	Lars-Olof Gyllberg
	208	188 C&M Projekt i Stockholm AB	CE	16	39,1	40,2	23	4,7	1170	14,7	Krusbeth Kristensson
STD 209	325	Fagerström Industri Konsult AB	PM, Enr, I	16/17	39,0	20,0	22	2,3	726	10,9	Per Fagerström
STD 210	184	Arkitekthuset Monarken AB	A	16/17	39,0	41,3	42	5,4	731	31,8	Per Sandkvist
STD 211	94	One Nordic Konsult AB	I	16	38,9	83,1	27	-11,3	749	9,7	Magnus Hasselgren
STD 212	187	Energi & Miljöteknik i Göteborg AB	E,M	15/16	38,9	40,3	15	2,8	733	9,6	Ola Nygren
STD 213	214	Landskapslaget AB	A	16	38,7	34,7	27	4,1	998	14,0	Åsa Keane
STD 214		Enviroplaning AB	Env	16	38,5	41,5	17	0,3	757	13,7	Tony Johansson
STD 215	228	Arkitektgruppen G.K.A.K AB	A	16	38,2	35,3	27	2,1	841	13,9	Bo Johansson
STD 216	219	MoRe Research Örnsköldsvik AB	I	16	37,9	33,6	47	-0,9	553	23,1	Stefan Svensson
	217	Syntronic Production Services AB	I	16/17	37,8	38,7	29	0,4	524	49,0	Roger Lindholm
	218	274 Kanozi Arkitekter AB	A	15/16	37,7	26,3	31	6,3	771	13,9	Johan Norén
	219	306 Geoteam Nord AB	CE	15/16	37,6	22,6	16	0,2	725	10,0	Joachim Östergårds
STD 220	261	mCUB AB	I	15/16	37,6	27,7	30	2,9	700	10,7	Marcus Blomberg
STD 221	235	DGE Mark och Miljö AB	Env	16	37,5	31,1	34	0,3	657	13,8	Johnny Sjögren
	222	Projektlots i Sverige AB	PM	16/17	37,4	40,7	1	0,1	780	10,4	Astrid Evang
STD 223	264	Energi Funktion Komfort, Skandinaviska AB	I,Enr,PM	16	37,1	27,4	33	3,8	746	13,1	Mikael Lezdins
	224	255 DinellJohansson AB	A	16	36,9	28,2	25	15,2	1222	32,0	Morten Johansson
STD 225	244	Okidoki AB	A	16	36,9	29,6	39	3,2	709	13,1	Maja Ivarsson
STD 226	200	Thomas Eriksson Arkitektkontor AB	A	16	36,6	38,3	27	6,8	989	13,9	Thomas Eriksson
STD 227		A-Way Consulting	I	16	36,6	28,4	27	1,78	927	14,3	Kent-Åke Johansson
STD 228	312	Alessandro Ripellino Arkitekter	A	16	36,5	22,2	25	9,2	1166	18,3	Alessandro Ripellino
STD 229	246	TEAM TSP Konsult AB	E	16	36,0	29,4	22	6,3	1414	16,3	Mattias Hernegran
STD 230	213	Rockstore Engineering AB	CE	16	35,5	34,8	15	5,8	1487	17,2	Krister Knutsson
	231	303 Conpal AB	CE	16	35,1	23,1	0	1,6	15600	15,6	Per Hansback
STD 232	210	Ca Consultadministration AB	PM	16	35,0	36,0	32	1,4	918	17,5	Daniel Dåverhög
	233	236 Hedström & Taube Projektledning AB	PM	16	34,9	31,0	21	7,1	1307	13,9	Jonas Rondin
	234	326 Provinn AB	I,CT	16/17	34,8	24,6	16	4,2	1078	12,1	Per-Olof Bergström
STD 235	229	Landskapsgruppen AB	CE	16/17	34,7	31,8	30	4,0	881	15,0	Ulf Rehnström, Tomas Hagström
	236	203 Infrapartner AB	CE	16	34,6	38,0	14	3,7	1424	11,2	Marcus Sundberg
	237	211 B & B, Bro & Betong Projektledning	CE,PM	15/16	34,6	35,7	20	6,9	1187	15,2	Magnus Tengblad
STD 238	243	Projectpartner AB	PM	16	34,5	29,6	18	4,0	1109	18,0	Tommy Backman
STD 239	186	Erséus Arkitekter AB	A	16	34,4	40,6	29	1,5	885	14,5	Peter Erséus
STD 240	258	Knut Jönson Ingenjörbyrå AB (gruppen)	CE	16/17	34,2	28,0	23	8,7	1139	60,0	Per Arne Näsström
STD 241	183	Koteko AB	I	16	34,1	41,6	30	0,0	768	21,6	Markus Hällström
	242	234 PB-Teknik AB	M	16/17	33,9	30,8	28	4,3	848	18,8	Patrik Bergström
	243	218 Berge Engineering	I	15	33,6	23,7	40	0,2	548	10,9	Thomas Winberg
STD 244	221	EKM kontroll AB	M	15/16	33,4	33,2	23	0,8	630	10,8	Johan Kjellman
STD 245	272	EPG Projektledning AB	PM	16	33,3	26,5	28	3,6	849	13,2	Dennis Lundmark
	246	Aerodynamics Research Center STARCS AB	I	15/16	33,3	13,8	3	-0,8	1123	16,9	Rune Thysellius
STD 247	279	Svenska Teknikingenjörer AB	I	15/16	33,1	25,8	28	5,6	835	10,9	Hans Aderum
	248	254 Protek Projektstyrning i Göteborg	PM,CE	16	33,1	28,2	18	2,9	1038	9,6	Pär Eriksson

2017	2016	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Om-sätt-ning MSEK	(Före-gående)	Medel-antal anställda	Resultat e finans. poster MSEK	Föräd-lingssv./anst. kSEK	Balans-omslut-ning MSEK	Koncernchef
STD	249 248	HMXX Arkitekter AB	A	16	33,0	29,3	22	7,1	1050	16,7	Ragnar Widegren
	250 216	ABAKO Arkitektkontor AB	A	16	32,5	34,4	34	1,2	751	14,8	Olof Hellberg
	251 350	Stockholms VVS-Kompetens AB	M	16/17	32,5	32,6	15	6,6	1444	17,7	Håkan Klaesson
STD	252 281	Ingenjörskontor Mats Bergstedt AB	I	16/17	32,2	25,5	21	6,7	947	14,9	Mats Bergstedt
	253 295	Rstudio for architecture AB	A	16/17	32,2	24,1	19	5,2	851	14,9	John R. Johanson
	254	Oxyma Innovation AB	I	15/16	31,9	26,2	23	3,9	885	6,7	Johan Norelius
STD	255 250	Looström & Gelin Konstruktionsbyrå AB	CE	16/17	31,9	29,2	27	4,4	917	13,1	Andreas Magnusson
	256 317	Projektledarbyrå Dalarna AB	PM,CE	15/16	31,8	21,9	17	3,5	1172	7,3	Roland Appelgren
	257 206	S-Tech, Skandinaviska Tech AB	E	16	31,6	37,8	38	2,0	674	15,2	Martin Jansson
STD	258 270	Säkerhetspartner Norden AB	CE	15/16	31,5	26,7	19	7,5	1275	19,9	Leif Nyström
STD	259 231	Fredblad Arkitekter AB	A	15/16	31,4	23,4	29	4,1	812	9,9	Leif Jönsson
STD	260 249	Trafikia AB	CE	16	31,3	29,4	23	-1,5	796	22,3	Mats Hagström
STD	261 257	Ingenjörbyrå Forma	I	16/17	31,0	28,0	27	3,4	815	12,1	Anders Grahm
STD	262 293	Contekton Arkitekter Fyrstad AB	A	15/16	31,0	24,7	26	10,1	1071	16,5	Peter Bergmann
	263 240	Metod Arkitekter i Uppsala AB	A	16	30,4	30,1	25	6,5	987	13,1	Patrik Tammerman
STD	264 282	Arkitektbyrå Design Göteborg AB	A	16	30,0	25,4	27	3,6	719	10,8	Jan Åkerblad
STD	265 286	Studio Stockholm Arkitektur AB	A	16	29,8	25,2	22	9,7	1030	19,6	Alessandro Cardinale
STD	266 253	Knut Jönson Bygghälsan i Stockholm	PM	16/17	29,7	28,4	10	7,4	1655	11,7	Tom Ågstrand
STD	267 269	Metron Miljökonst AB	Env	16	29,7	26,8	19	9,6	1103	22,2	Ann-Sofie Wessberg
STD	268 263	AG Arkitekter AB	A	16	29,6	27,4	23	4,8	1010	12,3	Fredrik Kihlman
STD	269 242	Elektrotekniska Byrån i Karlstad AB	E,I	15/16	29,6	29,6	28	2,8	940	23,0	Jonas Bjuresäter
	270 215	Creator Teknisk Utveckling AB	I	16	29,5	34,5	28	1,9	761	50,6	Mikael Reichel
STD	271 308	Seveko VVS Konsult AB	M	16	29,3	22,4	20	7,7	1247	12,0	Henrik Sandén
STD	272 310	Vcon VVS-Konsult AB	M	16/17	29,0	22,3	23	9,8	1100	27,5	Nicklas Andersson
STD	273 247	Atrio Arkitekter (Jönköping, Kalmar & Västervik)	A	16	29,0	29,3	24	1,4	763	14,4	Lunde, Dahlin, Spaak
STD	274 176	Terratec Sweden (fd Blom Sweden)	I,Geo	16	28,8	42,9	13	-2,1	711	19,3	Ante Erixon
	275 245	Rundquist Arkitekter AB	A	16	28,7	29,5	18	2,0	817	13,7	Henrik Rundquist
STD	276 251	Varg Arkitekter AB	A	15/16	28,7	32,1	28	6,8	890	19,2	Inga Varg
STD	277 289	Mekaniska Prövningsanstalten MPA AB	M	16	28,6	24,8	14	4,5	1705	10,7	Torbjörn Ohlsson
	278 287	Mitta AB	CE	16	28,3	25,2	31	3,1	655	11,7	Tomas Knutsson
STD	279 283	Marge Arkitekter AB	A	16	28,3	25,3	25	4,0	857	10,6	Louise Masreliez
STD	280 280	Creacon Halmstads Konsult AB	CE	16	28,3	25,7	30	1,0	740	9,7	Torbjörn Åkesson
	281 321	A & J Andersson & Jönsson Landskapsarkitekter AB	A	16/17	28,3	24,9	18	4,1	929	11,7	Thomas Andersson
	282 302	Karlman Konsult AB	CE	15/16	28,0	23,3	17	1,0	840	7,0	Fredrik Karlander
STD	283 233	Murman Arkitekter AB	A	16	28,0	31,3	26	-0,5	712	9,7	Ulla Alberts
	284 273	Scanscot Technology AB	CE	16	28,0	26,4	15	2,6	1163	17,9	Johan Kölfors
	285 223	AK-Konsult Indoor AIR AB	Env	16	27,9	33,1	22	0,6	867	7,6	Thomas Perman
	286 266	Elkonsulten i Finspång AB	E	15/16	27,2	26,9	12	3,3	1075	13,1	Bengt Hillier
STD	287 260	pidab AB	I	16/17	26,8	27,8	27	0,5	719	11,5	Per Forsbring
STD	288 291	Rördesign i Göteborg AB	I,M	16/17	26,8	24,7	26	1,5	878	12,3	Sture Börjesson
	289 259	Vepro AB	I	16	26,6	27,8	31	1,3	595	12,1	Bo Larsson
	290 354	Klara Arkitektbyrå i Karlstad AB	A	16/17	26,5	22,0	23	5,7	957	10,2	Maria Andersson
	291 296	Eltech Automation i Lund AB	I	16/17	26,4	24,1	20	1,2	821	7,3	Mikael Carlsson
STD	292 329	AB Arkitektlaget Skåne	A	16	26,4	20,5	20	7,0	1081	11,2	Lars Bourdette
	293 304	Werket Arkitekter AB	A	16/17	26,3	22,9	22	5,3	944	11,3	Henrik Lehman
STD	294 339	Elinder&Sten Arkitekter AB	A	15/16	26,1	19,7	15	4,9	1096	11,1	Christian Elinder
STD	295 301	Marktema AB	CE	15/16	25,8	23,3	14	3,3	930	7,0	Paul Andersson
	296 299	Projektidé i Uppsala AB	PM	15/16	25,8	23,5	15	5,0	1150	14,1	Henrik Billing (S0)
STD	297 288	Jelmtech Produktutveckling AB	I	15/16	25,6	24,9	25	1,5	708	7,9	Carl-Fredrik Emilsson
STD	298 267	Total Arkitektur & Urbanism AB	A	16	25,4	27,0	29	6,1	723	15,9	Johan Granqvist
STD	299 330	Vera Arkitekter AB	A	15/16	25,4	20,5	25	4,1	758	15,4	Tobias Nissen
STD	300 300	Arkitekter Engstrand och Speek AB	A	15/16	25,0	23,4	20	5,3	459	24,1	Olle Dahlkild

STD = Medlem i Svenska Teknik&Designföretagen. (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd. – = uppgift saknas.

PM = Projektledning, A = Arkitektur, CE = Bygg- och anläggningsteknik, CT = Certifiering o prövning, Env = Miljö, Enr = Energi, E = Elteknik, M = VVS-teknik, I = Industri teknik, MD = Multi Disciplin.

DEN NORDISKA
MARKNADEN

**”BÄST LÖN-
SAMHET 2016
HADE MAN PÅ
ISLAND MED EN
VINSTMARGINAL
PÅ 8,9%.**

*Operahuset i Oslo är ritat av
arkitektkontoret Snøhetta..*

DEN NORDISKA MARKNADEN

Det nordiska avsnittet i Branschöversikten tas fram i samarbete med kollegorna i Finland, Norge, Danmark och på Island. FRI och Danske Ark presenterar utvecklingen på den danska marknaden och RIF och Arkitektbedriftene presenterar utvecklingen på den norska marknaden. SKOL (teknikkonsulter och arkitektföretag) presenterar utvecklingen på den finska marknaden. Den isländska marknaden presenteras av FRV och SAMARK tillsammans.

Jämförelse av nyckeltal

Nedan jämförs några av nyckeltalen för de nordiska länderna. Siffrorna är beräknade utifrån de listor som gjorts för respektive land och med de siffror som funnits att tillgå. De svenska siffrorna motsvarar alltså de 300 största koncernerna i Sverige. I Norge, Danmark och Finland

motsvarar siffrorna de 100 största företagen. På Island gäller siffrorna för de 17 största företagen. Beräkningarna har gjorts på genomsnittliga valutakurser under perioden januari till och med november 2017, som redovisas högst upp i diagrammet nedan.

Utvecklingen i Norden var god under

2016. Lönsamheten förbättrades i samtliga länder förutom i Finland och Norge, där den minskade marginellt. Bäst lönsamhet hade man på Island med en vinstmarginal, resultat efter finansiella poster, på 8,9 %. En rejäl ökning från 6,3 % året innan. Näst bäst lönsamhet hade man i Sverige med 7,2 %, mot 5,8 % 2015. Därefter följde Norge med 6,9 % (7,0 %), Finland med 5,0 % (5,1 %) och slutligen Danmark med 4,6 % (4,0 %). Högst omsättning per anställd hade man faktiskt på Island med 153' euro, följt av Norge med 147' euro. I övriga länder var omsättningen per anställd 128' euro i Sverige, 123' euro i Danmark och 103' euro i Finland. Vinsten (resultat efter finansiella poster) per anställd var 13,6' euro på Island, 10,0' euro i Norge, 9,3' euro i Sverige, 5,8' euro i Danmark och 5,2' euro i Finland.

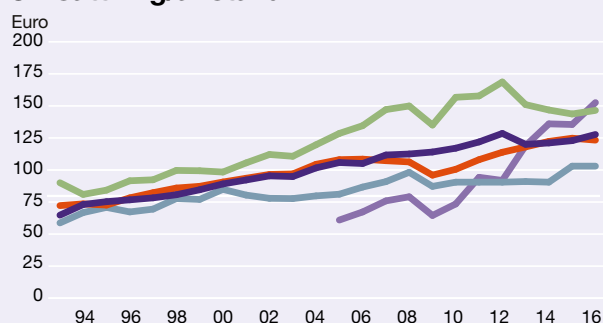
Nordisk jämförelse av nyckeltal

Siffrorna är beräknade med valutakurserna nedan, som motsvarar genomsnittet för januari–november 2017.

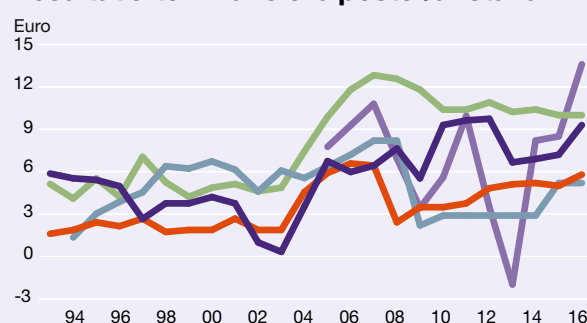
1 Euro = 9,6074 SEK 7,4383 DKK 9,2833 NOK 120,05 ISK Tidigare räknades 1 Euro = 5,9457 Mark

Sverige Danmark Norge Island Finland

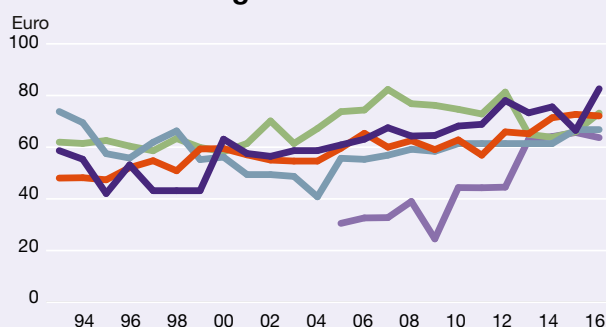
Omsättning/anställd

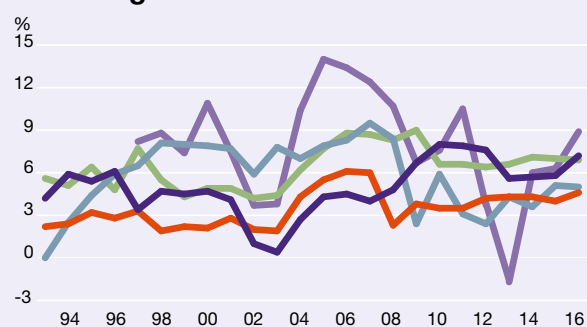
Resultat efter finansiella poster/anställd

Balansomslutning/anställd

Vinstmarginal

NORDENS 100 STÖRSTA ARKITEKTGRUPPER

	2017	2016	Koncern	Land	Bokslut	Medel- antal anställda	(Före- gående	Om- sättning	Valuta	Om sättning MEUR
FRI	1	1	Rambøll Architects & Urban Planning *	DAN	15	835	700	780,0	MDKK	104,9
STD	2	3	White Arkitekter AB	SWE	16	682	632	892,2	MSEK	92,9
STD	3	2	SWECO Arkitekter	SWE	16	629	700	834,0	MSEK	86,8
STD	4	4	Tengbomgruppen	SWE	16	603	558	628,4	MSEK	65,4
DA	5	5	Arkitema K/S	DAN	16	466	450	361,8	MDKK	48,6
RIF/AB	6	6	LINK Arkitektur AS	NOR	16	372	353	387,0	MNOK	41,7
DA	7	9	BIG / Bjarke Ingels Group *	DAN	16	300	280	250,0	MDKK	33,6
DA	8	7	Arkitektfirmaet C.F. Møller	DAN	16	297	309	314,7	MDKK	42,3
DA	9	8	Henning Larsen Architects	DAN	16/17	275	281	268,5	MDKK	36,1
STD	10	10	PE Arkitektur	SWE	16	237	228	275,0	MSEK	28,6
STD	11	21	Tyréns (förvärvat Pyramiden & AQ arkitekter) *	SWE	16	230	104	240,0	MSEK	25,0
AB	12	11	Snøhetta Group *	NOR	16	180	180	152,9	MNOK	16,5
STD	13	14	Semrén & Månsson Arkitektkontor AB	SWE	16/17	156	131	159,1	MSEK	16,6
STD	14	13	Wingårdh-koncernen	SWE	16	141	131	178,6	MSEK	18,6
STD	15	17	Arkitekterna Krook & Tjäder AB	SWE	16	137	121	153,3	MSEK	16,0
STD	16	18	Liljewall Arkitekter AB	SWE	16	136	121	151,4	MSEK	15,8
DA	17	15	Årstiderne Arkitekter A/S	DAN	15/16	135	129	143,0	MDKK	19,2
AB	18	12	Nordic Office of Architecture	NOR	16	134	132	220,6	MNOK	23,8
	19	16	Schmidt Hammer Lassen Architects K/S *	DAN	16	112	124	144,3	MDKK	19,4
	20	24	ÅF (SandellSandberg & Konzept Sthlm) *	SWE	16	109	89	140,5	MSEK	14,6
DA	21	19	KPF Arkitekter A/S	DAN	16	107	105	77,0	MDKK	10,4
STD	22	20	FOJAB AB (koncernen)	SWE	16	105	105	139,0	MSEK	14,5
STD	23	22	NYRÉNS Arkitektkontor AB	SWE	16	100	96	138,3	MSEK	14,4
DA	24		Gottlieb Paludan Architects A/S	DAN	16	96	97	127,0	MDKK	17,1
DA	25	26	PLH Arkitekter AS	DAN	16	93	81	110,2	MDKK	14,8
DA	26	32	Vilhelm Lauritzen AS	DAN	16	93	69	90,7	MDKK	12,2
DA	27	27	JJW Arkitekter A/S	DAN	16	85	79	56,8	MDKK	7,6
STD	28	29	AIX Arkitekter AB	SWE	15/16	84	76	116,9	MSEK	12,2
STD	29	31	Mälarholmen (Ettelva Arkitekter & M.E.R. Solution)	SWE	16	84	72	187,3	MSEK	19,5
DA	30	25	Mangor & Nagel A/S	DAN	16	82	82	63,3	MDKK	8,5
STD	31	34	Cedervall Arkitekter	SWE	16	79	68	78,8	MSEK	8,2
STD	32	36	ÅWL Arkitekter AB	SWE	16	79	62	101,8	MSEK	10,6
	33	23	DARK Gruppen *	NOR	16	75	95	89,2	MNOK	9,6
DA	34	83	Creo Arkitekter A/S	DAN	16	75	37	40,9	MDKK	5,5
	35		COBE ApS	DAN	16	74		66,4	MDKK	8,9
AB	36	30	Lpo Arkitekter As	NOR	16	74	73	77,7	MNOK	8,4
DA	37	28	3XN A/S	DAN	16/17	73	76	81,2	MDKK	10,9
STD	38	37	Brunnberg & Forshed Arkitektkontor AB	SWE	16	70	61	103,7	MSEK	10,8
DA	39	41	CUBO Arkitekter A/S	DAN	16/17	66	57	106,8	MDKK	14,4
DA	40	66	Tegnestuen Vandkunsten ApS	DAN	16	66	45	46,1	MDKK	6,2
	41	39	Pes-Arkitehdit Oy (Pekka Salminen)	FIN	16	64	60	7,5	MEUR	7,5
DA	42	42	Rubow Arkitekter A/S	DAN	16	61	57	60,9	MDKK	8,2
STD	43	45	BSV Arkitekter & Ingenjörer AB	SWE	16	61	54	82,0	MSEK	8,5
	44		MAD Arkitekter	NOR	16	59		58,9	MNOK	6,3
STD	45	40	Byrån för Arkitektur & Urbanism (BAU)	SWE	16	58	60	85,8	MSEK	8,9
	46	50	Arkkitehtitoimisto JKMM Oy *	FIN	16	58	50	9,3	MEUR	9,3
AB	47	43	Lund Hagem Arkitekter AS	NOR	16	57	56	60,0	MNOK	6,5
AB	48	44	OG Arkitekter AS	NOR	16	55	55	40,7	MNOK	4,4
AB	49	46	Hille Melbye Arkitekter AS	NOR	16	55	54	65,8	MNOK	7,1
STD	50	67	Archus	SWE	16	55	45	81,4	MSEK	8,5

(*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd. – = uppgift saknas.

AB = Medlem i Arkitektbedriftene, Norge DA = Medlem i Danske Ark, Danmark FRI = Medlem i FRI, Danmark RIF = Medlem i RIF, Norge
SKOL = Medlem i SKOL, Finland STD = Medlem i STD-företagen, Sverige

NORDENS 100 STÖRSTA
ARKITEKTGRUPPER

	2017	2016	Koncern	Land	Bokslut	Medel- antal anställda	(Före- gående	Om- sättning	Valuta	Om sättning MEUR
DA	51	57	Kullegaard Arkitekter A/S	DAN	15/16	55	48	64,5	MDKK	8,7
STD	52	38	Reflex Arkitekter AB	SWE	16/17	54	61	81,0	MSEK	8,4
DA	53	47	Schönherr A/S	DAN	16	53	52	45,1	MDKK	6,1
STD	54	60	BSK Arkitekter AB	SWE	16	53	47	69,7	MSEK	7,3
DA	55	64	KHR Arkitekter AS	DAN	16	53	46	38,4	MDKK	5,2
AB	56	49	Tag Arkitekter AS	NOR	16	52	52	56,3	MNOK	6,1
	57	55	Arcasa Arkitekter AS	NOR	16	52	49	105,7	MNOK	11,4
DA	58	69	Lundgaard & Tranberg Arkitekter A/S	DAN	15/16	52	43	108,2	MDKK	14,5
AB	59	56	Lund & Slaatto Arkitekter AS	NOR	16	51	49	65,9	MNOK	7,1
AB	60	52	Ratio Arkitekter AS (fd Bgo og Medplan Arkitekter)	NOR	16	50	50	115,4	MNOK	12,4
	61	58	Arkkitehtitoimisto SARC Oy	FIN	15/16	50	47	8,3	MEUR	8,3
DA	62	63	Friis & Moltke A/S	DAN	16	50	46	57,6	MDKK	7,7
	63	51	L Arkkitehdit Oy (Arkkitehtitoimisto Larkas & Laine Oy)	FIN	16	49	50	5,1	MEUR	5,1
STD	64	72	Carlstedt Arkitekter AB	SWE	16	49	42	49,7	MSEK	5,2
AB	65	65	Dyrvik Arkitekter A/S	NOR	16	48	46	52,7	MNOK	5,7
DA	66		ZESO Achitects ApS *	DAN	15/16	48	28	30,0	MDKK	4,0
AB	67	78	PIR II architects AS	NOR	16	48	40	29,7	MNOK	3,2
	68	54	Helin & Co Architects	FIN	15/16	47	49	11,0	MEUR	11,0
DA	69	74	Christensen & Co. Arkitekter A/S	DAN	15/16	47	41	49,4	MDKK	6,6
DA	70	53	SLA Arkitekter A/S	DAN	16	46	49	35,5	MDKK	4,8
STD	71	61	SYD ARK Konstruera AB	SWE	16/17	46	46	48,7	MSEK	5,1
STD	72	71	Yellon AB	SWE	16	46	42	53,3	MSEK	5,5
DA	73	68	Rørbæk og Møller Arkitekter ApS	DAN	15/16	45	44	48,1	MDKK	6,5
STD	74	77	Equator Stockholm AB	SWE	16	45	40	69,4	MSEK	7,2
	75	59	Architecture Office Sigge Ltd/ Viiva arkkitehtuuri (Arkkitehtitoimisto Sigge Oy)	FIN	15/16	44	47	6,2	MEUR	6,2
DA	76	84	Aart A/S	DAN	15/16	43	37	41,7	MDKK	5,6
AB	77	70	Abo Plan & Arkitektur As	NOR	16	42	42	46,2	MNOK	5,0
STD	78	73	Arkitekthuset Monarken AB	SWE	16/17	42	41	39,0	MSEK	4,1
	79	75	Wester+Elsner Arkitekter AB	SWE	16	42	40	64,7	MSEK	6,7
AB	80	76	PKA - Per Knudsen Arkitektkontor AS	NOR	16	42	40	45,9	MNOK	4,9
	81	79	Uki Arkkitehdit Oy	FIN	16	42	40	3,6	MEUR	3,6
SKOL	82	105	Aihio Arkkitehdit Oy	FIN	16	42	32	4,1	MEUR	4,1
DA	83		Signal Arkitekter ApS *	DAN	15/16	42	24	28,8	MDKK	3,9
AB	84		Narud Stokke Wiig Sivilarkitekter Nmal AS	NOR	16	42		55,3	MNOK	6,0
	85		Codesign Sweden AB	SWE	15/16	41	30	66,3	MSEK	6,9
AB	86	80	Niels Torp AS Arkitekter	NOR	16	41	39	54,1	MNOK	5,8
AB	87	90	AMB Arkitekter AS	NOR	16	41	36	45,3	MNOK	4,9
STD	88	107	Kjellander & Sjöberg AB	SWE	15/16	41	31	39,5	MSEK	4,1
	89	62	Strategisk Arkitektur Fries & Ekeröth AB	SWE	16	40	38	72,1	MSEK	7,5
AB	90	88	Alliance Arkitekter AS	NOR	16	40	37	36,4	MNOK	3,9
DA	91	104	H+Arkitekter (Hou & Partnere)	DAN	16	39	32	63,8	MDKK	8,6
	92		RUM A/S *	DAN	16/17	39	25	44,7	MDKK	6,0
STD	93	100	Okidokil Arkitekter AB	SWE	16	39	34	36,9	MSEK	3,8
DA	94	85	Dissing+Weitling Architecture A/S	DAN	16	38	37	36,0	MDKK	4,8
	95	96	Arkkitehtitoimisto Lukkaroinen Oy	FIN	16	38	35	3,1	MEUR	3,1
SKOL	96	95	Parviainen Arkkitehdit Oy	FIN	16	38	35	3,9	MEUR	3,9
	97	81	HRTB AS (Arkitekter)	NOR	16	38	38	41,3	MNOK	4,4
DA	98	108	Holscher Nordberg Architects A/S	DAN	16	38	30	42,9	MDKK	5,8
SKOL	99	94	Arkkitehdit Soini & Horto Oy	FIN	16	37	35	7,0	MEUR	7,0
AB	100	89	4B Arkitekter AS	NOR	16	37	37	39,0	MNOK	4,2

(*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd. -- = uppgift saknas.

AB = Medlem i Arkitektbedriftene, Norge DA = Medlem i Danske Ark, Danmark FRI = Medlem i FRI, Danmark RIF = Medlem i RIF, Norge

SKOL = Medlem i SKOL, Finland STD = Medlem i STD-företagen, Sverige

REVENUE REACHES NEW HIGH FOR DANISH COMPANIES BUT DECREASES FOR INTERNATIONAL SUBSIDIARIES

Revenue and profits continue to rise for the consulting engineers in Denmark, thus following the trend of the last three years. In 2016, the industry's revenue in Denmark increased by 4.5 percent to EUR 1.78 billion (DKK 13.2 billion) and profit margin (EBIT) went from 7.0 percent in 2015 to 7.1 in 2016. Export accounted for approximately 19 percent of the domestic revenue, which was an increase from 17 percent in 2015. International subsidiaries did not fare quite so well in 2016. Here revenue decreased by 2.9 percent to EUR 1.56 billion (DKK 11.7 billion).

This development was primarily due to the downscaling of oil & gas activities. Despite the lower revenue for international subsidiaries, the Danish consulting engineering firms generated EUR 3.36 billion (DKK 25 billion) in global revenue. Revenue generated by exports and in foreign subsidiaries accounts for 57 percent of global revenue in the industry. Danish consulting engineering firms employed approximately 26,300 staff globally, of which 13,500 staff were employed in foreign subsidiaries and 12,800 staff were employed in Denmark.

Outlook

It is looking brighter for the Danish economy and, in their "Economic Statement" from August 2017, the Danish Ministry of Finance expects GDP to grow by 2.0 percent in 2017 and 1.8 percent in 2018. If these forecasts hold, it will be the highest growth in GDP since 2006. Residential investments are expected to rise by 5.0 percent in 2017 and 6.0 percent in 2018 due to rising prices on housing and low financing expenses. Business investments are expected to increase by 3.0 percent in 2017 and 4.5 percent in 2018. Public investments have been at a historic high these past years and will see a significant decline in the coming years. Public investments are expected to decline from 3.5 percent of GDP in 2017 to 3.4 percent of GDP in 2018. Based on the latest FRI survey (October 2017), the Danish consulting

engineering industry expects a small increase in the number of employees over the next six months. The survey shows that 36 percent of the firms expect to increase their workforce, while 17 percent expect to decrease it. When asked about expected backlog, 29 percent of the firms expect an increased backlog over the coming six months, while none expects their workload to decrease. On the domestic market, Danish consulting engineering firms expect both revenue and profits to grow.

Sector market performance

FRI's forecasts show that the Building Sector, which currently comprises 39 percent of the total turnover in FRI member firms, is expected to grow. The Infrastructure Sector is the second largest sector with 25 percent, but is expected to decline in the coming years. The other two large sectors are Environment and Energy with 12 percent and 11 percent, respectively, of total revenue. The remaining revenue was produced in smaller sectors like IT, Management Consultancy and Process Engineering.

Tendering in English brings international consortiums to Denmark

In the past couple of years, the tendering process for several major projects in Denmark has been conducted in English. This has aroused increasing interest from international consortiums that wish to work in Denmark. As a result, in-

Henrik Garver, FRI

David Hedegaard Meyer, FRI

About FRI

► The Danish Association of Consulting Engineers (FRI), founded in 1904, is a trade association for Danish consultancy firms providing independent consultancy services on market terms. FRI is a part of the Confederation of Danish Industry (DI).

Approximately 320 firms are members of FRI and, in total, they employ 26,300 staff in Denmark and abroad. The association is the only trade association for independent technical consultants in Denmark.

The objective of FRI is to support its member firms by contributing to improving their business conditions, strengthening the industry's framework conditions, profiling the industry and increasing its recognition on national and international levels.

FRI is an association for firms. It focuses on business matters and has established good liaisons with authorities and other partners. The association attempts as far as possible to gain influence on the drafting of framework conditions and legislation affecting market conditions in the industry.

Internationally, the association is a member of FIDIC and, in Europe, it is a member of EFCA.

Henrik Garver, CEO, FRI (Danish Association of Consulting Engineers)

David Meyer, Head of Market Analysis, FRI (Danish Association of Consulting Engineers)

Address: Vesterbrogade 1E, 3rd floor
P.O. Box 367
DK-1504 Copenhagen V

Tel.: +45 35 25 37 37

Fax: +45 35 25 37 38

E-mail: fri@frinet.dk
www.frinet.dk

“THE PROFIT MARGIN WENT FROM 7.0% IN 2015 TO 7.1% IN 2016.

ternational consortiums with no Danish participation, other than subcontractors, won the construction of two major bridges. ”Fjordforbindelsen” a 10 km freeway, including a 1.4 km high bridge, at a price of EUR 269 million (DKK 2 billion), was won by an Italian, Belgian and Spanish consortium. More recently “Storstrømsbroen”, a 4 km combined rail and road bridge, at EUR 282 million (DKK 2.1 billion) was won by an Italian consortium.

Ongoing revision of the General Conditions for Consulting Services

The General Conditions for Consulting Services of October 1989 (known as ABR 89 from the Danish title) has been the general basis of consultation agreements for professional assistance by architects and engineers for close to 20 years. It is currently undergoing a revision as part of the modernisation of the general agreed documents for the building sector, which will result in a new set of agreed documents in 2018, that will have a profound impact on the sector. As part of the revision committee, FRI is working hard to ensure greater clarity in the tendering process and that the limitation of liability remains at a reasonable level.

Declining investments in infrastructure

Investments in infrastructure is essential to maintain economic growth in a society. It is therefore with some concern that the industry is looking at a pipeline for infrastructure projects that is close to non-existent from 2020 and beyond. For nearly a decade, the 2009 agreement “En grøn transportpolitik” (Denmark’s green transport policy) set the course for infrastructure investments in Denmark. It was a visionary plan with planned investments of EUR 12 billion (DKK 90 billion) from 2009 to 2020. When looking at the latest Finance Bill for 2018, it allocates a meagre EUR 347 million (DKK 2.6 billion) for road investments over the next four years. It is FRI’s hope that the political parties can agree on a

new long-term investment plan for infrastructure in Denmark.

The building sector is booming

FRI’s latest report on business cycles shows that the backlog for residential and commercial building projects continue to improve. A new pipeline survey from Byggepipeline.dk, which lists upcoming projects over EUR 6.7 million (DKK 50 million), shows that within the coming 12 months, new building projects for more than EUR 10.6 billion (DKK 79 billion) will be initiated. The private sector will be responsible for 2/3 of these projects. The increased activity does, however, raise some concerns about potential bottlenecks. The lack of qualified employees is currently one of the most pressing issues for consulting engineers and the rest of the building sector.

COMPANY NEWS: Rambøll on point with new strategy

With a gross revenue of EUR 730 million for the first half of 2017 and an increase in EBIT to EUR 36 million, Rambøll shows improved performance compared to the first half of 2016. Rambøll launched its new Group strategy ‘Winning Together’ at the beginning of 2017, and a key element of the strategy is to further strengthen its presence and service offerings in key markets such as the Nordics, UK and US. In line with this strategy, Rambøll won many large projects in these markets. In Denmark, Rambøll won the tender for client consultancy on the world’s longest road/rail immersed tunnel connection between Denmark and Germany, the Fehmarn Belt Fixed Link. In Finland, Rambøll was selected to participate in a project to design the 25 km long Jokeri light rail line stretching from eastern Helsinki to Espoo. Rambøll also acquired three companies in Finland, thus adding another 40 experts and bringing the total number of employees in Finland to 2,300. Looking at Norway, Rambøll

signed a large framework agreement with Bane NOR SF, the state-owned company responsible for the Norwegian national railway infrastructure. Rambøll was also part of the winning team tasked with the design of the new governmental headquarters in Oslo. In the UK, Rambøll won a major contract for the UK High Speed 2, Phase 2b, providing civil and environmental engineering services for the Nottinghamshire to Leeds and York section. Rambøll has also won several very large environmental contracts in America.

COWI continues growth

In the first six months of 2017, COWI generated a turnover of EUR 412 million, which corresponds to a 3 percent increase compared to the same period in 2016. COWI’s operating profit (EBIT) amounted to EUR 12 million. With a global presence and more than 6,500 skilled employees, COWI was poised to win many exiting projects. As part of a joint venture, COWI won its largest water contract to date on a British development project in South Africa. Looking to North America, COWI won the design of the Petroleum Cement Terminal in Alaska while, in China, COWI was tasked with designing a district heating accumulator tank for a major Chinese Power Company. COWI is also the first Danish company to be included in the largest infrastructure project ever undertaken: the Belt and Road initiative, which is a modern version of the old Silk Route. Closer to home, COWI won the first phase of a prestigious urban development project, the East Link Project (Östlig Förbindelse), which will complete the ring road around Stockholm. In Norway, COWI is part of the team that won the design for the new governmental headquarters, where 4,500 people will work upon its completion. As part of a joint venture, COWI was furthermore selected to design the Fornebu Line, an 8.5 km extension of the Oslo metro. The first half of 2017 also saw the acquisition of the Stockholm-based company Projektbyrå. The company, which special-

izes in project management, has 110 employees and the acquisition strengthens COWI's position in the Swedish market.

Merger between NIRAS and ALECTIA

NIRAS and ALECTIA merged in the beginning of 2017 with NIRAS as the continuing company. In 2016, the combined companies counted more than 2,100 employees, who generated a revenue of EUR 280 million. With the merger, NIRAS' line of business areas has been expanded in Denmark and the UK with consultants within food and beverage, among others. In addition, NIRAS continued its Scandinavian expansion with the acquisitions of three companies in Norway (Oslo Prosjektadministrasjon, Kraftværk and VA Teknikk), and one in Sweden (Aperto). NIRAS secured a foothold in the Norwegian market for infrastructure and water utilities with their second highway assignment and a framework agreement with the Norwegian Railway Authority as well as the design of an expansion of a wastewater treatment plant in Oslo. In Sweden, NIRAS won several new projects, including the project management for renovation of the Royal Swedish Opera. On the domestic market, NIRAS won numerous projects, amongst these are the design of the new Children's Hospital Copenhagen and a tunnel below Copenhagen to transport excess water and geocoding of Danish properties for the Danish Tax Authorities.

New CEO takes the reins during record year for Sweco Danmark

While 2015 was a somewhat weak year when looking at EBIT, Sweco Danmark took a decisive re-match in 2016 and delivered its best results yet. Revenue was largely unchanged with EUR 147 million in 2016 compared to EUR 148 million in 2015. EBIT, however, soared from EUR -0.5 million in 2015 to EUR 8.7 million in 2016, thus landing Sweco Danmark among the financially best performing consulting engineers in Den-

mark. On 1 April 2017, Dariush Rezai succeeded John Chubb as president of Sweco Danmark. Dariush Rezai comes from a position as President of Mobile Communication at Eltel and has lots of experience with the Danish market. Sweco Danmark also inaugurated a new office in Vietnam, where they have a strong presence providing water solutions.

New headquarters and new CEO for Orbicon

Orbicon continued the upward curve and showed an increase in revenue by 6.5 percent to EUR 70 million in 2016. In two years, Orbicon has grown by 100 employees bringing the total to 600. To accommodate this growth, a new DGNB certified headquarter was inaugurated in Høje-Taastrup. 2016 also saw a change in management with CEO Jesper Nybo Andersen going on retirement and being replaced by Per Christensen. The arctic division of Orbicon is going strong and, in 2016, a new office was opened in Reykjavik, Iceland.

MOE keeps up impressive growth while also expanding abroad

Improving the revenue by 16 percent is an impressive feat and, with EUR 71 million, MOE has reached its highest level yet. For MOE, 2016 also saw an improvement in EBIT, which landed at EUR 4.4 million. Looking at the Danish market, MOE won several high profile projects including the new panda enclosure in Copenhagen Zoo, set to open late 2018, as well as new research facilities covering 9,800 m² for the Technical University of Denmark. With the opening of a new office in Norway, MOE has also strengthened its position on the Norwegian market, as part of an ongoing effort since 2009.

A solid year for Atkins Danmark

The fiscal year 2016/2017 showed improvements in both revenue and earnings before tax compared to last year.

Revenue is up to EUR 50 million, while earnings before tax increased to EUR 4.2 million. In 2017, Atkins won the design of the E45 freeway expansion, which stretches over 15 km, and will also be counselling Denmark's Nature Agency on a project to reduce emissions of greenhouse gasses from agriculture. As part of a 5 year strategy, Atkins is also strengthening its environmental and digital engineering divisions.

EKJ is expanding in Denmark

With a strong performance in 2016, EKJ is set to expand its activities in Denmark by acquiring 31 employees from Balslev Consulting Engineers in the western part of Denmark. For EKJ, 2016 saw an increase in revenue to EUR 26.6 million while EBIT doubled from 2015 to 2016 and landed at EUR 2.1 million. This year, EKJ won several exiting projects such as the renovation of research facilities at the Technical University of Denmark and the reconstruction of the Danish Ministry of Employment. EKJ will also be assisting an Italian consortium with the construction of "Storstrømsbroen", a 4 km combined rail and road bridge.

Up-and-comer INGENIØR'NE shows no signs of slowing down

Going from 26 to 80 employees in just five years, INGENIØR'NE is on its way to becoming one of FRI's larger member firms. With a gross profit of EUR 7.4 million, an increase of 36 percent compared to 2015, INGENIØR'NE came out of 2016 strong. EBIT saw an increase of 26 percent to EUR 1.6 million. In 2017, INGENIØR'NE won several new projects, including the expansion of Grenå Sportscenter as well as the renovation of the emergency department at Horsens Hospital.

Midtconsult becomes part of ÅF Group

On 1 January 2017, Midtconsult became part of the Swedish ÅF Group. The sale was part of Midtconsult's strategy to

grow in new business areas in close cooperation with a strategic partner. The company will continue under the name Midtconsult, but with the addition “- part of the ÅF group”. Drawing on its past experience with high-rises, Midtconsult was part of a team that won the construction of a new 120 meter residential tower in Copenhagen. Midtconsult also won a project for a new town area in Valby, set to hold 2,200 new households.

Søren Jensen to design a new landmark for Aarhus

Still feeling the effects of a restructuring, the 2015/2016 accounting year for Søren Jensen showed a slight decline in gross profit and EBIT, which landed at EUR 4.2 million and EUR -0.05 million, respectively. Not far from its headquarters, Søren Jensen will be the design manager for the first phase of the project for a new 100 meter tall commercial building at Aarhus harbor. Søren Jensen will also be designing “Godsbanekollegiet”, a new dorm with 349 housing units. Not only busy in Aarhus, Søren Jensen is also expanding its office in Copenhagen to accommodate its growth.

DANISH ARCHITECTURAL INDUSTRY IS GROWING

The Danish architectural industry expanded from 2015 to 2016. The total member net fee turnover for 2016 reached EUR 629.8 million, a 6.8% increase from last year's EUR 589.6 million. In the same period, the member firms added 400 new employees to their total staff pool, now employing about 5400 architects and improved their net profits with an impressive 21% from EUR 42.9 million in 2015 to 51.9 million in 2016.

The (net) profit margin thus increased to 8.4% in 2016, from 6.4% in 2015. With added manpower, better sales and predominantly positive sentiments for 2017, the industry's financial development is expected to have further improved in 2017.

The architectural industry is volatile, as large projects are unpredictable and competitions carries substantial risks. Especially smaller firms struggle more than their larger competitors as the Danish value chain is becoming increasingly blurred resulting in a more complex market with added technological and legal requirements. However, with an 8-year period of improved profits, the member firms have also improved their average

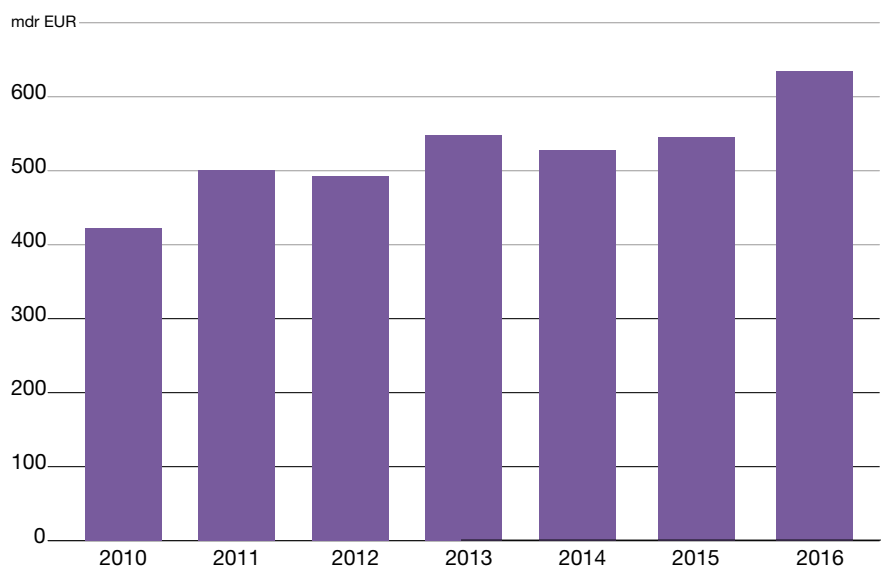
solvency ratios by retaining more capital the last four years, making them better equipped for bad times.

International market news

The Danish architecture industry keep expanding its international activities. In 2016 the members had a slight decrease in exports from their firms located in Denmark, but with an increasing number of foreign based subsidiaries, the total international sales grew almost EUR 13 million from 2015 to 2016.

Denmark's neighboring countries remain the largest export receivers and Norway and Sweden the favored places to build. However, the Australian and North American markets are also be-

Total member net fee turnover 2010–2016

Source: Danish Association of Architectural Firms

coming cherished as several Danish firms establish themselves through competitions.

With increased efforts from architecture firms, collaboration with sister countries and delegation visits facilitated by Danish Association of Architectural Firms, foreign markets are becoming increasingly accessible. Data from Danish Association of Architectural Firm's annual internationalizations survey, show a tendency for diminishing international sales for firms with less than 10 employees.

Tredje Natur goes to New York

Tredje Natur, is a Copenhagen based architecture firm that has become an inspiration for New York city. Their design of Saint Kjelds Square in the Climate Neighborhood in Copenhagen is considered a forerunner in sustainable urban development as it is able to manage large amounts of stormwater and making the neighborhood more attractive at the same time. The North American city is so enthusiastic about the approach, that a three year collaboration agreement has been set up between Copenhagen municipality and the New York Department of Environmental Protection as they would like to copy and create similar neighborhoods in their own city.

DISSING+WEITLING wins large international design competition

DISSING+WEITLING, a firm formed in 1971 to continue the work started by the Danish architect, Arne Jacobsen recently won a competition on the coast-to-coast link in Guangdong, China. The winning proposal was developed in collaboration with COWI, the international consulting group, and will include "the world's widest immersed road tunnel as well as two signature suspension bridges". The project is expected to become a strong support for further development in the Chinese region. Summer 2017, DISSING+WEITLING also completed the "world's longest" elevated cycling path in China, adding the two re-

About Danish Association of Architectural Firms

► **Danish Association of Architectural Firms (Danske Arkitektvirksomheder)** is an organization of private firms of consulting architects. The association's objective is to represent the commercial interests of practicing architects and, in its capacity as impartial consultant to building clients, strengthen the position, quality level and professionalism of its member firms.

As of November 2017, Danish Association of Architectural Firms has 640 active ordinary and associated member firms, with about 5,400 employees that account for approximately 85 – 90 percent of the aggregate building contract sums in Denmark.

Danish Association of Architectural Firms is a member of the Confederation of Danish Industry (DI) who negotiate the general agreements on pay and working conditions for the staff employed by the member firms. At the international level the association is active in the Architects Council in Europe (ACE), and work closely with the other four Nordic organizations.

The organization offer its member firms:
► **Professional insurance, free legal advice on contract paradigms and other legal matters related to the assignments performed, counselling regarding**

Lene Espersen

Lars Emil Kragh

business development and participation in different networks

- **A number of publications free of charge to members on contract, quality management, working environment etc.**
- **Export opportunities in cooperation with e.g. sister organisations and the Danish Ministry of Foreign affairs**

Lene Espersen,

CEO
Danish Association of
Architectural Firms

Lars Emil Kragh,

Head of Business
Development
Danish Association of
Architectural Firms

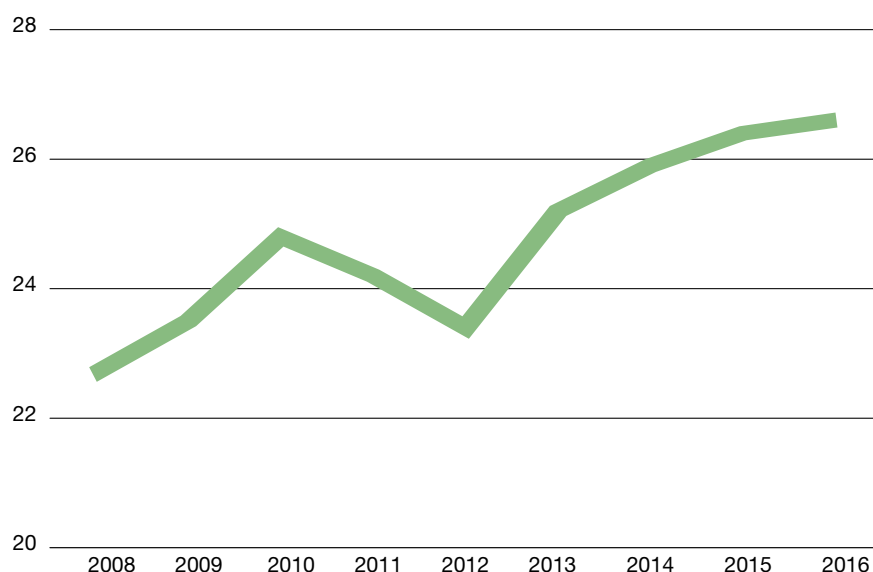
Address: Vesterbrogade 1E, 2nd floor
DK-1620 København V, Denmark

Tel: +45 32 83 05 00

E-mail: info@danskeark.dk

www.danskeark.dk Photo: Creative

Solvency ratio 2008–2016

Source: Danish Association of Architectural Firms

“THE (NET) PROFIT MARGIN INCREASED TO 8.4% IN 2016 FROM 6.4% IN 2015.

ILLUSTRATION: SYDNEY FISH MARKET BY 3XN

cords to their international portfolio and strengthening their presence in the country.

3XN to build new tourist magnet in Sydney

Danish 3XN recently won the international competition for **Sydney's Fish**

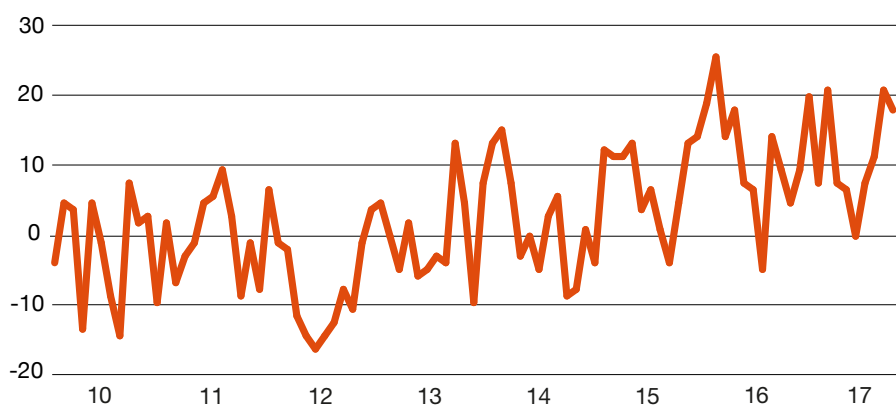
Market which is to become the city's new "foodie destination" consisting of a market, restaurants and public spaces. The project will take up 100.000 square meters, have a construction sum of EUR 200 million and is expected to open in 2022. With additional competitions won in both Canada and Sweden, 3XN ex-

panded its international position the past year. Financially, 3XN increased its turnover from EUR 10.2 million in 2015/16 to 10.9 million in its financial year 2016/17 and more than doubled its net profits.

WERK takes a foothold in Hamburg

The newly formed progressive architectural firm WERK who are specialists in development of concepts within construction, urban spaces and urban planning, takes a strong foothold in Hamburg. After winning a 1st price for the housing project **Creative Blocks** in the Hafencity quarter, the firm recently adds another winning proposal to its German portfolio, naming the landscape project "Creative Blobs".

Market sentiment indicator

Source: Danish Association of Architectural Firms

ILLUSTRATION: CREATIVE BLOCKS BY WERK

DE 100 STÖRSTA DANSKA ARKITEKT-, TEKNIKKONSULT- OCH INDUSTRIKONSULTKONCERNERNA

	2017	2016	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Omsättning MDKK	(föregående)	Medelantal anställda	Balansomslutning MDKK	Koncernchef/VD
FRI	1	1	Rambøll Gruppen A/S	MD	16	10607,7	10589,3	12497	6383,8	Jens-Peter Saul
FRI	2	2	COWI Koncernen A/S	MD	16	5939,0	5701,5	6475	3331,0	Lars-Peter Søbye
FRI	3	3	NIRAS-Gruppen A/S (förvärvat Alecia)	MD	16	2078,0	1317,4	2152	1258,9	Carsten Toft Boesen
FRI/DA	4	4	Sweco Danmark A/S *	MD	16	1096,0	1075,1	1077	626,0	Dariusz Reza
FRI	5	6	Atkins Danmark A/S	MD	16/17	579,4	571,0	601	301,5	Eva Rindom
FRI	6	8	MOE A/S	MD	16	531,4	427,6	554	315,4	Christian Listov-Saabye
FRI	7	7	Orbicon A/S	MD	16	522,3	490,3	579	242,9	Per Christensen
DA	8	10	Arkitema K/S	A	16	361,8	330,0	466	173,5	Peter Hartmann Berg
	9	16	Eltronic A/S	I	16	325,1	220,0	213	107,7	Lars Jensen
	10	15	Dansk Ingeniørservice A/S *	I	15/16	324,4	222,0	500		Michael Gadeberg
FRI	11	39	ÅF Danmark (förvärvat Midtconsult) *	PM	16	280,0	71,8	310		Anders Bennermark
DA	12	14	BIG / Bjarke Ingels Group *	A	16	250,0	250,0	152	208,5	Sheela Maini Søgaard
DA	13	12	Henning Larsen Architects	A	15/16	245,2	282,2	185	208,2	Mette Kynne Frandsen, Louis Andreas Becker
DA	14	11	Arkitektfirmaet C.F. Møller	A	16	234,8	304,1	218	134,0	Klaus Toustrup, Helle Lehmann Staun, Birgit Møller Christensen
	15	9	ISC Rådgivende Ingeniører A/S *	MD	16	219,0	368,9	250	191,5	Kjeld Thomsen
	16	18	Graintec *	I	16	205,8	170,2	88	104,7	Michael Mortensen
	17	13	Geo *	I	16	204,1	274,1	350	237,1	Kim Sillemann
FRI	18	17	EKJ Rådgivende Ingeniører A/S	MD	16	197,9	179,2	205	175,3	Jørgen Nielsen
	19	26	Schmidt Hammer Lassen Architects K/S *	A	16	144,3	93,8	112	92,2	Bente Damgaard
DA	20	25	Årstiderne Arkitekter A/S *	A	15/16	143,0	105,2	135	62,6	Torben Klausen
FRI	21	20	OBH-Gruppen A/S	MD	16	141,8	129,3	137	72,4	Carsten Gregersen
	22	21	Kuben Management A/S *	PM	16	130,5	123,5	130	76,1	Henrik Christensen
DA	23	24	Gottlieb Paludan Architects A/S	A	16	127,0	106,4	96	66,3	Kristian Hagemann
FRI	24	23	Søren Jensen A/S Rådgivende Ingeniører	MD	15/16	120,5	109,3	140	62,5	Frank Jensen
DA	25	33	PLH Arkitekter AS	A	16	110,2	81,0	93	56,6	Søren Mølbak, Sverre Gunborg Olsen
DA	26	28	Lundgaard & Tranberg Arkitekter A/S *	A	15/16	108,2	88,7	52	82,2	Peter Thorsen
DA	27	35	CUBO Arkitekter A/S *	A	16/17	106,8	79,4	66	41,3	Peter Dalsgaard
	28	36	Dansk Miljørådgivning A/S (DMR) *	Env	15/16	98,6	78,6	100	33,0	Claus Jørgen Larsen
FRI	29	19	NTU International A/S	CE, PM	16/17	95,7	131,2	29	83,4	Lars Bentzen
DA	30	31	Vilhelm Lauritzen AS	A	16	90,7	83,8	93	84,8	Søren Daugbjerg
FRI	31	40	Oluf Jørgensen Gruppen	MD	16	87,4	68,5	115	47,7	Brian Th. Andreassen
FRI	32	118	Cunningham Lindsey Leif Hansen A/S	MD	16	84,3	20,3	78	48,7	Christian Leif Hansen
FRI	33	30	Balslev Rådgivende Ingeniører A/S	MD	15/16	83,8	85,4	122	37,7	Henrik Rosenberg
DA	34	22	3XN A/S	A	16/17	81,2	110,8	73	54,9	Jeanette Hansen
FRI	35	57	AlfaNordic ApS	MD	16	80,7	49,7	55	20,9	Thomas Meldgaard Petersen
DA	36	45	KPF Arkitekter A/S *	A	16	77,0	62,0	107	68,9	Sine Juul Praastrup
FRI	37	55	Wissenberg A/S	MD	16	74,8	52,0	62	35,7	Lars Bendix Christensen
FRI	38	64	Process Engineering A/S	Enr., I	15/16	74,0	46,3	65	28,3	Poul B. Jakobsen
FRI	39	34	Norconsult Danmark A/S	MD	16	73,6	80,6	94	57,8	Thomas Bolding Rasmussen
FRI	40	52	Ingeniør'ne A/S	MD	16	72,0	52,7	70	51,9	John Andresen
	41		COBE ApS	A	16	66,4		74	21,0	Dan Stubbergaard Hansen
FRI	42	37	K2 Management A/S	PM	15/16	64,8	77,9	80	25,9	Henrik Stamer
DA	43	59	Kullegaard Arkitekter A/S	A	15/16	64,5	49,0	55	34,4	Thomas Kullegaard
DA	44	56	H+Arkitekter (Hou & Partnere)	A	16	63,8	50,0	39	42,3	Ib Jensen Hou
DA	45	29	Mangor & Nagel A/S	A	16	63,3	87,5	82	29,7	Bente Priess Andersen, Jakob Brings-høj Andersen, Torben Nagel
DA	46	43	White Arkitekter A/S *	A	16	62,0	64,7	62	34,0	Frans Ove Andersen, Erik Skytte
DA	47	51	Rubow Arkitekter A/S	A	16	60,9	52,9	61	28,3	Lars Bo Lindblad
DA	48	77	Cebra Arkitekter A/S *	A	16	60,2	35,5	27	15,1	Kolja Jannik Nielsen
FRI/DA	49	58	AI-Gruppen A/S	MD	15/16	59,9	49,1	66	41,8	Jan Bruus Sørensen
	50	42	Ingeniørfirmaet Viggo Madsen A/S *	CE	16	59,0	64,9	35	28,7	Bjørn Schmelling
DA	51	65	Friis & Moltke A/S *	A	16	57,6	44,0	50	24,1	Palle Hurwitz, Jens Ole Bahr
DA	52	54	JJW Arkitekter A/S	A	16	56,8	52,0	85	23,7	Nina Kovsted
FRI	53	48	DGE Miljø- og Ingeniørfirma A/S	MD	16	55,4	54,2	52	19,2	Poul Erik Jensen
	54	73	Arne Elkjaer A/S *	CE	15/16	53,8	37,5	32	14,0	Michael Reeholm Due
FRI	55	50	Dominia A/S. Rådgivende Ingeniører	CE, E, M, PM	16	53,5	53,5	50	20,1	Kjeld Christiansen
	56	69	Viegand & Maaøge Aps *	I, Env	16	50,7	40,0	43	20,0	Søren Eriksen
DA	57	62	Christensen & Co. Arkitekter A/S *	A	15/16	49,4	46,9	47	20,9	Vibeke Lydolph Lindblad, Michael Christensen
DA	58	53	Rørbaek og Møller Arkitekter ApS	A	15/16	48,1	52,4	45	30,3	Nicolai Lund Overgaard
FRI	59	81	Hundsbaek & Henriksen A/S	MD	15/16	48,0	32,1	45	27,9	Niels Lerbech Sørensen
	60	63	Peter Jahn & Partnere A/S *	CE, A	15/16	47,5	46,6	35	11,5	Jacob Lemche
FRI	61	44	Dines Jørgensen & Co A/S	MD	15/16	47,0	64,5	53	26,7	Ole Rasmussen
DA	62	46	Tegnestuen Vandkunsten ApS *	A	16	46,1	58,6	66	32,8	Flemming Ibsen
FRI	63	67	Gaihed A/S	MD	16	46,0	41,6	42	16,2	Jacob Ulrik Sachse
DA	64	71	Schønher A/S *	A	16	45,1	39,5	53	19,9	Nina Jensen, Rikke Juul Gram

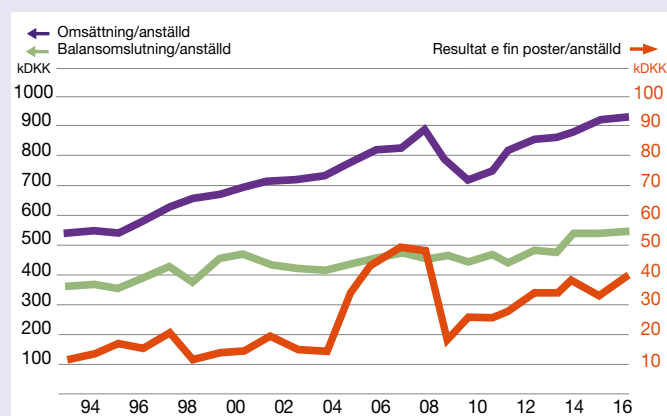
FRI = Medlem i FRI (Foreningen af Rådgivende Ingeniører). DA = Medlem i Danske Ark (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd. -- = uppgift saknas.

PM = Projektledning, A = Arkitektur, CE = Bygg- och anläggningsteknik, CT = Certifiering o provning, Env = Miljö, Enr = Energi, E = Elektroteknik, M = VVS-teknik, I = Industriteknik, MD = Multi Disciplin. DA = medlem av Danske Arkitektvirksomheder

	2017	2016	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Omsättning MDKK	(föregående)	Medelantal anställda	Balansomslutning MDKK	Koncernchef/VD
	65	92	RUM A/S *	A	16/17	44,7	27,7	39	17,2	Marianne Kjerkegaard Kristensen
DA	66	85	KANT Arkitekter A/S *	A	16	43,9	29,5	30	22,8	Morten Stahlschmidt
DA	67	117	Danielsen Architecture A/S *	A	15/16	43,7	20,3	28	16,9	Kasper Danielsen
	68	78	Emcon A/S *	PM, CE	16	43,5	34,9	27	15,8	Jeppe Blak-Lunddahl
	69	89	AN Group A/S *	I	16	43,3	28,0	22	12,0	Ole Okkels
DA	70	88	Holscher Nordberg Architects A/S *	A	16	42,9	28,0	38	18,0	Mikkel Wiell Nordberg
DA	71	93	Arkitektfirmaet Kjaer & Richter A/S *	A	15/16	42,0	26,8	32	21,3	Ole Madsen
DA	72	61	Aart A/S	A	15/16	41,7	48,0	43	35,5	Torben Skovbjerg Larsen
DA	73	38	Creo Arkitekter A/S *	A	16	40,9	72,5	75	30,0	Henning Gammelgaard Andersen
FRI	74	143	INUPLAN A/S *	MD	16	40,1		26		Kristian Lennert
	75	47	Knud E. Hansen A/S Naval Architects *	I	16	40,0	58,4	75	32,9	Finn Wollesen Petersen
	76	49	Lodahl 2007 Aps *	I	16	38,6	54,0	35	7,7	Michael Roel
DA	77	82	Eseebase A/S *	A	15/16	38,5	31,0	28	30,7	Torben Klausen
DA	78	66	KHR Arkitekter AS	A	16	38,4	31,7	53	42,1	Lars Erik Kragh
	79	60	LIC Engineering A/S *	CE, Enr, M	16	37,6	37,8	57	41,3	Niels-Erik Ottesen Hansen
FRI	80	74	Sloth-Møller Rådgivende Ingeniører A/S *	MD	15/16	36,6	36,3	49	18,1	Lars Frost Larsen
FRI	81	68	Brix & Kamp A/S	MD	16	36,4	41,0	48	31,2	Søren Jepsen
DA	82	70	Entasis A/S *	A	16	36,2	40,0	28	14,0	Christian Cold
DA	83	103	Gehl Architects ApS *	A	15/16	36,2	22,6	30	12,5	Helle Lis Søholt, Henriette Vamberg Rasmussen
DA	84	79	Dissing+Weitling Architecture A/S *	A	16	36,0	33,1	38	20,0	Steen Savery Trojaborg
DA	85	86	SLA Arkitekter A/S *	A	16	35,5	29,1	46	13,4	Mette Skjold
DA	86	83	Design Group Architects *	A	16	33,6	30,5	26	7,2	Christian Giese
FRI	87	148	P.A.P A/S	Enr., E, I	15/16	33,5		39	11,5	Carsten Eichstedt
	88	144	Grue og Hornstrup Rådgivende Ingeniører A/S *	CE, E	15/16	32,9		21	13,9	Lars Grue
FRI	89	87	Viborg Ingeniørerne A/S	MD	16	31,4	29,0	34	21,3	Karsten Lindberg
	90		RAVN Arkitektur A/S *	A	16/17	30,8		33	12,9	Anne Guldhammer
DA	91	106	ZESO Architects ApS *	A	15/16	30,0	22,2	48	12,0	Torben Juul Andersen & Claus Høeg Olsen
FRI	92	97	OSK -Ship Tech A/S	CE, I, PM	15/16	29,6	25,7	42	17,8	Jacob H. Thygesen
	93	80	ProInvent Gruppen A/S *	I	15/16	29,2	32,3	22	15,1	Leif Dalum
DA	94	96	Nova 5 Arkitekter A/S *	A	15/16	29,2	25,9	31	13,1	Hanne Vinkel Hansen
DA	95	111	Signal Arkitekter ApS *	A	15/16	28,8	21,6	42	6,7	Birgitte Andersen
FRI	96	91	Ingeniørgruppen Varde	MD	16	28,7	27,7	26	11,9	Henning Andersen
FRI	97	100	D.A.I. Gruppen A/S	CE, E, M, PM	16	28,6	24,6	31	23,3	Kim Heshe
FRI	98	146	RMG-Inspektion A/S *	CE	16	28,6		25	7,0	Anita Jochumsen
FRI	99	113	Spangenberg & Madsen Rådgivende Ingeniørfirma A/S	MD	16	28,5	21,1	38	12,8	Michael Rasmussen
	100	90	Bertelsen Og Scheving Arkitekter Aps *	A	15	27,9	27,9	31	8,4	Jens Bertelsen

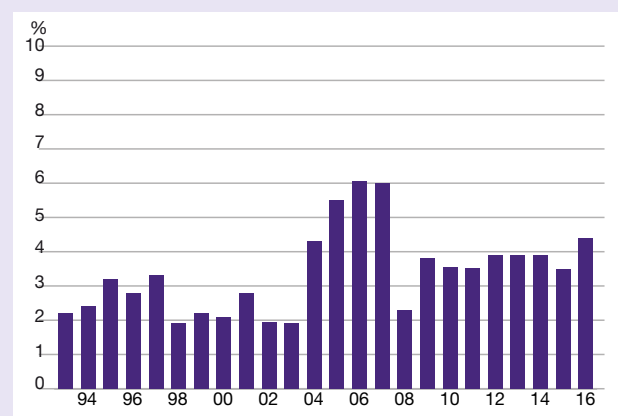
De 30 största danska koncernerna

Generellt gäller att det är vanskligt att rakt av jämföra nyckeltalen för de största företagen med motsvarande för de mellanstora och mindre företagen. I de senare företagen betyder de, ofta många, delägarnas omfattande arbetsinsatser relativt sett mycket för företagets omsättning och resultatnivå per anställd.

För företagen 31-100 i förteckningen ovan ökade omsättningen med 3 % 2016 till 3 407 MDKK (3 301 MDKK 2015). Antalet anställda ökade med 8 % till 3 456 (3 200). Omsättningen per anställd minskade därmed till 986 kDKK (föregående 1031 k). Resultatet före skatt ökade till 65 kDKK/ anställd (81 kDKK). Räknat som vinstmarginal ger detta 6,7 % (7,9 %). Genomsnittlig balans per anställd var ca 498 kDKK (537 kDKK).

Vinstmarginal

Nyckeltal för de 30 största koncernerna 2016 (föregående år)

Omsättning/anställd	913 kDKK	916 kDKK
Resultat e fin post/anställd	40 kDKK	32 kDKK
Balansomslutning/anställd	544 kDKK	537 kDKK

Omsättningen för de 30 största koncernerna ökade med 4 % till 25 619 MDKK (24 624 MDKK 2015). Medelantalet anställda ökade också med 4 %, till 28 055 (26 890). Omsättningen per anställd blev därmed 913 kDKK (föregående 916 kDKK). Resultatet före skatt blev ca 40 kDKK/anställd, en förbättring jämfört med föregående år (32 kDKK 2015). Vinstmarginalen för de 30 största företagen ökade därmed till 4,4 % under 2016 (3,5 %, 2015). Genomsnittlig balans per anställd var ca 544 kDKK (537 kDKK 2015).

ECONOMIC IMPROVEMENT IN NORWAY, STABILITY FOR CONSULTING ENGINEERS

Norway, as a major supplier of oil and gas, has faced a challenging economic situation in the last few years. With somewhat low revenues and little willingness to invest in the oil and gas sector, the Norwegian economy has been kept aloft with significant stimulation of the economy with the use of public and state funds. These funds, to a large degree, have also been invested in public buildings and new infrastructure. Moreover, funds have been allocated in order to catch up on the considerable maintenance backlog for older infrastructure and public buildings. This has been favourable to the industry and has led to a growth in turnover in the industry of 15 % in the last three years.

The Norwegian economy is improving. The prognostics for growth in the mainland economy are calculated at a GDP growth of 2.5 % in 2018. Oil and gas prices are now rising; however, they are still 50 % below the prices of 2014. This has contributed to a marked downturn in investments in oil and gas activities. Moderate wage settlements combined with weaker exchange rates for the Norwegian krone pull in the opposite direction and will aid in improving conditions for other export businesses and competitive sectors. With an anticipated inflation of 1.5 % in 2017 and 2018, declining levels of unemployment (4.0 %) and an increase in BNP growth (2.5 %), the Norwegian economy is healthy. This indicates a good level of activity in the Norwegian economy and for Norwegian consulting engineers in 2018.

Norway, that has major, fluctuating and transient incomes from natural resources, established an oil fund in 1990. The oil fund (The Government Pension Fund) was established in order to combat an excessively high cost level and to stabilise domestic consumption. The market value of this fund in 2017 is anticipated to be in the region of BNOK 8200. This means that Norway is still a wealthy country with major opportunities. The state can therefore use the dividends from this fund to stimulate the economy and to maintain levels of employment. In 2018, it is expected that this stimulus will

amount to BNOK 255. This also means that public authorities will continue to invest in sectors such as infrastructure, roads and railways. Moreover, huge sums are being invested in health, schools and cultural buildings and a good level of investment is being maintained in the municipal sector. This will lead to a good market for planning and for our industry.

The consultancy industry in Norway – strong concentration, increased international competition and a need for cost control

The consulting industry in Norway has become more and more international, both in terms of ownership and competition in the Norwegian market. In 2017, approximately 40 % of employees in RIF – Association of Consulting Engineers are wholly or partly owned by international consultancy groups. If we include international groups working in Norway that are not associated with RIF, this figure is even higher.

Activity in the market is characterised by the fact that the 6–7 largest companies have approx. 75 % of the market – i.e. a significant market concentration. This has not led to reduced competition. Turnover per employee and operating results have been reduced from 2014 as a result of tougher competition and a high level of cost in the industry.

To combat this, in the last 10 years

the industry has invested a great deal in the recruitment of younger employees, which has meant that the average age in the industry has fallen by 4 years during the same period.

The market – good activity in the development of infrastructure and energy market; construction market is stable

In Norway, significant funds are being invested in the renewal of infrastructure. New construction and rehabilitation of roads, railways, energy networks and telecommunication is being carried out in order to make the country more competitive and less dependent on oil and gas production.

For the industry and consulting engineers, this offers many exciting opportunities and challenges. These markets are showing good activity.

The building and construction industry, viewed as a whole, has been experiencing continual growth from 2011. As of November 2017, the industry is anticipating stable, good activity in 2017 and 2018. Employment levels in the industry are expected to increase slightly in 2017 and 2018, but now appear to have reached a temporary saturation point.

Production in the building and construction market, apart from oil and gas, has increased by 24 % in the period 2011–2017. The number of employees in the building and construction sector has in the same period increased by 30,000, to 220,000. For 2018 until 2020, production is expected to increase by an extra 3 % per year.

The market for consultant engineers is still expanding, but it is expected to level out a little in 2018. The construction market is expected to increase by 4 % in 2017. The prognoses for 2018 and 2019 show a levelling off, with an increase of approx. 1.0 %. In the construction market (infrastructure), we anticipate an increase in activity in 2017, 2018 and 2019. Investment in this market is expected to increase by 7 % in 2017 and a further 8 % per year up to 2019. The number of employees from 2011 to 2017 has increased by 37 % in RIF companies.

“PRODUCTION IN THE BUILDING AND CONSTRUCTION MARKET ... HAS INCREASED BY 24% BETWEEN 2011 AND 2017.

Consulting engineers – anticipated developments in 2018 and 2019

Norway still has broad economic freedom of action and we will see an increase in resources focused on the following areas:

In total, investments in the building and construction market will increase by 5.6% in 2017, with an anticipated increase of 3.7% in 2018 and 2.7% in 2019. The total market will exceed BNOK 500 in 2018.

Infrastructure

The development and maintenance of infrastructure in Norway is largely governed by public financing. The National Transport Plan 2014–2023 has a total framework plan of BNOK 508. This plan is fulfilled until 2019. The objective of the authorities is to halve the time for completion of the projects, through simplification of the planning processes and organisation of major road and railway projects as dedicated collaborative turn-key projects as an implementation strategy. In order to become less dependent on annual allocations in budgets, a separate state infrastructure fund of BNOK 100 was established. Dividends are earmarked to speed up road projects, more for maintenance of roads, railways and collective transport networks, along with broadband and IT infrastructure. The aim of building up this type of fund is to secure more predictable financing of projects and maintenance.

In 2015, in addition to the Norwegian Public Roads Administration, a separate national road authority was established, "Nye veier" (New roads), that has been assigned the task of carrying out the development of 6 selected stretches of motorway from 2016–2022, with a total cost of BNOK 148.

In addition, the task of catching up on a major backlog of maintenance of infrastructure has been started. The aim is to quantify the value of public assets and thereby also quantify the backlog of maintenance in annual budgets. Other priorities include simplification of the laws on public procurement, hereunder the development of guidelines for public-private innovative co-operation and

About RIF

► RIF is the industry organization for approved consulting companies in Norway. RIF companies encompass both consulting engineers and other professions and the activities of members are largely associated with the building and construction market. In 2017, RIF has 170 member companies, with approximately 12,000 employees and represents approximately 70% of the independent consulting engineer industry in Norway.

RIF is the member companies' tool for creating the best possible commercial terms by working for improved framework conditions: Politically, financially and in relation to assignment providers.

From the association's strategy 2016–2020:

- Increase the level of knowledge in society of members' independent role, value creation and social responsibility
- Promote socially beneficial and sustainable solutions and be the preferred expert source in the area
- Adopt a clearer role in relation to social drivers such as climate challenges, sustainability and digitalisation
- Reinforce relations and enter into close dialogue with prioritised industry organisations, public and private operators (clients and premise providers)
- Gain a common understanding of challenges across the entire industry

Liv Kari Hansteen, RIF

Clas Svanteson, RIF

- Promote developmental and long-term supplier strategies with clients (completion models)
- Promote value-based procurement and completion, in addition to standard contracts
- Safeguard consultants' interests through relevant legislation and regulation work and standards
- Develop a common platform to strengthen the BAE industry's impact and competitive strengths

Liv Kari Hansteen, Managing Director, RIF
Clas Svanteson, Manager RIF insurance services

Address: Essendropsgate 3
Boks 5491 Majorstuen
NO-0305 Oslo
Telephone: +47 22 85 35 70
Telefax: +47 22 85 35 71
E-mail: rif@rif.no
www.rif.no

at the same time a desire for standardisation of solutions.

These objectives have been carried forward and concretised in the 2018 budgets. For consulting engineers, the public budgets will result in good developments in the level of activity in public building works and continued investment in public infrastructure.

In summary, the expectation is that planning needs and investment in the construction market will increase in 2017 and 2018. This is particularly true of public industrial buildings. A moderate decrease in private building projects will mean a good level of activity overall. In 2017, as in the year before, more is being invested in the construction and maintenance of buildings than was invested in the oil and gas sector.

There is a high level of activity in the construction market (infrastructure) for consulting engineers, and a large number of (in part major) projects are in the planning and implementation stage. Investments on this market are expected to increase by 7% in 2017. For 2018 and 2019, production is expected to increase by 8% p.a.

The most stable part of this market has been the roads sector – roads, bridges and tunnels (50% of the construction market). These are projects that have largely been financed by public allocations and toll charges, meaning that it has been possible to maintain a steady level of activity. Investments in roads are expected to increase by 21% in 2017 with an expected further increase of approx. 15% in 2018 and 2019. Railways

INVESTMENTS IN THE BUILDING AND CONSTRUCTION MARKET WILL INCREASE BY 5.6% IN 2017, 3.7% IN 2018 AND 2.7% IN 2019.

and tramways is also an area earmarked for new investment and development. Investments have increased in 2017, and will increase further in 2018 and 2019.

Construction and investments in energy generation plant is expected to level off in 2018. This market encompasses the modernisation of power plants, investments in new forms of energy and infrastructure for line construction, distribution and energy export.

RIF companies' expectations concerning order reserves as of October 2017 show the same trend. The order reserve has improved since the autumn of 2016.

Backlog in refurbishing existing buildings and infrastructure

There is a significant backlog in investment in public works, in particular concerning refurbishment of existing buildings and infrastructure.

In the spring of 2015, RIF published a Norwegian version of a State of the Nation (SotN) report, based on similar reports published in the USA, Finland, Denmark and the United Kingdom. The report was broadly distributed and followed up by RIF as a basis for political prioritisation at both local and national

levels. The next edition will be published in 2020.

RIF has seen that the report has been used, and it has encouraged the authorities to seek dialogue and use the report as a tool in forming policies in a number of prioritised areas. From 2014, the authorities have quantified public assets and thus showed the maintenance backlog in their annual budgets.

RIF (Association of Consulting Engineers) has calculated that the backlog in 2015 is BNOK 2,600. This is most critical for railways, sewage systems, county roads and prisons. For these, functionality and reliability is threatened. Also revealed is a great need in regard to public buildings – two thirds of buildings are categorised as unsatisfactory or poor. There is a corresponding picture for hospitals, where over a third of hospital buildings are unsatisfactory. In addition, the rate of replacement for water supply systems is so low that this will lead to an increased risk of insufficient supplies of water to Norwegian households and to contaminated drinking water.

The authorities show willingness to carry out comprehensive political and practical reforms in order to increase investments in these sectors. RIF's contribution is a desire to cooperate in prac-

tical areas such as inadequate capacity and competence to stimulate more effective implementation of projects. In this process, RIF is focusing on ensuring satisfactory contract and framework terms and conditions for members and for follow-up of budget processes. Allocation of funds and prioritising necessary maintenance and refurbishment otherwise appears to be a difficult political exercise.

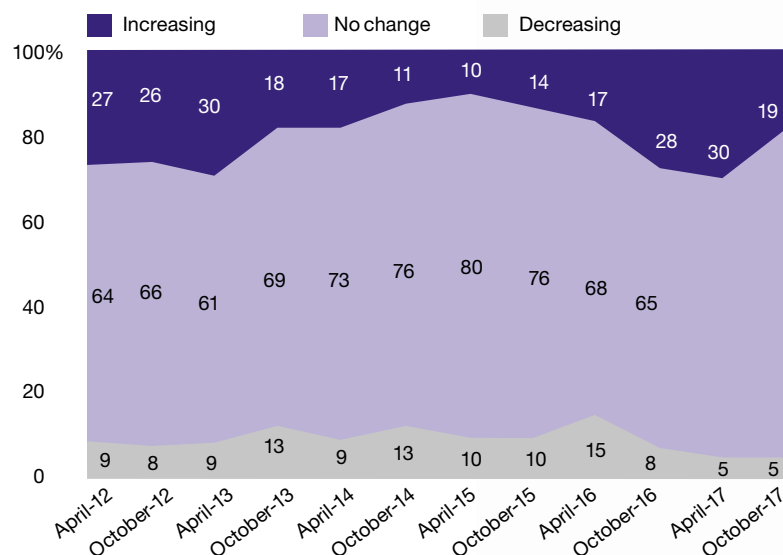
The green shift

Norway signed the Paris Agreement in the spring of 2016. This means that Norway will accept a conditional obligation to reduce emissions by 40% by 2030 compared to 1990.

The government's objective is that Norway, and Norwegian companies, shall be early adopters and become a leading nation in the green shift. New technology and new business models will make the green shift a competitive advantage for Norway and create new growth, jobs and welfare.

Norway aims to carry out the process jointly with the EU in order to reach climate goals for 2030. The consequences for Norway will first and foremost be an obligation to achieve significant reductions in emissions, for example in construction, the transport sector and agri-

Expected order stock in 3 months 2012–2017

Expected change in order stock in 3 months per market segment

Buildings and property	-3%	19%
Energy	-9%	12%
Industry	-13%	22%
Environment	0%	6%
Oil and Gas	0%	14%
General planning	-7%	17%
Roads and railway	-11%	27%
Water supply and sanitation	0%	29%
Export	-25%	0%

Development in companies' order reserves during the last six months distributed between business areas. The blue column indicates the share that has performed "better than forecast" while the grey column indicates the share that has performed "lower than forecast".

culture. A final agreement between Norway and the EU is naturally expected after the EU regulations have been approved at the end of 2017.

The climate goals for 2020 and 2030 will be guiding for the new National Transport Plan 2018–2029 (NTP), with increased focus on, among other things, city infrastructure plans, more collective solutions, transfer of goods from roads to railways and sea transport, along with stricter standards for environmentally-friendly solutions.

Increased focus on digitalisation and new technology

Digitalisation and new technology has been given major focus in Norway in recent years. Major state building owners such as Statsbygg, Jernbaneverket, "Nye veier" and Helsebygg are focusing heavily on digitalisation and new technology to increase efficiency in both the planning and construction phase and the operations/maintenance phase.

Norwegian consultancy firms are at the forefront in the exploitation of opportunities that lie within new technology, and have received a number of international awards, among others for the use of BIM. RIF has been very active in encouraging state building owners to request fully digital projects. Statsbygg has now indicated that they will do this in the future. The joint project Ringerikesbanen and the new E16 to Hønefoss are joint projects in which consultants, in cooperation with building owners simultaneously operate project design and advanced planning on a 100% digital platform. This has become a reference project for effective communications expansion in Norway.

Some exciting projects

Rail and road. The largest individual projects in the transport sector during the years ahead is the new railway heading south from Oslo, the so-called Follobanen. An investment of BNOK 29 will be invested in the project up to 2022. A corresponding project is planned between Sandvika and Hønefoss – (the Ringerike Line), where a new railway and parallel motorway is to be built. The pro-

ject is estimated to cost BNOK 27.

Major investments will be made in the Norwegian railway system through a number of projects during the next 10–20 years. In addition to this, there are ongoing investments in tramways and rail to improve punctuality and increase capacity in order to serve a growing population in and around the larger towns and cities. The City Line, new Ulriken tunnel in Bergen and Fornebu Line in Oslo are examples of larger projects.

A number of major motorway projects are also in the planning and construction stage, with focus on major road, bridge and tunnel projects designed to link regions and reduce threats posed by avalanches and land/rockslides. Examples of larger projects that are presently in the planning phase, where construction works are expected to begin in 2017 and 2018, are several stretches of the European highways E6 and E18 where investment totals approx. BNOK 60. At the Norwegian west coast, plans are under way for continuous improved, ferry free roads with improved protection against land/rockslides and avalanches.

E39 Rogfast is the largest road project here in 2017 and 2018, with investment of BNOK 10.5.

Energy. The need to develop trade and industry, increased energy prices and the demand for renewable energy has resulted in the planning and implementation of several exciting projects. Investments are being made in new hydroelectric plants, older generating plants are being refurbished and new small-scale generation plants are being constructed in order to increase the capacity for renewable energy. In 2017 and 2018, approx. BNOK 6.7 will be invested in new wind and water power. Grid capacity for the transport and export of energy is being increased and almost BNOK 160 is being invested over a 15-year period in order to secure safer and higher capacity power distribution in Norway and to Europe.

Cultural buildings. The new National Museum, the new Munch Museum and a new main library in Oslo are under construction. And several large

state, county and municipal cultural centres are being planned and constructed throughout the country.

New government buildings. After the terrorist attack on the government and ministerial buildings, a major, comprehensive planning process has been started to construct completely new government buildings in Oslo. This is calculated to cost over BNOK 10 and planning has started in 2017.

International projects. Almost 40% of employees in Norway work for companies that are owned by foreign consultancy groups, primarily serving the Norwegian market.

An attractive domestic market, with lower ethical and commercial risks along with a high cost level for consulting engineers from Norway has resulted in that Norwegian consulting engineering companies have been less active in international enterprises.

The export stake, which represents approx. 5% of turnover, is stable.

Continued increased concentration in the industry; 2017 is characterised by consolidation and strengthening of competitive ability

In Norway, there is a major concentration in the industry with 6–7 larger consulting enterprises. These now have over 75% of all employees in RIF. Growth in 2016 and 2017 is largely characterised by organic growth. RIF companies have been good at hiring newly qualified engineers, scientists, social scientists and architects. We have seen some acquisitions; however, these have been small in size and have not led to restructured strategies in the industry. These have been acquisitions designed to bolster professional skills and/or local and international market positions.

Some interesting acquisitions and mergers in 2017:

- Multiconsult AS has purchased 100% of the Norwegian consultancy firm Hjeltnes Consult AS, with approx. 250 employees in Oslo.
- WSP has purchased the company Høyer Finseth AS in Oslo with approx. 100 employees.

A THRIVING NORWEGIAN ARCHITECTURAL MARKET

The size of the architectural market in 2016 was approximately NOK 8.5 billion, up 11.7% from the previous year. The office segment lowered the overall growth somewhat, while all other segments contributed positively. The housing segment contributed most towards the growth.

A successful 2016

We estimate that about ¾ of the market, approximately NOK 6.3 billion in 2016, is architecture engineering. Other architectural activities amount to about NOK 2.3 billion, of which approximately NOK 1.7 billion is planning and regulation work. Works associated with housing architecture engineering is by far the largest segment, but works in conjunction with commercial buildings (offices, other industries and public sector) is overall a larger market.

The architectural market has seen two years of very solid growth. This is predominantly due to strong house price growth, which has led to robust growth in the start-up of new apartments. Growth in the housing segment was at an impressive 17% in 2016. Slower business demand led to a 3% decline for the office segment in the architectural market, while increasing transport and investments in power lines contributed to the fact that architectural services within construction increased by 20.5% last year.

In public statistics, many companies state that they are in the business of “architectural services”, but they do not qualify for membership of the association. This applies, for example, to some property developers, carpenters and designers. Statistics Norway’s figures for the total market are therefore larger than the calculations of the Association.

Looking ahead

The report for 2017 shows that the Norwegian architectural market now is moving away from housing. For the forecasted period of 2017–2019, the construction market is expected to grow faster annually than the architectural market. This is because growth in the future construction market will be driven by facilities, where the architects’ share of

project costs is low. This is shown in the latest annual market report developed by Prognosesenteret, commissioned by The Association of Consulting Architects.

In the field of architectural design and engineering, Prognosesenteret expects the office segment to be the strongest grower in 2017. The expected 4.6% growth this year will more than cover the decline of the last two years. The survey was discussed in the paper *Finansavisen* on Monday 29th of May 2017, together with a complementary interview with Magne Wiggen in MMW Architects.

In 2018 the public buildings segment is expected to increase the most, while building and construction will see the largest increase in 2019.

Increased housing investment will continue to yield growth this year, but the peak for the housing segment in the architectural market is expected to be reached in 2017. The next two years there is an expected decline in this segment. In 2018, the growth contribution from public construction will increase significantly, among other things due to work on the new government quarters and in the hospital sector.

“The decline in the housing market is natural. The stable rental market indicates that there is no real housing shortage, and an unusually high housing production in 2016 and 2017 must therefore be corrected. The commercial buildings’ segment is forecasted to grow, but insufficiently for the construction side to maintain the volume from this year. The construction side, on the other hand, continues to grow, but this does not contribute towards many jobs for architects, and we must expect a somewhat weaker home market for them in 2019,” says Egil Skavang, Managing Director of The Association of Consulting Architects.

“Regarding exports, however, the

market is substantial. A recent survey conducted by Innovation Norway, the Ministry of Foreign Affairs, Design and Architecture Norway (DOGA) and The Association of Consulting Architects shows that Norwegian architecture and architectural services are highly ranked and in demand. We believe that improved cooperation between architectural firms wanting to be part of an international reality, and the policy implementation system, can lead to real growth in exports of Norwegian architecture,” says Skavang.

Increasingly positive office managers

The Association of Consulting Architects conducts a semi-annual business survey among the members’ office managers. They are asked about their last six months’ order backlog, in relation to the present and expected order backlog six months ahead. They also respond to questions on number of employees, and the distribution of sales in different segments.

Throughout 2016 and 2017, office managers have expressed increased optimism.

In February 2017, the business cycle report showed that directors of architectural firms had experienced a positive autumn in 2016. They expected increased turnover and new jobs towards the summer of 2017. Architectural firms are the first to notice upswings and downturns in the entire construction industry.

“We conduct this industry survey in order to feel the pulse of the market, and for our members to make informed choices,” says Managing Director Egil Skavang.

A positive autumn

When the office managers in February 2017 looked back six months in time, 38 percent had a bigger order backlog than they had right over the summer, compared to 21 percent who now had a smaller order backlog. The largest offices were the ones reporting greatest growth in the order backlog. As many as 49 percent of Oslo’s offices reported an increased order backlog. The market is slowest in central Norway, where 30 percent reported a smaller order backlog, although also as many as 33 percent still state that it is higher.

“THE SIZE OF THE ARCHITECTURAL MARKET IN 2016 WAS APPROXIMATELY NOK 8.5 BILLION.

In August, there were some regions where the firms' order backlog in total were negative. Now (in January 2017), the totality of firms in all regions have a positive order backlog.

Growth in the housing market

Turnover has increased within housing and planning, while it has decreased in office, industry and public buildings. In western Norway, more offices also report that they expect increased exports.

“It is particularly pleasing that there now is a lighter mood in western Norway. They have had a tough time,” says Skavang.

The office managers report that they now have more employees than they had in August. Especially large firms and firms based in Oslo have hired new employees.

Strong faith

In the time to come, managers expect to increase their order backlog. 29 percent of firms expect to increase their order backlog, compared to 25 percent in August 2016. Nine percent expect lower order backlogs, compared to 11 percent in August. The office managers see a brighter future now than they did right after the summer. In all regions, except for northern Norway, there is a general optimism. This applies especially to Oslo. The smaller firms are least optimistic. The highest market expectations are found in planning and housing.

Regarding the number of future employees, the office managers expect to keep staff at an architectural income of NOK 722,879 in 2016.

This year's income statistics show that the average salary for 2,018 master-educated employees at the member firms of the Association of Consulting Architects was NOK 722,879. This shows an average increase of 3.3 per cent from 2015.

The income statistics of The Association of Consulting Architects are based on information from our members, including salaries, education level and final examination year. All part-time positions are converted to full-time in the statistics. The numbers are compiled in December. The managers have reported

About Arkitektbedriftene

► **Arkitektbedriftene (The Association of Consulting Architects)** is the industry and employers' organization for firms with practicing architects, plus landscape and interior architects in Norway.

As an association of consulting architects, we will actively contribute to Norway having a qualified and competitive architectural industry that takes corporate social responsibility and provides services that meet the needs of the market and construction projects.

The association shall:

- Provide tools and services that help increase business profitability
- Stimulate and follow up research and development in architecture and engineering
- Through our influence and our courses, assure top international quality in Norwegian architectural education
- Have an open, active and modern communication with our surroundings

In order to achieve these goals, The Association of Consulting Architects in Norway embraces three strategies regarding:

- The project Architecture creating value
- The future architectural market
- The future architectural firm

Some numbers:

As of January 1, 2017, 589 architectural offices /523 architectural firms are members of the Association of Consulting Architects. 16 of them are trainee offices. 82 of them are part of our collective agreement with AFAG and other trade unions. The companies have 4441 employees, divided into 4228 man-years. 3539 of the employees are architects.

The administration consists of eight permanent employees and three dedicated project managers. We are located in Essendrops gate 3 at Majorstuen in Oslo,

Berit Solli, ARK

Egil Skavang, ARK

where we are co-located with the Association of Consulting Engineers. We are also neighbours with the Norwegian Confederation of Enterprises, where most industry associations in the fields of buildings, facilities and real estate are located.

The Association of Consulting Architects have contact with several expert committees, whose members are employed at member offices. The expert committees are our most important professional resource. The committees work on themes central to our profession and they conduct research work and give input to the association's strategy and action plan. The Association of Consulting Architects have agreed several committees working within their respective fields to the benefit of the member companies. When a committee has delivered upon its mandate it is usually terminated, or might be changed according to needs.

Organization number: 988 412 163
Visiting address: Essendrops gate 3
NO-0368 Oslo
Phone: +47 22 93 15 00
E-mail: post@arkitektbedriftene.no
Managing Director: Egil Skavang
Communication Advisor: Berit Solli

a total of 2435 employees' salaries. This comprises somewhat more than 50 percent of all their office employees.

Average payment for all cohorts

Statistics 2016	Number	Annual income	Average examination year
Master	2 018	722 879	2001
Bachelor	187	623 456	2000
Vocational school	119	585 435	1992
Other	111	589 804	1993
Total amount	2 435	706 778	2000

DE 100 STÖRSTA NORSKA ARKITEKT-, TEKNIKKONSULT- OCH INDUSTRIKONSULTKONCERNERNA

	2017	2016	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Omsättning MNOK	(föregående)	Medelantal anställda	Balansomslutning MNOK	Koncernchef/VD
RIF/AB	1	1	Norconsult AS	MD	16	4236,0	3975,0	3250	2100,0	Per Kristian Jacobsen
RIF/AB	2	2	Multiconsult	MD	16	2968,0	2554,0	2344	1382,0	Christian Nørgaard Madsen
RIF	3	3	SWECON Norge AS	MD	16	2020,0	1905,0	1492	1009,0	Grete Aspelund
RIF	4	5	COWI AS	MD	16	1609,0	1568,2	1203	633,6	Egil Bäckmann
RIF/AB	5	4	Rambøll Norge AS	MD	16	1587,0	1647,0	1416	823,4	Ole Petter Thunes
RIF	6	6	ÅF Norge *	M,E,Enr, I	16	1124,0	1200,0	650	1400,0	Rune Hardersen
RIF/AB	7	7	Asplan Viak koncernen	MD	16	1089,0	1080,3	984	475,9	Øyvind Mørk
RIF	8	8	Dr Ing A Aas-Jakobsen AS	CE, PM	16	750,0	690,7	163	320,9	Trond A. Hagen
	9	11	Rejlers Norge (inkl. Embrig) *	E	16	691,0	285,0	393	270,0	Thomas Pettersen
RIF	10	9	WSP Norge AS	PM	16	433,4	400,5	280	247,5	Knut Jonny Johansen
	11	12	OEC Gruppen AS	Enr,I,PM	16	270,8	284,9	141	163,1	Knut Hegge
RIF	12	10	Hjellnes Consult AS	MD	16	266,1	306,9	230	94,4	Geir Knudsen
AB	13	14	Nordic Office of Architecture	A	16	220,6	230,1	134	77,5	Erik Urheim
RIF	14	13	ViaNova-gruppen *	CE, Env, E	16	193,0	284,0	122	100,0	Syrteit, Paulsen, Selvik m fl
	15	15	Techconsult AS	PM,I	16	165,1	182,6	60	48,1	Ronny Meyer
	16	18	OPAK A/S	PM,Env,Enr,E	16	155,9	164,2	122	53,3	Jan-Henry Hansen
RIF	17	20	Erichsen & Horgen A/S	M	16	154,1	146,7	143	56,0	Arne Jorde
AB	18	16	Snohetta Group *	A	16	152,9	176,6	180	77,8	Frydenlund, Molinar, Greenwood
RIF	19	21	Holte Consulting AS	PM	16	135,0	137,2	67	44,6	Trygve Sagen
	20	22	Pöyry Norway AS	I	16	132,5	136,3	53	47,9	Jon Terje Julsen
RIF	21	29	ECT AS	E	16	125,2	109,2	105	59,3	Dag Otto Winnaess
RIF	22	23	Unionconsult *	M, E, Env	16	118,7	130,2	148	63,0	Løkke, Young & Berntsen
AB	23	19	Ratio Arkitekter AS	A	16	115,4	162,7	50	34,5	Per Anders Borgen
RIF	24	27	Dr. Techn Olav Olsen AS	PM,CE,Env	16	114,8	117,8	94	46,7	Olav Weider
	25	24	Atkins Norge AS	Enr	16	111,6	129,8	71	74,2	Pierre Henrik Bastviken
	26	17	Insenti AS	PM	16	110,2	175,5	32	71,0	Bjørn Grepperud
	27	31	Arcasa Arkitekter AS	A	16	105,7	80,1	52	52,1	Per Erik Martinussen
	28	25	Semcon Norge *	I	16	94,5	127,0	104	32,0	Hans Peter Havdal
	29	206	Hipas Design AS	A	16	92,2	69,0	15	15,9	Kjell Magne Ruud
	30	26	DARK Gruppen *	A	16	89,2	122,2	75	29,0	Geir Gustav Hantveit
RIF	31	49	Structor Norge *	CE,E	16	83,0	42,8	67	35,0	Snippen, Horn, Sundfær m fl
	32	30	Teleplan Consulting AS	E	16	81,5	81,3	29	30,6	Jan Haakon Gulbrandsen
AB	33	201	Tegn 3 AS	A	16	79,1	78,5	58	25,4	Siri Hunnes Blakstad
AB	34	32	Lpo Arkitekter AS	A	16	77,7	74,8	74	30,1	Hilde Sponheim
AB	35		A-LAB AS	A	16	68,5	52,1	54	43,0	Geir Haaverson
RIF	36	35	Brekke & Strand Akustikk AS	Env	16	68,1	66,1	70	24,9	Ingjerd Aaraas
RIF	37	34	Ingenior Per Rasmussen AS	E	16	66,5	67,0	25	30,1	Per H. Rasmussen
AB	38	39	Lund & Slaatto Arkitekter AS	A	16	65,9	55,7	51	36,8	Åse Helene Mørk
AB	39	37	Hille Melbye Arkitekter AS	A,PM	16	65,8	60,7	55	35,8	Anna Marie Christensen
RIF	40	55	IPD Norway AS	PM, E	16	62,4	38,7	38	15,1	Aksel Østmoen
RIF	41	33	Dimensjon Rådgivning AS	Env	16	61,7	67,5	53	23,4	Jon Halvar Eiane
AB	42	38	Lund Hagem Arkitekter AS	A	16	60,0	57,5	57	25,3	Mona Anette Sævereid Carlmar, Mette Røsebekk
AB	43	57	Arkitektkontoret Nils Tveit AS	A	16	59,4	38,0	17	20,5	Nils Martinus Tveit
AB	44	208	Mad Arkitekter	A	16	58,9		59	20,6	Åshild Wangersteen Bjørvik
AB	45	48	Tag Arkitekter AS	A	16	56,3	44,1	52	23,2	Lars Eirik Ulseth
AB	46	207	Narud Stokke Wiig Sivilarkitekter Mnal As	A	16	55,3	45,1	42	23,7	Lise Rystad
AB	47	41	Niels Torp AS Arkitekter	A	16	54,1	51,7	41	46,7	Niels A. Torp
RIF/AB	48	40	Nordplan AS	PM,CE,A	16	53,0	54,7	51	17,9	Arne Steinsvik
AB	49	45	Dyrvik Arkitekter A/S	A	16	52,7	44,9	48	19,4	Halvor Bergan
	50	51	Efla AS	MD	16	50,2	42,1	26	16,8	Ragnar Jonsson
RIF	51	44	Bygganalyse AS	PM, CE	16	49,0	45,6	32	29,2	Frank Henry Roberg
	52	66	Techni AS	I	16	48,3	34,1	37	26,1	Dag Almar Hansen
AB	53	53	ØKAW AS Arkitekter	A	16	47,8	41,2	28	16,9	Margrethe Benedikte Maisey
AB	54	43	Abo Plan & Arkitektur AS	A	16	46,2	45,9	42	18,8	Arne Kristian Kolstad
RIF	55	46	Prosjektutvikling Midt-Norge AS	PM,CE	16	46,1	44,3	32	22,9	Nina Lodgaard
AB	56	54	PKA - Per Knudsen Arkitektkontor AS	A	16	45,9	40,5	42	20,6	Reidar Klegseth
	57	60	AMB Arkitekter AS	A	16	45,3	37,0	41	23,9	Michael Bowe
AB	58	56	Enerhaugen Arkitektkontor AS	A	16	42,0	38,1	36	18,8	Bente Nygård
	59	62	HRTB AS (Arkitekter)	A	16	41,3	35,3	38	19,6	Tove-Christin Eidskrem
AB	60	64	OG Arkitekter AS	A	16	40,7	34,2	55	21,2	Osmund Olav Lie
RIF/AB	61	50	PLAN1 AS	CE,A,PM	16	40,5	42,2	34	18,9	Knut Andersen
RIF	62	65	Grunn Teknikk AS	PM,CE	16	39,7	34,1	15	14,7	Geir Solheim
AB	63	73	4B Arkitekter AS	A	16	39,0	32,4	37	20,1	Kari Linderud
RIF	64	47	Itech AS	M,E	16	38,8	44,1	30	15,8	Håvard Olsen Wiger
	65		Grindaker AS	A	16	37,4	36,8	32	13,1	Per Heikki Granroth
	66	52	L2 Arkitekter AS	A	16	36,9	41,9	24	20,6	Jon Flatebø

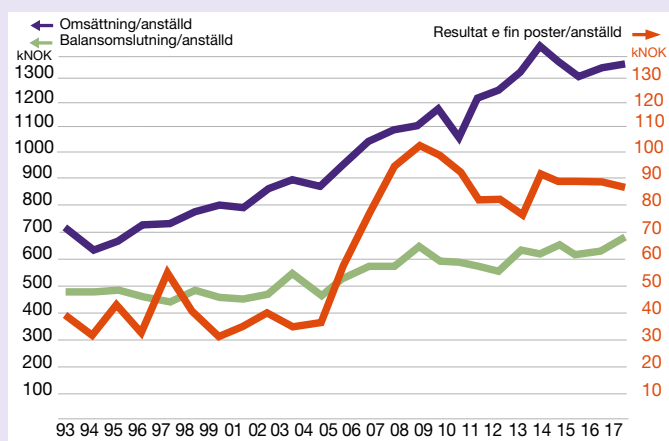
RIF = Medlem i RIF, Rådgivende Ingeniørers Forening. AB = Medlem i Arkitektbedriftene (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd. – = uppgift saknas.

PM = Projektleddning, A = Arkitektur, CE = Bygg- och anläggningsteknik, CT = Certifiering o provning, Env = Miljö, Enr = Energi, E = Elteknik, M = VVS-teknik, I = Indusitrieknik, MD = Multi Disciplin.

					Omsättning		Medelantal		Balans-		
2017	2016	Koncern	Verksamhet	Bokslut	MNOK	(föregående)	anställda	MNOK	omslutning		
	67	67 Halvorsen & Reine AS (Arkitekterne)	A	16	36,7	33,6	24	21,0	Øystein Rognebakke (SØ), Aina Lian		
	68	70 Alliance Arkitekter AS	A	16	36,4	32,9	40	10,3	Terje Morten Eidsmo		
	69	205 Opus Bergen AS	A	16	36,3	36,6	27	14,6	Nancy Jøssang		
	70	80 Metropolis Arkitektur & Design AS	A	16	35,3	29,8	27	16,0	Hanne Arvik		
AB	71	63 Arkitektene Astrup & Hellern AS	A	16	35,0	34,6	28	19,5	Åke Letting		
RIF	72	61 ElectroNova AS	E	16	35,0	35,7	23	24,3	Trond Einar Kristiansen		
RIF	73	69 Siv. ing. Stener Sørensen AS	CE	16	35,0	33,1	24	10,7	Bo Reinhold Gunsell		
	74	68 SJ Arkitekter (Solheim + Jacobsen) AS	A	16	34,5	33,4	21	13,8	Anne Sudbø		
	75	202 Room2Room AS	A	16	34,4	44,4	3	11,4	Henrik Petersson		
	76	58 Ingeniørfirmaet Malnes Og Endresen AS	E	16	33,7	37,9	23	11,0	Roger Malnes		
	77	203 Bjørbekk & Lindheim AS	A	16	33,6	34,2	26	13,1	Line Løvstad Nordbye		
RIF	78	78 Fokus Rådgivning AS	CE	16	33,4	30,2	18	12,6	Jan Ole Myrland		
RIF	79	102 Fylkesnes AS	CE,PM	16	32,9	23,6	15	11,3	Geir Hansen		
AB	80	204 AT Plan & Arkitektur AS	A	16	32,9	24,7	24	15,3	Mette Hoel		
RIF	81	79 Løvlien Georåd AS	Env	16	32,5	30,0	14	14,8	Per Løvlien		
AB	82	72 lark As	A	16	32,1	32,4	29	13,3	Hanne Margrethe Kjelland Hjermann		
AB	83	74 Spir Arkitekter AS	A	16	32,0	31,9	28	11,5	Sven Gitlesen Krohn		
AB	84	71 Arkitektgruppen CUBUS A/S	A	16	31,3	32,7	26	11,9	Odd Eilert H Mjellem		
AB	85	59 LOF Arkitekter AS	A	16	31,3	37,9	23	11,4	Sverre Jørgen Olsen		
AB	86	84 Børve Borchsenius Arkitekter As	A, PM,CE	16	31,2	28,4	27	15,8	Jan Olav Horgmo		
RIF	87	83 Ivest Consult AS	CE	16	30,8	28,5	35	10,0	Jan Inge Hage		
AB	88	88 Kristin Jarmund Arkitekter AS	A	16	30,7	27,6	23	14,8	Kristin Jarmund		
	89	AS Scenario Interiørarkitekter MNIL	A	16	30,6	24,3	26	11,9	Linda Steen		
RIF	90	87 Stærk & Co as	PM, CE	16	30,5	27,9	27	17,1	Jan Lindland		
	91	HMY Nordic AS	A	16	30,3	2,5	11	11,9	Troy Abrahamsen		
AB	92	91 PIR II architects AS	A	16	29,7	26,8	48	11,2	Miryam Katerine Chada		
RIF	93	98 Roar Jørgensen AS	PM,CE	16	29,5	25,2	26	15,7	John Dæhli		
	94	Ysadesign AS	AS	A	16	29,1	19,9	21	12,3	Anne Mari Gullikstad	
AB	95	75 Arc Arkitekter AS	A	16	28,8	31,1	27	19,3	Kjersti Hilde		
AB	96	110 Kristiansen & Bernhardt Arkitektur Interiør	A	16	27,6	22,1	31	19,5	Renate Ellila		
AB	97	Omega Areal AS	A	16	27,5	29,4	33	16,1	Gisle Heggebø		
	98	Stein Halvorsen Arkitekter AS	A	16	27,5	17,2	17	14,3	Stein Halvorsen		
RIF	99	89 Karl Knudsen As	PM, CE	16	27,5	27,4	22	12,9	Armstien Garli		
AB	100	103 Voll Arkitekter AS	A	16	26,9	23,5	24	11,7	Sigbjørn Berstad		

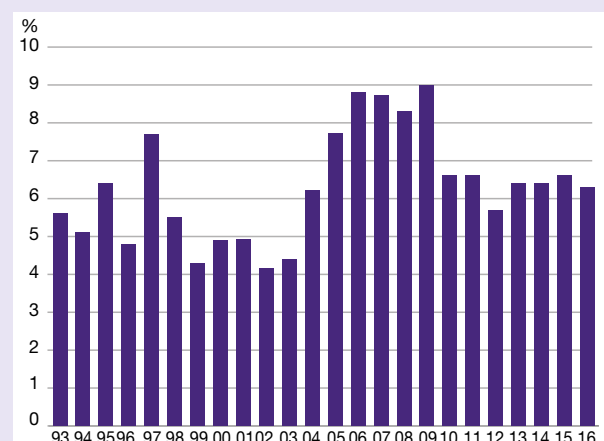
De 30 största norska koncernerna

Generellt gäller att det är vanskligt att rakt av jämföra nyckeltalen för de största företagen med motsvarande för de mellan stora och mindre. I de senare företagen betyder de, ofta många, delägarnas omfattande arbetsinsatser relativt sett mycket för företagets omsättning och resultatnivå per anställd.

För företagen 31-100 i förteckningen ovan ökade omsättningen år 2016 med 12 % till 3 006 MNOK (2 685 MNOK 2015). Antalet anställda ökade till 2 330 (2 166). Omsättningen per anställd var därmed 1290 kNOK (föregående 1 240 kNOK). Resultatet före skatt ökade till 136 kNOK/anställd (föregående 121 kNOK). Räknat som vinstmarginal ger detta 10,5 % (9,7 %). Genomsnittlig balans per anställd var 567 kNOK (585 kNOK).

Vinstmarginal

Nyckeltal för de 30 största koncernerna 2016 (föregående år)

	2016	(föregående år)
Omsättning/anställd	1371 kNOK	1349 kNOK
Resultat efter finansiella poster/anställda	86 kNOK	89 kNOK
Balansomslutning/anställd	699 kNOK	618 kNOK

Omsättningen för de 30 största koncernerna ökade med 4 % till 19 431 MNOK (18 619 MNOK 2015). Medelantalet anställda ökade med 3 % till 14 173 (13 807). Omsättningen per anställd ökade därmed till 1 371 kNOK (föregående 1 349 kNOK). Resultatet före skatt blev 86 kNOK/anställd (89 kNOK). Vinstmarginalen för de 30 största företagen var 6,3 % under 2016 (6,6 % 2015). Genomsnittlig balans per anställd var 699 kNOK (618 kNOK).

ICELAND'S ECONOMIC BOOM SETTLES DOWN

GDP growth in Iceland measured 7.4% in 2016, the fastest growth rate since the current upswing began in 2011. It was driven mainly by surging services exports, private consumption, and private investment. Growth is expected to remain robust this year as well, albeit less than in 2016. So far this year, GDP growth (measuring 4.3% in H1) has been sustained by domestic consumption and private investment, plus export growth.

Forecasts assume weaker GDP growth in 2018 and 2019. In particular, domestic demand and exports are expected to slow down. Demand pressures will ease and unemployment will rise. Forecasts indicate that output growth in Iceland will approach that in other industrialised countries, although it will remain relatively strong in overall international context.

Demand pressures in the labour market

Unemployment is now close to an all-time low, and the labour participation rate is near its historical peak. Unemployment measures 2.5% and the employment rate 81%. During this period of strong GDP growth, labour demand has been met to a large degree with imported workers. As output growth has eased, the decline in inflation has lost pace and job creation has slowed. Tensions in the labour market are forecast to subside in the near future, and unemployment is expected to rise somewhat yet remain low in international context.

Wages have risen rapidly in the recent term, owing primarily to generous contractual pay increases. Since the current upswing began, wages are up 7.5% per year, on average, far outpacing those in neighbouring countries. They have also risen well in excess of productivity growth. Added to this is the marked appreciation of the króna during the current upward cycle. The ISK appreciation and the pay rises in excess of productiv-

ity growth have undermined the competitive position of firms in the manufacturing export sector, where the growth rate has stalled.

Inflation low despite steep domestic cost increases

The ISK appreciated virtually unchecked from 2013 through February 2017, fuelled by soaring export revenues, an improved external debt position, and more favourable terms of trade. The appreciation took place in spite of large-scale foreign currency purchases by the Central Bank (CBI), which was building up its foreign exchange reserves prior to lifting the capital controls earlier this year. The recent slide in the ISK can be traced to this liberalisation of restrictions on residents' foreign investment, although a narrower interest rate differential with abroad and a smaller trade surplus are factors as well.

Because of the ISK appreciation and low imported inflation, domestic inflation has remained low in spite of huge cost price increases. Headline inflation has been below the CBI's 2.5% inflation target since the beginning of 2014, making this the longest period of price stability since the target was adopted in early 2001. Inflation will probably rise slightly in the near future, due partly to the weakening of the ISK. Below-target inflation and reduced inflation expectations have enabled the CBI to lower the policy rate in spite of growing demand pressures in the economy.

Surge in private consumption

Significant progress has been made in boosting real wages and disposable household income in the past few years, and real wages are now at an all-time high. Purchasing power has grown much more in Iceland than in key trading partner countries. An important round of wage negotiations affecting the entire labour market is in the offing. It is important to coordinate remuneration policies in discussions with various worker groups and avoid the temptation to play leap-frog in wage-setting. Given the current economic situation and the state of the labour market, it will be challenging to reach agreements providing for pay rises consistent with stability.

Private consumption growth has been rapid in the recent past, as households' financial position has improved vastly, with rising real disposable income and asset prices – particularly in the housing market, where real prices are the highest ever measured in Iceland. Private consumption grew 7.1% in 2016 and 8.3% in H1/2017. The pace will probably ease in the near term, as growth in real disposable income loses traction. Nonetheless, households' financial position is strong at present, making them well prepared to withstand a downturn if it comes.

Economy well balanced externally

Although the domestic economy has grown by leaps and bounds recently, it is well balanced externally, with a current account surplus measuring 7.9% of GDP in 2016. The surplus is expected to be somewhat smaller this year, around 6%, but sizeable nevertheless. This hefty current account surplus is due to several factors: soaring services exports, which have been the main driver of the recent GDP growth phase; favourable terms of trade; and a healthy external debt position. The CA surplus is expected to shrink in the coming term, as the surplus on goods and services trade narrows. This good balance is a sign that

GDP GROWTH IN ICELAND MEASURED 7.4% IN 2016.

the domestic economy will not suffer a hard landing this time.

Both the number of tourists visiting Iceland and their spending while in the country have grown swiftly in recent years. This, of course, has been the cornerstone of the surge in services exports, but now there are visible signs that the growth rate is easing. The number of tourists is still rising, but less quickly than before. Average spending per tourist has contracted as well, as has the average length of stay. The economic boom fuelled largely by rising tourist numbers is making Iceland a more expensive destination, with the associated impact on the exchange rate and wages.

Favourable terms of trade have been a major factor in the recent current account surplus. Oil prices have been favourable for Iceland, an oil importer. Global aluminium prices have been on the rise, and foreign currency prices of marine products have been relatively high. Terms of trade are expected to remain broadly favourable for Iceland.

Investment level acceptable

Investment took a while to pick up during the current upswing, and the investment-to-GDP ratio was low for a long time, hovering around 15% until 2013. A major cause of this was the financial position of households and businesses, both of which were hit hard by the 2008 crisis. In addition, public investment was limited because of the poor financial position of the central government and many local governments. In the past three years, however, investment growth has been brisker, at 15-20% per year, and the investment-to-GDP ratio has risen accordingly, to about 21%, above the OECD average.

Investment has eased in 2017, after a three-year period of rapid growth. Growth measured 5.2% in H1/2017, well below the rate in recent years. In particular, business investment has slowed down, partly due to fluctuations in investment in ships and aircraft. As a share of GDP, however, investment has remained relatively strong. Business in-

vestment growth is forecast to taper off in the near future, but the investment-to-GDP ratio is expected to hold steady at 20-21%, partly due to an increase in public investment and a surge in residential investment by households.

Demand for residential housing has skyrocketed in the past few years, bolstered by improvements in households' financial position and overall population growth, which stems in part from large-scale importation of labour. Added to this is the demand for tourist accommodation, which has been met partly through the sharing economy, with many privately owned flats used for short-term rentals. At the same time, the supply of new flats has been limited, owing in part to a shortage of lots. In this environment, real house prices have surged to an all-time high. Prices have risen in excess of wages, disposable income, and construction costs in the recent term. The housing market appears to be stabilising with an increased supply of new flats, however: sales have slowed, and the pace of house price inflation has eased in the past few months. This trend can be expected to continue if growth in real disposable income, labour importation, and tourism continues to ease and the supply of new housing keeps rising. House price inflation can then be expected to lose momentum at the same time.

Public investment in infrastructure lacking

Public infrastructure investment has been limited during the current upswing, and it has grown very little in spite of improved central and local government finances. Public investment in the road system amounted to 1.0% of GDP in 2016. This ratio has been low for the past six years, averaging 0.9% of GDP, down from an average of 1.6% in the preceding two decades – a period with nothing like the past few years' exponential growth in tourism. In recent years, investment in the road system has not grown commensurate with the road network's increasingly important role in

Ingolfur Bender, Chief Economist SI.

About FRV and SAMARK

► **FRV joined the Federation of Icelandic industries (SI) in 2013 and SAMARK in 2014. Both are independent branch organization within SI, which is a part of the Confederation of employers in Iceland (SA). SAMARK and FRV are a part of one of three pillars of SI – the construction industry. FRV has around 20 member companies and SAMARK around 24.**

Jóhanna Klara Stefánsdóttir, director of the Construction industry at SI manages the daily activities of both SAMARK and FRV.

Ingolfur Bender, Chief Economist SI

value creation. The low level of investment in transport infrastructure has already begun to take its toll, as traffic has mushroomed over this period. Strain on the national road system has never been greater: in the first five months of 2017, traffic on Route 1, the Ring Road, was up 4.4% from the same period five years ago.

According to a recent report on the current situation and outlook for infrastructure in Iceland, prepared by the Association of Consulting Engineers (FRV) and the Federation of Icelandic Industries and entitled State of the Nation, showed that the road system and other infrastructure elements are in poor condition. The report concluded, among other things, that the pent-up infrastructure maintenance need amounts to just over 15% of GDP, which what would be required to re-

DE 17 STÖRSTA ISLÄNDSKA ARKITEKT- OCH TEKNIKKONSULTFÖRETAGEN

	2017	2016	Koncern	Verk- samhet	Bok- slut	Omsättning MISK	(föregående)	Medel- antal anställda	Balans- omslutning MISK	Koncernchef/VD
FRV	1	3	Verkís hf.		MD	16	5960,6	5396,9	364	2151,9 Sveinn Ingi Ólafsson
FRV	2	2	Efla hf.		MD	16	5922,1	5106,6	303	2253,6 Guðmundur Thorbjörnsson
FRV	3	1	Mannvit hf		MD	16	5743,8	5268,0	282	3128,6 Jón Már Halldórsson
FRV	4	4	VSÓ Ráðgjöf ehf.		MD	16	1250,0	1100,0	70	495,0 Grímur Már Jónasson
FRV	5	7	Lota ehf		CE	16	829,0	476,0	49	275,0 Pétur Örn Magnússon
FRV	6	5	Ferill ehf., verkfræðistofa	CE, PM, M, Env		16	702,7	535,6	27	346,6 Ásmundur Ingvarsson
SAMARK	7	8	Arkís ehf.	A, PM, Env		16	612,0	405,0	29	197,5 Þorvarður Lárus Björgvinsson
SAMARK	8	9	THG Arkitektar	A, PM		16	513,1	390,0	28	276,5 Halldór Guðmundsson
FRV	9		Raftákn ehf		CE	16	489,7	432,0	30	118,1 Arni V. Fridriksson
FRV	10	6	Hnit hf.	PM, CE, Enr, E, Env		16	460,4	466,3	35	175,4 Harald B. Alfreðsson
SAMARK	11	11	Tark Arkitektar (Tark – Teiknistofan ehf.)	PM, A		16	440,2	320,3	26	181,2 Ivon Stefán Cilia
FRV	12	15	Verkfræðistofa Suðurnesja ehf.	PM, CE, Enr, E, Env		16	392,9	276,8	21	156,3 Brynjólfur Guðmundsson
SAMARK	13	12	ASK arkitektar ehf.	A, PM		16	348,0	241,0	23	126,4 Páll Gunnlaugsson
SAMARK	14	16	VA arkitektar	A		16	180,4	165,4	15	65,1 Indro Indriði Candi
SAMARK	15	17	Landmótun sf	A, Env		16	165,2	142,6	10	86,1 Áslaug Traustadóttir
SAMARK	16	29	Teiknistofa Páls Zóphóníassonar ehf	A		16	82,2	77,5	4	32 Páll Zóphóníasson
SAMARK	17	21	ARGOS ehf	A		16	39,4	31,3	1	Stefán Örn Stefánsson

store the infrastructure to good condition where only routine upkeep is needed to maintain it. The need for maintenance is greatest in the road system, government-owned real estate, sewer systems, and energy transport. Maintenance has been sorely lacking in these areas.

The above-mentioned report has given rise to considerable discussion of the position of infrastructure in the Icelandic economy. If recent political discourse is any indicator, it appears that a general awakening to the importance of infrastructure development and maintenance is in the offing. In view of this, public infrastructure investment can be expected to increase in the years to come.

Nyckeltal för de 17 största koncernerna

2016

(föregående)

Omsättning/anställd	18,32 MISK	16,27 MISK
Resultat efter finansiella poster/anställd	1,63 MISK	1,02 MISK
Balansomslutning/anställd	7,65 MISK	7,89 MISK

Omsättningen för de 17 största koncernerna var ca 24 132 MSIK (20 396 MISK föregående år, 20 största) och medelantalet anställda 1317 (1254). Vinstmarginalen uppgick till 8,9 % (6,3 %).

MARKET GROWTH STABILIZES IN FINLAND

Both domestic and export turnover increased in the Finnish consulting business, but the volatile Finnish market conditions slows down growth and keeps profitability at a low level.

The turnover of SKOL's member companies increased by 6.3 % in 2016. Biggest increase in invoicing took place in infrastructure sector, where invoicing grew by 13 % from previous year. Building and industry sectors turnover grew by 6 %.

Also, the number of staff employed by member companies grew from 16.470 to almost 17.000 employees. The total turnover of Finnish operations of SKOL member companies increased to 1.685 million EUR. The building sector invoiced 624 million EUR, the industrial sector 640 million EUR and the infrastructure sector 371 million EUR.

Most of the growth came from the domestic market. Export growth has biased trends, since the increase in industry sector was only 0.5 % and in infrastructure sector almost 50 % compared to the year

before. Export volumes decreased by 6.7 % in the building sector.

Industrial design and consulting represent over 75 % of the total consulting exports, and it grew by 13 % in 2016. Also, the development-aid exports increased by 12 % to 23 million EUR, but it represents only a small portion of total exports and exports to developing countries. Geographically, roughly one quarter of exports went to EU countries, 10 % to other European countries, one third to Asia and one quarter to rest of the world.

At the end of 2016 Ramboll Finland was the largest consulting firm operating in Finland, followed by Sweco Finland (group), Neste Jacobs, Pöyry Finland, Etteplan, FCG, Granlund, Elomatic, A-Insinöörit and Sito, Citec and Wise. Sito and Wise announced their merger in

March 2017. The new Sitowise will take the 6th place in consulting company size ranking in Finland.

Economic growth continues, building sector has still the lead

Construction industry has been the main driver of the Finland's economy since the beginning of the 2015. Finally, this year other industries started to recover after several years of negative or zero growth. The general increase of investments together with growing exports and domestic consumption have maintained high volumes of construction and thus enhanced the market of engineering and consulting services.

Volume of construction of buildings has increased during the last year by over 7 %. Measured by volume 17 % more building projects and 24 per cent more residential building projects were started than one year earlier.

Engineering and consulting services firms have continued their over 10 % growth in revenue during the running budget year 2017. The total value of service contracts has stayed at the same level as year earlier, but the number of new assignments started to significantly decrease last summer.

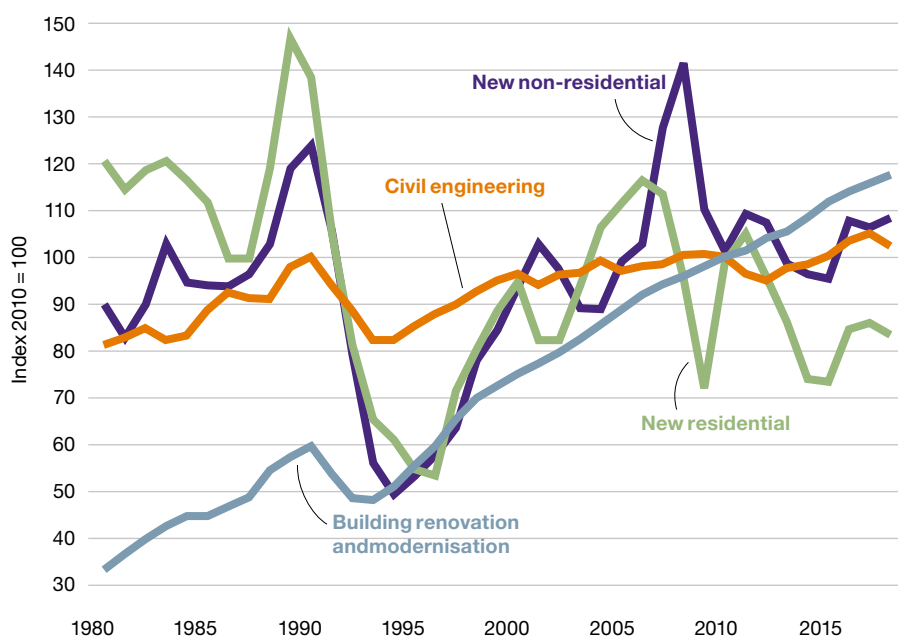
Stabilizing trend was seen also in the number of building permits granted and in construction volume (see fig. 1 & 2). The most recent Confidence Indicator in construction has already shown a turn downwards (see fig. 3).

Staff shortage a growing challenge

Currently the engineering industry faces a growing challenge of staff shortage. The Finnish Association of Consulting Firms SKOL estimated earlier this year that the gap will be up to 9.000 qualified engineers by 2025. be up to 9.000 qualified engineers by 2025."

New public procurement law came into effect at the beginning of 2017 and guidelines for implementation were published in September. The guidelines and recommendations for procurement tem-

Construction volume in Finland 1980 – 2017

Source: Macrobond/Confederation of Finnish Construction Industries RT

“TURNOVER OF SKOL'S MEMBER COMPANIES INCREASED BY 6.3 % IN 2016.

plates were drafted jointly by the Ministry of Housing and the Industry Associations.

Discussions on poor indoor air quality caused by mould and moisture in structures, introducing a new regional administration system, digitalization of public services and processes along with a funding the expanding infrastructure investment gap have gained a growing public and political attention.

Construction and real estate industry together with engineering services has witnessed a couple of major acquisitions and mergers: The two biggest listed contractors (YIT and Lemminkäinen) announced their fusion in June.

SKOL promotes innovative public procurement

SKOL is actively engaged in lobbying the new guidelines and recommendations of Public Procurement Act reform. The main incentive there is to courage clients to include quality criteria and innovative elements in their procurement processes.

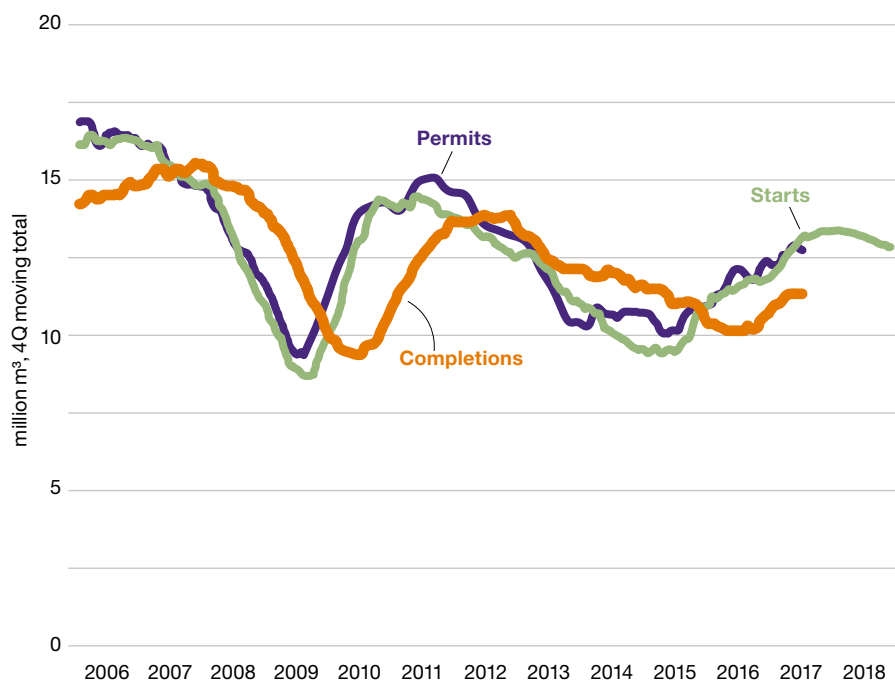
Other major projects led by the association are related to the development of new digital services in the context of built environment and future mobility.

SKOL will conduct in 2018 number of surveys and studies that will explore for example changes in working processes and core competences of engineering services caused by digitalization.

SKOL is also preparing a lobbying agenda for the next parliamentary elections to be held in April 2019 together with Technology Industries and construction industry associations. The main objectives are to establish a long-term infrastructure policy and new investment program together with measures to narrow current the investment gap.

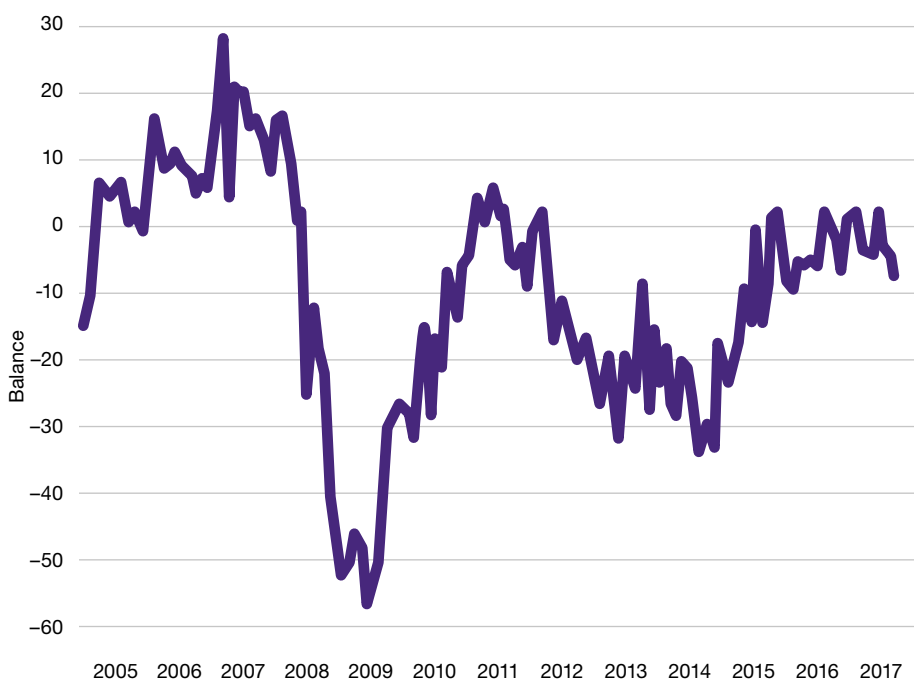

Building permits granted, construction projects started and completed for Residential Buildings in Finland 2006 – 2018.

Source: Macrobond/Confederation of Finnish Construction Industries RT

Confidence Indicator of Construction in Finland 2005 – 2017

Source: Macrobond/Confederation of Finnish Construction Industries RT

The Finnish Association of Consulting Firms SKOL in brief

SKOL is the employer's association for independent and private consulting companies in Finland. SKOL has around 175 member companies in the fields of industrial, building and infrastructure design and consulting, as well as management consulting and training.

SKOL members employ over 17.000 professionals in Finland, and approximately 7.000 outside Finland. The companies represent about two thirds of total sector capacity in Finland.

SKOL promotes professional, independent, sustainable and ethical consulting engineering, which provides best value to the Clients. SKOL looks after the interests of member companies in Finland

and within EU, improves the operating environment of consulting engineering work in Finland and internationally, as well as builds up the brand and communicates the value of high quality consulting engineering.

The main targets in SKOL strategy are:

- ▶ SKOL companies are value adding partners by the Clients, and this is indicated by increased investment on high quality design and consulting.
- ▶ Finland is a good operating environment for design and consulting business and SKOL continues to proactively improve the business environment.
- ▶ Design and consulting business attracts the best young professionals who want to create sustainable and competitive future.
- ▶ SKOL speeds up the international business of its members.
- ▶ SKOL is known and appreciated as an integral part of Technology Industry. The activity areas and key actions in each area are listed below. More information about each topic is available at SKOL.

Operating environment/policy

- ▶ Influencing new legislation and other regulation
- ▶ Seminars for clients and stakeholders
- ▶ 14 technical working groups meet regularly, about 200 active participants
- ▶ National consulting contracts
- ▶ Legal support to members
- ▶ Collective agreement (moderate salary increases, 24 hours of additional annual working time continued)
- ▶ Cooperation with technical universities and institutes: curriculum, intake, industry coop.
- ▶ Forums with Transport authority e.g. rail forum, top management meeting
- ▶ Statistics, market reviews, cost follow-

- up, guidance on fringe benefits
- ▶ Ad hoc polls on topics of interest

Attraction of young professionals

- ▶ Young consultants' forum seminars and get-togethers
- ▶ Participation in infra sector LIKE project with the aim to attract young staff
- ▶ Participation in Built Environment Young Professionals training programme KIRA-Academy
- ▶ Student events like "CEO crossfire" with technical university students
- ▶ Young Consultant of the Year –award
- ▶ Scholarships to students
- ▶ Participation in MyTech-platform www.mytech.fi/suunnittelu-ja-konsultointi video inter-views of young consulting professionals

Procurement

- ▶ Innovative procurement road show together with clients, municipalities and politicians
- ▶ New national procurement guidelines for consulting services together with major clients
- ▶ Practical tools for quality based tender evaluation
- ▶ Preparation of scope of work lists for various consulting services e.g. www.sopimuslomake.net/lomakkeet/rt-10-10846-en
- ▶ Advising clients on good procurement practices

Communication

- ▶ Branding member companies on quality, value for money, sustainability & responsibility
- ▶ Regular meetings with media, often together with board members
- ▶ Newsletters to clients and stakeholders
- ▶ Newsletters to members
- ▶ Storytelling workshops to board and spokesmen
- ▶ Articles on newspapers
- ▶ Strong communications and social media activity
- ▶ New unified brand within all associations in Technology industries
- ▶ Export group/ forum for companies going international
- ▶ EFCA committees, GAM, FIDIC
- ▶ Lobbying at EU organisations on good procurement
- ▶ RINORD annual conference
- ▶ Nordic sector review
- ▶ Benchmark with other associations

Project work

- ▶ Participation in Real Estate digitalization

Helena Soimakallio, Managing Director SKOL.

- development project www.kiradigi.fi
- ▶ Integrated project delivery model development
- ▶ Activating the work of Lean Construction Institute Finland
- ▶ Building sector 3-year quality project together with construction industry and clients

Helena Soimakallio, Managing Director SKOL

Postal address: PO Box 10,
FIN-00131 Helsinki
Street address: Eteläranta 10, Helsinki
E-mail: skolry@techind.fi
Phone: +358-9-19231
www.skolry.fi

DE 100 STÖRSTA FINSKA ARKITEKT-, TEKNIKKONSULT- OCH INDUSTRIKONSULTKONCERNERNA

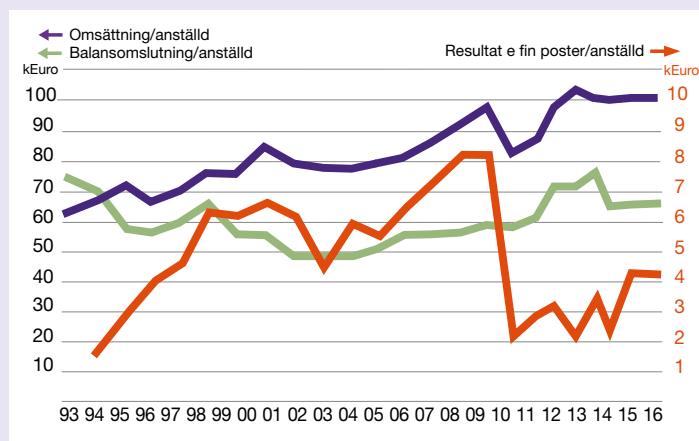
	2016	2015	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Omsättning MEUR	(föregående)	Antal anställda	Balansomslutning MEUR	Koncernchef
SKOL	1	1	Pöyry Group	MD	16	529,6	575,3	5387	421,8	Martin Å Porta
SKOL	2	2	Rambölli Finland + Environ *	MD	16	200,6	180,5	2107	110,4	Kari Onniselkä
SKOL	3	3	SWECO Finland	I,MD	16	188,7	177,7	1984	100,0	Markku Varis
SKOL	4	6	Etteplan Oy	I	16	183,9	141,1	2407	134,5	Juha Näkki
SKOL	5	5	Neste Jacobs group	I	16	153,9	143,6	802	95,0	Jarmo Suominen
SKOL	6	8	FCG Finnish Consulting Group	MD	16	79,0	54,7	673	47,8	Kimmo Kasteenpohja
SKOL	7	9	Granlund Oy	M	16	61,7	54,7	666	41,8	Pekka Metsi
	8	7	Insta Automation Oy	I	16	60,0	56,8	358	24,4	Timo Lehtinen
SKOL	9	12	Elomatic Group Oy	I	16	54,7	48,1	777	43,3	Patrik Rautaheimo
SKOL	10	11	A-Insinöörit Group	MD	16	54,2	51,3	427	27,3	Jyrki Keinänen
SKOL	11	13	SITO Group Oy	MD	16	50,1	47,9	525	28,5	Tapio Puurunen
SKOL	12	10	Citec Group	I	16	48,3	51,7	445	31,9	Martin Strand
SKOL	13	16	Wise Group Finland Oy (förvärvat Helimäki Akustikot)	MD	16	42,5	30,7	427	28,8	Aki Puska
SKOL	14	14	Rejlers Finland (förvärvat JS-Verkot) *	I	16	39,5	39,1	486		Seppo Sorri
SKOL	15	19	WSP Finland	MD	16	35,1	28,1	386	13,0	Kirsi Hautala
SKOL	16	20	Vahnen Group Oy	CE	16	28,1	26,5	306	15,4	Risto Rätty
	17	4	Kiwa Inspecta Oy (Inspecta förvärvat av Kiwa, NL)*	I	16	25,9	176,0	295	38,1	Topi Saarenhovi
SKOL	18	18	ÄF Consult Oy	I	16	25,0	29,1	157	11,4	Jari Leskinen
SKOL	19	17	Dekra Industrial Oy	CT	16	24,5	30,2	216	10,5	Matti Andersson
SKOL	20	15	Deltamarin Oy	I	16	23,2	31,0	235	20,2	Janne Uotila
	21	25	Econet Group Oy	I,Env	16	21,7	15,2	72	12,0	Matti Leppäniemi
SKOL	22	36	Protacon group Oy	I, E, PM	16	21,0	9,2	219	15,2	Timo Akselin
SKOL	23	22	Destia Design *	CE	15	20,0	20,0	170		Heidi Erha
	24	23	Haahtela Oy *	I,PM	16	19,6	19,4	34	24,3	Yrjänä Haahtela
	25	21	Insinööritoimisto Comatec Group	I, PM	16	19,3	24,2	273	14,4	Aulis Asikainen
SKOL	26	24	Optiplan Oy	MD	16	15,7	15,9	214	8,9	Pekka Kiuru
	27	34	RD Velho Oy	I	16	13,9	9,7	123	5,7	Mika Kiljala
	28	31	Raksystems Oy	PM, CE, S	16	13,3	10,3	100	4,7	Marko Malmivaara
SKOL	29	32	ISS Proko Group	PM	16	12,3	10,0	125	7,6	Harri Väänänen
	30	44	Alte Oy (förvärvat TSS Group)	E	16	12,3	6,9	394	13,8	Juha Pekka Sillanpää
SKOL	31	28	Rakennuttajatoimisto HTJ Oy	PM	16	11,5	10,9	102	4,3	Janne Ketola
SKOL	32	27	Suomen Talokeskus Oy	MD	16	11,4	11,6	103	3,1	Jari Punkari
SKOL	33	26	NIRAS Finland Oy	I	16	11,2	11,8	48	8,6	Antti Inkinen
	34	30	Helin & Co Architects	A	15/16	11,0	10,4	47	4,3	Pekka Helin
SKOL	35	33	Indufor Oy	MD	16	10,7	10,0	52	3,7	Jyrki Salmi
	36	35	Vitalium group (Mitta Oy)	CE	16	9,6	9,6	116	5,7	Jari Lappi
SKOL	37	29	Ahma Insinöörit Oy	PM	16	9,5	10,7	138	5,4	Kim Lindholm
	38	38	Arkkittehtitoimisto JKMM Oy *	A	16	9,3	8,7	58	3,7	Jaaksi, Kurkela, Miettinen, Mäki-Jyllilä (partners)
	39	67	JLL Finland – Jones Lang LaSalle Finland Oy * (förvärvade Procofin Oy)	A,CE	16	9,2	3,3	77	7,8	Tapani Piri
SKOL	40	39	AX-Konsultit Oy	M	16	8,9	8,7	89		Urpo Koivula
SKOL	41	40	Finnmap Infra Oy	CE	16	8,7	8,6	47	3,4	Stefan Nyström
SKOL	42	37	CTS Engtec Oy	I	16	8,5	8,8	99	4,3	Antti Lukka
	43	42	Arkkittehtitoimisto SARC Oy	A	15/16	8,3	7,0	50	6,4	Sariotta Narjus
SKOL	44	43	Rapal Oy	PM	16	7,6	7,0	64	6,9	Tuomas Kaarlehto
	45	41	Pes-Arkkittehdit Oy (Pekka Salminen)	A	16	7,5	7,2	64	4,4	Jarkko Salminen
	46	161	Insinööritoimisto Enmac Oy	I	16	7,2	0,0	72	3,0	Juha Ritala
	47	51	Arkkittehdit Soini & Horto Oy	A	16	7,0	4,5	37	1,8	Sami Horto
SKOL	48	48	FM-International Oy *	CE	16	6,6	5,6	47	1,7	Kotaro Seki
SKOL	49	45	Golder Associates Oy	Env	16	6,4	6,6	52	3,2	Kari-Matti Malmivaara
	50	59	Architecture Office Sigge Ltd/ Viiva arkkittehtuuri (Arkkittehtitoimisto Sigge Oy)	A	15/16	6,2	3,9	44	4,8	Pekka Mäki
SKOL	51	55	KBR Ecoplanning Oy (fd Chematur)	MD	16	5,8	4,2	11	4,2	Timo Kuusisto
	52	47	Esju Oy	I	16	5,6	5,9	60	3,1	Matti Kainuharju
	53	49	Indepro Oy	PM, CE	16	5,5	5,4	38	5,6	Matti Kruus
	54	46	Oy Omnitele AB	PM(tele)	16	5,5	6,6	52	4,6	Ville Santeri Laakso
	55	50	L Arkkittehdit Oy (Arkkittehtitoimisto Larkas & Laine Oy)	A	16	5,1	5,2	49	2,5	Robert Trapp
SKOL	56		Cadpool Oy	MD	16	4,9		68	2,0	Upi Vartiainen
SKOL	57	58	Hepacon Oy	M	16/17	4,4	4,0	60	1,7	Otto Jokinen
SKOL	58	61	Ideastructura Oy	CE	16	4,3	3,6	35	2,9	Jyrki Jalli
SKOL	59	57	Geotek Oy	Env	16	4,1	4,1	45	2,5	Aino Sihvola
SKOL	60	79	Aihio Arkkittehdit Oy	A	16	4,1	2,9	42	3,2	Timo Meronen
SKOL	61	69	Parviainen Arkkittehdit Oy	A	16	3,9	3,3	38		Mikko Lahikainen
SKOL	62	62	Insinööritoimisto Pohjatekniikka Oy	CE	16	3,8	3,5	46	2,1	Seppo Rämö
	63	53	Re-Suunnittelu Oy - Re-Engineering Ltd	A, CE, PM	16	3,7	4,4	32	1,7	Matti Juhani Takkinen
SKOL	64	64	Insinööritoimisto Leo Maaskola Oy	M	16	3,6	3,4	33	2,0	Kari Seitaniemi
	65	60	Uki Arkkittehdit Oy	A	16	3,6	3,6	42	2,2	Mikko Heikkinen
	66	54	Arkkittehtitoimisto Ala Oy	A	16	3,5	4,2	20	1,4	Juha Emil Grönholm
	67	76	Kalliosuunnittelu Oy (Rockplan Ltd)	CE	16	3,4	3,0	34	2,9	Jarmo Roinisto

SKOL = Medlem i SKOL. (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd. – = uppgift saknas. PM = Projektledning, A = Arkitektur, CE = Bygg- och anläggnings teknik, CT = Certifiering o prövning, Env = Miljö, Enr = Energi, E = Elteknik, M = VVS-teknik, I = Industri teknik, MD = Multi Disciplin.

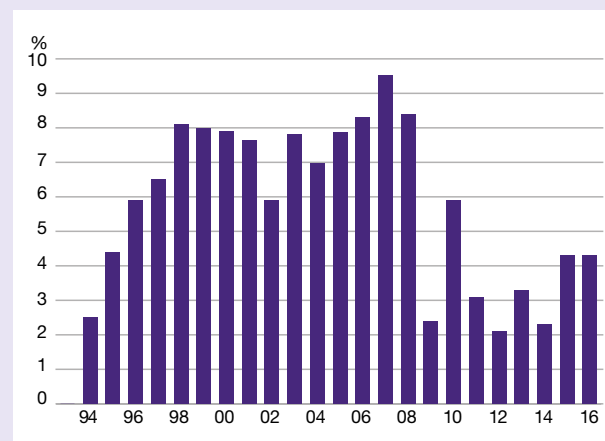

	2016	2015	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Omsättning MEUR	(föregående)	Medelantal anställda	Balansomslutning MEUR	Koncernchef/VD
	68	56	Roadscanners Oy	CT	16	3,4	4,1	29	1,6	Timo Saarenketo
	69	65	Cederqvist & Jäntti Arkkitehdit Oy	A	15/16	3,3	3,4	30	1,7	Tom Cederqvist
SKOL	70	71	Akukon Oy	MD	16	3,3	3,2	32	1,0	Ari Lepoluoto
	71	63	Insinööritoimisto Pontek Oy	CE	15/16	3,1	3,4	27	2,7	Pertti Määttä
	72	81	Arkkitehtitoimisto Lukkaroinen Oy	A	16	3,1	2,8	38	1,2	Mikko Lukkaroinen
	73	109	Arkkitehtuuritoimisto B & M Oy	A	16	3,1	1,8	30	1,1	Jussi Murole
	74	93	Schauman Arkkitehdit Oy	A	16	3,1	2,3	20	2,5	Janne Untamo Helin
	75	86	Linja Arkkitehdit	A	16	3,1	2,5	35	1,2	Ville Petteri Niskasaari
	76	77	AW2 - Architecture Workshop Finland Oy *	A	16/17	3,0	3,0	34	1,7	Anssi Yrjö Mikael Anttila
SKOL	77	82	LINK design and development Oy	I	16	2,9	2,7	34	1,0	Jaakko Anttila
SKOL	78	75	Insinööritoimisto Lauri Mehto Oy	CE	16	2,9	3,1	26	1,9	Simo-Pekka Valtonen
SKOL	79	72	Hifab Oy	I	16	2,9	3,2	12	1,3	Vesa Kurkela
SKOL	80	70	Insinööritoimisto Äyräväinen Oy	M	16	2,9	3,3	35	0,9	Mikko Äyräväinen
SKOL	81	96	Carement Oy	CE	16/17	2,9	2,2	34	1,0	Jouni Aukusti Juurikka
	82	66	Asitek Oy	E	16	2,8	3,3	24	1,6	Rauno Mäkelä
SKOL	83	87	Insinööritoimisto Savolainen Oy	CE	16	2,7	2,5	31	1,5	Antero Savolainen
SKOL	84	88	Geounion Oy	CE	16	2,7	2,5	32		Matti Mäntysalo
	85	85	Arkkitehtitoimisto Helamaa & Heiskanen Oy	A	16	2,7	2,6	29	2,4	Juha Saarjärvi
SKOL	86	89	Kva Arkkitehdit Oy	A	16	2,6	2,5	28	0,9	Ritva Kokkola
	87	84	Arkkitehtitoimisto Hannu Jaakkola Oy (Jaakkola Architects)	A	16/17	2,6	2,6	19	2,5	Hannu Jaakkola
	88	113	Verstas Arkkitehdit Oy	A	16	2,5	1,8	24	1,4	Ilkka Salminen
SKOL	89	73	Insinööritoimisto Tauno Nissinen Oy	E	16	2,5	3,2	30	1,6	Antti Danska
	90	92	BST-Arkkitehdit Oy	A	16	2,4	2,4	29	1,5	Paul Sergej von Bagh
SKOL	91	90	Yhtyneet Insinöörit Oy	E	16	2,4	2,4	25	1,1	Juha Kiviniemi
SKOL	92	123	Insinööritoimisto Jormakka Oy	Enr,Env	16	2,4	1,6	20	2,8	Jussi Jormakka
SKOL	93	52	Plaanagroup	CE	16	2,3	4,5	30	2,4	Pekka Mosorin
SKOL	94	97	Avecon Oy	PM, M, CE	16	2,3	2,2	26	0,8	Peter Jakobsson
	95	68	Arkkitehtitoimisto HKP Oy *	A	16	2,3	3,3	18	1,1	Mikko Suvisto
SKOL	96	94	Sipti Oy	CE	16/17	2,3	2,3	16	1,6	Teemu Rahikainen
SKOL	97	118	Entop Oy	I	16	2,3	1,6	27	1,8	Kimmo Määttänen
	98	74	Arkkitehdit NRT Oy (Nurmela, Raimoranta, Tasa)	A	16	2,2	3,2	28	2,4	Teemu Tuomi
	99	108	Exact AIP-Mittaust Oy	CE	16	2,2	1,8	28	0,6	Jan-Erik Björni
SKOL	100	80	Contria Oy	CE	16	2,1	2,8	20	0,7	Kenneth Grönroos

De 30 största finska koncernerna

Vinstmarginal

Generellt gäller att det är vanskligt att rakt av jämföra nyckeltalen för de största företagen med motsvarande för de mellan stora och mindre. I de senare företagen betyder de, ofta många, delägarnas omfattande arbetsinsatser relativt sett mycket för företagens omsättning och resultatnivå per anställd.

För företagen 31–100 i förteckningen ovan ökade omsättningen år 2016 med 9 % till 340 MEUR (311 MEUR 2015). Antalet anställda ökade med 5 % till 3 011 (2 856). Omsättningen per anställd ökade till 113 KEUR (föregående 109). Resultatet före skatt minskade till 11,3 KEUR/anställd (11,5). Räknat som vinstmarginal ger detta 10,0 %, samma som året innan (10,0 %). Genomsnittlig balans per anställd var 63,2 KEUR (69,1).

Nyckeltal för de 30 största koncernerna (exkl. Pöyry)

	2016	(exkl. Pöyry)	föregående	(exkl. Pöyry)
Omsättning/anställd:	100 KEUR	(101 KEUR)	102 KEUR	96 (103 KEUR)
Resultat efter finansiella poster/anställda	4,1 KEUR	6,4 (KEUR)	4,3 KEUR	(5,7 KEUR)
Balansomslutning/anställd	67,1 KEUR	63,0 (KEUR)	66,4 KEUR	(61,6 KEUR)

Omsättningen för de 30 största koncernerna minskade med 2 % under 2016, till 2077 MEUR (2 124 MEUR 2015). Medelantalet anställda var 20 870 (20 870). Omsättningen per anställd var 100 KEUR (102 KEUR). Resultatet före skatt var 4,1 KEUR/anställd (4,3 föregående år). Vinstmarginalen för de 30 största företagen minskade till 4,2 % (4,3 %). Genomsnittlig balans per anställd var ca 67,1 KEUR (66,4).

DEN INTERNATIONELLA
MARKNADEN

**”VINSTMARGI-
NALEN FÖR
EUROPAS 300
STÖRSTA
KONCERNER
ÖKADE TILL 5,3 %
UNDER 2016, FRÅN
4,3 % ÅRET INNAN.**

*Vy från insidan av glaskupolen
på Riksdagshuset i Berlin.*

INTERNATIONELL UTVECKLING

Branschen i Europa har återhämtat sig och marknadsläget har blivit bättre under 2016 och 2017. Detta har bidragit till en förbättrad lönsamhet, vilket också syns i den genomsnittliga vinstmarginalen (resultat efter finansiella poster) för de 300 största företagen i branschen. Den ökade till 5,3 % under 2016, jämfört med 4,3 % under 2015.

De 300 största teknikonsult- och arkitektföretagen i Europa syster-sätter drygt en halv miljon (544 743) medarbetare och de tio största koncernerna representerar en tredjedel (182 718) av dem. Branschen, som enligt Eurostat omsatte 350 miljarder euro under 2015, har återhämtat sig runt om i Europa. Lönsamheten har förbättrats under 2016 och 2017. Vinstmarginalen, resultat efter finansiella poster, ökade till 5,3 % under 2016 från 4,3 % året innan. Medianvinstmarginalen ökade till 6,1 % från 4,9 % under 2015. Rörelsemarginalen ökade också, till 6,5 % från 5,8 % under 2015. Omsättningen per anställd minskade dock en aning; 121 euro under 2016 mot 128 euro året innan. Balansen per anställd minskade också en aning, till 90 euro från 94 euro.

Det ska dock påpekas att underlaget inte är fullständigt. För vissa företag finns varken tillförlitliga siffror över omsättning eller vinster. Beräkningarna är genomförda med de företag vars siffror funnits tillgängliga.

Utvecklingen under 2016 och 2017

I undersökningar genomförda av EFCA (den europeiska branschorganisationen för teknik konsulter) bland dess branschorganisationer under året har bilden av en bransch i återhämtning förstärkts. Man kan nästan konstatera att branschen har återhämtat och stabiliserat sig på ett europeiskt plan. I den senaste rapporten från EFCA (EFCA Barometer Autumn 2017) i november konstaterades att 15 av 20 medverkande länder hade en ökning eller god marknad för tillfället. I undersökningen deltog branschorganisationerna i Sverige, Norge, Danmark, Finland, Tyskland, Belgien, Nederländerna, Luxemburg, Irland, Frankrike, Österrike, Schweiz, Tjeckien, Portugal, Spanien, Italien, Grekland, Rumänien, Bulgarien och Turkiet.

12 av 20 länder förväntade en ökande orderingång under 2018. Nio av 20 länder trodde på växande personalstyrkor och övriga på oförändrat läge.

Lönsamheten väntas också stabilisera

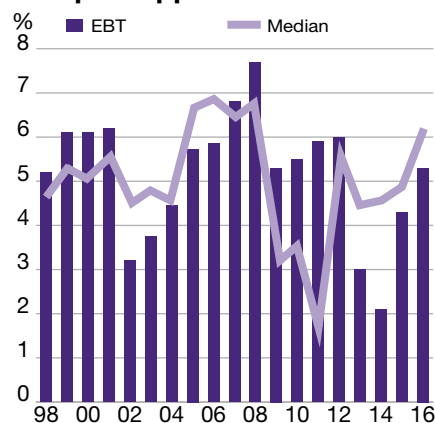
sig. Fyra av tjugo länder trodde på förbättrad lönsamhet under 2017 medan endast ett land trodde på en försämring. För 2018 trodde fem länder på förbättrad lönsamhet, två på en försämring och övriga på oförändrat läge. Med tanke på den lönsamhetsförbättring som skedde under 2016 så är det goda nyheter.

Det är sammantaget en positiv bild som uppvisas av branschen i Europa. Det finns givetvis skillnader mellan olika länder. Medan de nordiska länderna kanske går mot en avsvärande marknad under det kommande året fortsätter återhämtningen i södra Europa. Företagen i olika delar av kontinenten beskriver dock liknande utmaningar. Låga timarvoden och kompetensbrist som driver upp lönekostnaderna är problem som verkar vara gemensamma för företagen i hela Europa.

Europas största koncerner

Europas 300 största koncerner toppas av den vanliga (A-) trion Altran, Arcadis och Alten. Därefter rör sig de nordamerikanska jättarna mot Europatoppen. Siffrorna för dessa koncerners verksamheter i Europa är lite vanskliga att reda ut, men utifrån årsredovisningar går oftast att utläsa omsättning uppdelat på regioner. Antalet anställda har sedan beräknats fram. Men konsolideringen fortsätter och det pågår en tydlig centralisering kring de stora amerikanska och kanadensiska grupperna. Under året har t ex

Resultatutveckling Europas topp 300

Världens 10 största koncerner

2017	2016	Koncern	Land	Bokslut	Medel- antal anställda	(Föregående)	Omsättning MEUR
1	1	AECOM	USA	16	87000	87000	16198,8
2	2	Jacobs Engineering (förvärvat CH2M) *	USA	16	66800	43800	13690,1
3	3	SNC-Lavalin Group (förvärvat Atkins) *	Canada	16	53000	36754	8046,2
4	4	WSP Group	Canada	16	36000	34000	4368,7
5	6	Altran Technologies	France	16	29106	25935	2120,1
6	5	Arcadis Group	Netherlands	16	27080	26947	3328,8
7	9	Alten Group	France	16	24000	20400	1748,3
8	7	Worley Parsons Engineering Ltd	Australia	16/17	22800	24500	3549,8
9	12	Stantec Inc.	Canada	16	22000	15200	2944,7
10		Cardno Ltd	Australia	16/17	20000		806,3

För de europeiska företagen presenteras medelantalet anställda per år, för de nordamerikanska är det totala antalet anställda som presenteras. Siffrorna är därför inte helt jämförbara, men de ger en uppfattning om hur de europeiska koncernerna står sig i ett globalt perspektiv.

EN JÄMFÖRELSE MED NÅGRA INTERNATIONELLA BÖRSNOTERADE TEKNIKKONSULTFÖRETAG. JÄMFÖRANDE NYCKELTAL PER SENASTE BOKSLUT

Företag	Land	Börsvärde 17-12-07 Mkr	Boksluts datum	Börsvärde senaste bokslut	Om- sättning Mkr	Medel- antal anställda	Om- sättning/ anställd	Netto- vinst Mkr	Vinst/ anställd Kkr	Netto- margi- nal %	Börsvärde/ anställd Kkr	P/e	P/s
Semcon AB	SE	814,9	161231	822,0	1755,9	2044	859	68,0	33,3	3,9%	402	12,09	0,47
ÅF AB	SE	13739,3	161231	12977,7	11070,0	9133	1212	726,0	79,5	6,6%	1421	17,88	1,17
SWECO AB	SE	21758,9	161231	22500,1	16531,0	14653	1128	930,0	63,5	5,6%	1536	24,19	1,36
Rejlerkoncernen AB	SE	858,7	161231	1056,3	2339,3	2027	1154	13,3	6,6	0,6%	521	79,42	0,45
Eurocon Consulting AB	SE	315,8	161231	207,5	214,2	204	1050	15,0	73,7	7,0%	1017	13,79	0,97
Hifab Group AB	SE	180,1	161231	190,4	474,9	210	2262	5,6	26,5	1,2%	907	34,25	0,40
HiQ	SE	3323,8	161231	3364,9	1658,4	1573	1054	161,4	102,6	9,7%	2139	20,85	2,03
Pöyry Group Oy	FIN	2690,9	161231	1892,8	5088,1	5387	945	-137,4	-25,5	-2,7%	351,4		0,37
Etteplan OY	FIN	1975,4	161231	1315,3	1767,2	2545	694	71,5	28,1	4,0%	516,8	18,40	0,74
Multiconsult AS	NOR	1901,5	161231	2838,6	30911,0	2344	13187	221,2	94,4	0,7%	1211,0	12,83	0,09
WYG PLC	UK	291,3	170331	705,3	1651,0	1568	1053	26,1	16,6	1,6%	449,8	27,02	0,43
RPS Group	UK	6268,8	161231	5295,2	6004,3	5099	1178	275,1	53,9	4,6%	1038,5	19,25	0,88
Aukett Swanke Group plc	UK	54,4	160930	72,5	228,6	267	856	8,4	31,6	3,7%	271,5	8,58	0,32
Ricardo plc	UK	4955,8	170631	4530,2	3565,5	2728	1307	272,0	99,7	7,6%	1660,6	16,66	1,27
Arcadis	NL	15404,7	161231	10859,0	31980,7	27080	1181	616,3	22,8	1,9%	401,0	17,62	0,34
Fugro	NL	9067,6	161231	11315,0	17061,5	10530	1620	-2968,0	-281,9	-17,4%	1074,5		0,66
Bertrandt AG	D	9110,5	160930	9405,2	9530,7	12912	738	611,1	47,3	6,4%	728,4	15,39	0,99
EDAG Engineering	CH	3458,7	161231	3746,9	6868,9	8270	831	173,4	21,0	2,5%	453,1	21,61	0,55
Alten Group	FR	22041,0	161231	21297,3	16796,7	24000	700	1080,0	45,0	6,4%	887,4	19,72	1,27
Altran Technologies	FR	23676,6	161231	23029,5	20368,6	29106	700	1176,7	40,4	5,8%	791,2	19,57	1,13
Assystem S.A.	FR	6238,1	161231	5378,6	9180,8	12422	739	302,6	24,4	3,3%	433,0	17,77	0,59
S II A.A.	FR	4207,6	170331	3633,2	4216,2	6775	622	215,2	31,8	5,1%	536,3	16,88	0,86
Sogeclair S.A.	FR	1244,3	161231	669,8	1311,6	1398	938	56,5	40,4	4,3%	479,1	11,86	0,51
AKKA Technologies S.A.	FR	8725,2	161231	6538,7	10785,9	13252	814	122,2	9,2	1,1%	493,4	53,51	0,61
Soditech S.A.	FR	23,8	161231	18,6	51,4	69	745	4,4	64,0	8,6%	269,4	4,21	0,36
INYPESA	ES	269,9	161231	284,5	184,8	195	948	109,7	562,6	59,4%	1458,9	2,59	1,54
Ansaldo STS	IT	22673,5	161231	22750,3	12752,8	3951	3228	745,2	188,6	5,8%	5758,1	30,53	1,78
SNITT EUROPA							1,123		24,54	2,2%	928		0,82
Tetra Tech, inc.	US	23062,4	170930	22236,0	23539,6	16000	1471	1007,7	63,0	4,3%	1389,8	2,58	0,94
Hill International, Inc	US	2482,8	161231	1928,6	4453,0	3330	1337	-66,3	-19,9	-1,5%	579,2		0,43
AECOM Technologies, Inc.	US	51313,1	170930	49588,7	155628,1	87000	1789	2901,6	33,4	1,9%	570,0	2,00	0,32
Jacobs Engineering	US	69667,9	170930	59972,6	85740,2	44800	1914	2484,9	55,5	2,9%	1338,7	2,82	0,70
SNC-Lavalin, Inc.	CAN	55365,5	161231	57165,8	54526,7	34952	1560	1681,1	48,1	3,1%	1635,6	5,17	1,05
Stantec, Inc.	CAN	25623,4	161231	25458,3	28290,6	22000	1286	858,9	39,0	3,0%	1157,2	4,51	0,90
WSP Global	CAN	39014,9	161231	29984,8	41971,4	36000	1166	1309,9	36,4	3,1%	832,9	22,89	0,71
SNITT NORDAMERIKA							1,615		41,70	2,6%	1092		0,72
Cardno Ltd	AU	4203	170630	3795	7746,7	20000	387	-126,9	-6,3	-1,6%	189,7		0,49
Worley Parsons	AU	2215	170630	18248	34104,8	22800	1496	219,5	9,6	0,6%	800,4	12,68	0,54

Valutakurserna i tabellen ovan motsvarar genomsnittliga valutakurserna under januari–november 2017

I tabellen över de börsnoterade företagen redovisas siffror enligt senaste årsredovisningen, eventuella förvärv efter detta ingår alltså ej.

1 NOK = 1,0349 SEK 1 CAD = 6,5790 SEK 1 USD = 8,5494 SEK
1 AUD = 6,5537 SEK 1 EUR = 9,6074 SEK 1 GBP = 10,9674 SEK

EUROPAS 50 STÖRSTA
ARKITEKTGRUPPER

**VINSTMARGINALEN
FÖR EUROPA TOPP
300 OKADE TILL 5,3 %
FRÅN 4,3 %.**

2017	2016	Koncern	Land	Bokslut	Medelantal anställda	(Före- gående)	Om- sättning MEUR
1	2	Foster & Partners Ltd	England	16/17	1480	1284	234,2
2	1	AEDAS Architects Group *	England	16/17	1400	1450	
3	3	BDP Building Design Partnership	England	16	903	851	94,2
4	4	Rambøll Architects & Urban Planning *	Denmark	15	835	700	104,9
5	6	White Arkitekter AB	Sweden	16	682	632	92,9
6	8	ATP Architects Engineers	Austria	16	650	600	69,7
7	5	SWECO Arkitekter	Sweden	16	629	700	86,8
8	11	Broadway Malyan Ltd	England	16	612	530	57,9
9	10	Tengbomgruppen	Sweden	16	603	558	65,4
10	7	AIA Life Designers*	France	16	600	600	
11	13	IDOM (Architecture)	Spain	16	510	512	53,0
12	12	Gmp Architekten von Gerkan, Marg und Partner *	Germany	16	500	515	
13	16	Arkitema K/S	Denmark	16	466	450	48,6
14	14	Benoy Limited (Architects)	England	16	461	508	55,0
15	22	Grimshaw Architects Llp	England	16/17	435	324	67,7
16	17	Herzog & de Meuron Architekten AG *	Switzerland	16	380	420	
17	21	Burckhardt+Partner AG *	Switzerland	16	380	335	
18	18	Zaha Hadid Architects	England	15/16	379	402	53,1
19	23	HPP Architects	Germany	16	377	360	45,5
20	28	Sheppard Robson *	England	15/16	374	306	23,1
21	19	LINK Arkitektur AS	Norway	16	372	353	41,7
22	29	Chapman Taylor LLP	England	16/17	350	318	41,0
23	20	HENN Architekten	Germany	16	341	350	48,0
24	27	Barton Willmore Group	England	15/16	329	306	39,9
25	31	Stride Treglown Group PLC	England	16	321	287	25,1
26	26	INBO Architects/Consultants *	Netherlands	16	308	308	
27	39	Purcell Architects	England	16	302	241	24,3
28	41	Arup associates, architects *	England	16	301	226	
29	30	Allies and Morrison Architects Ltd *	England	16	300	300	
30	34	BIG / Bjarke Ingels Group *	Denmark	16	300	280	33,6
31	25	Arkitektfirmaet C.F. Møller	Denmark	16	297	309	42,3
32	45	PRP Architects Ltd	England	16	292	216	21,7
33	35	Heinle, Wischer und Partner *	Germany	16	280	270	28,2
34	32	Henning Larsen Architects	Denmark	16/17	275	281	36,1
35	51	Pascall+Watson	England	16	271	318	46,6
36	44	Scott Brownrigg Architects	England	16/17	269	217	26,6
37	38	Aukett Swanke Group plc	England	16	267	244	23,8
38	36	IBI Group Europe *	England	16	254	260	24,0
39	37	O.M.A. Office for Metropolitan Architecture *	Netherlands	16	247	247	31,9
40	42	Wilmoth & Associés *	France	15/16	240	225	29,5
41		PE Arkitektur	Sweden	16	237	228	28,6
42	78	Tyréns (förvärvat Pyramiden & AQ arkitekter) *	Sweden	16	230	104	25,0
43	33	RKW Architekten & Co, KG *	Germany	16	220	280	30,0
44	43	Valode & Pistre *	France	16	220	220	
45	49	HLM Architects	England	15/16	216	190	20,5
46	47	Rogers Stirk Harbour & Partners	England	15/16	204	200	36,8
47	64	UNStudio (Van Berkel En Bos) *	Netherlands	16	200	148	
48	58	MVRDV *	Netherlands	16	199	157	
49	59	Keppie Design	Scotland	15/16	191	152	
50	50	Wilkinson Eyre Architects Ltd	England	16/17	183	181	23,4

Jacobs Engineering förvärvat CH2M, som var åttonde störst i världen 2016, och SNC-Lavallin har förvärvat brittiska Atkins som var tionde störst 2016. Så jätteaffärernas tid är inte över. Konsolideringen och förvärven lär fortsätta runt om i Norden, Europa och världen.

Av de nordiska företagsgrupperna är det fortfarande Sweco som är störst (8:a i Europa) följt av Rambøll (12:a), ÅF (17:e), Cowi (23:a), Pöyry (27:a) och Norconsult (39:a).

Världens största

Aecom är fortsatt (väst-) världens största teknikonsult med omkring 78 000 medarbetare. Jacobs Engineering närmar sig med förvärvet av CH2M 70 000 medarbetare och SNC-Lavallin har med förvärvet av Atkins passerat 50 000 medarbetare. Det är nordamerikanskt på fem av topp tio-positionerna, följt av två franska, två australiensiska och ett nederländskt företag. De tio största koncernerna i världen har omkring 388 000 medarbetare. Det är mer än dubbelt så många som de hade 2007; 176 000. Globaliseringen och konsolideringen i branschen har gått fort de senaste tio åren. Den blir alltmer internationell, samtidigt som lokal närvaro oftast är nödvändigt. Branschen delas upp i jättekoncerner med global närvaro, i alla fall stor regional närvaro, bred kompetensbas för komplexa uppdrag eller små nischade företag med specialistkunskaper eller geografisk fokusering. Mellanskiktet blir allt tunnare. Den här utvecklingen lär fortsätta under de kommande åren.

DAVID CRAMÉR
MARKNADSANALYTIKER, SVENSKA
TEKNIK&DESIGNFÖRETAGEN
DAVID.CRAME@STD.SE

DE 300 STÖRSTA EUROPEISKA ARKITEKT-, TEKNIKKONSULT- OCH INDUSTRIKONSULTKONCERNERNA

2017	2016	Koncern	Verksamhet	Land	Bokslut	Medelantal anställda	(Föregående)	Om-sättning MEUR	Koncernchef/VD
1	2	Altran Technologies	I	France	16	29 106	25 935	2120,1	Dominique Cerutti
2	1	Arcadis Group	MD	Netherlands	16	27 080	26 947	3328,8	Peter Oosterveer
3	3	Alten Group	I	France	16	24 000	20 400	1748,3	Simon Azoulay
4	28	AECOM Europe *	MD	England	16	16 110	5 100	2134,6	Lara Poloni
5	14	Jacobs Engineering Europe *	Env,Enr	England	16	15 500	8 600	2384,4	Robert S. Duff
6	13	WSP Europe	MD	England	16	15 000	10 100	1222,4	Magnus Meyer (Nordics), Mark Naysmith (UK)
7	5	Mott MacDonald Group	MD	England	16	14 926	15 736	1606,4	Keith Howells (Chairman), Mike Haigh (Managing Director)
8	6	SWECO AB (4 förvärv i Belgien, Norge & Finland) *	MD	Sweden	16	14 832	14 697	1742,2	Tomas Carlsson
9	10	AKKA Technologies S.A	I	France	16	13 252	12 222	1122,7	Maurice Ricci
10	8	Bertrandt AG	I	Germany	15/16	12 912	12 367	992,0	Dietmar Bichler
11	7	ARUP Group	MD	England	16/17	12 806	12 806	1415,4	Gregory Hodgkinson (Chairman)
12	9	Rambøll Gruppen A/S	MD	Denmark	16	12 497	10 256	1426,1	Jens-Peter Saul
13	12	Assystem Group S.A	MD	France	16	12 422	11 553	955,6	Dominique Louis
14	52	SNC-Lavalin Europe (förvärvat Atkins) *	MD	England	16	11 500	2 100	1210,0	
15	11	Fugro N.V	CE	Netherlands	16	10 530	11 960	1775,9	Paul van Riel
16	15	Segula Technologies Engineering Group *	I	France	16	10 000	8 500		Franck Ghrenassia
17	16	ÅF (flera förvärv inkl Edy Toscana, Schweiz) *	I,E,M,Enr	Sweden	16	8 672	8 423	1194,4	Jonas Wiström
18	17	Egis Group	MD	France	16	8 300	8 300	1020,0	Nicholas Jachiet
19	18	EDAG Group	I	Germany	16	8 270	7 870	715,0	Jürgen Vogt
20	20	Formel D GmbH *	I	Germany	16	7 000	7 000	255,0	Jürgen Haakmann
21	24	S II S.A	I	France	16/17	6 775	5 793	438,9	Bernard Huvé
22	22	IAV Group	I	Germany	16	6 700	6 500	734,0	Kurt Blumenröder
23	23	COWI Group	MD	Denmark	16	6 475	6 433	798,4	Lars-Peter Søbye
24	19	M+W Group GmbH *	CE/PM	Germany	16	6 144	7 050	3045,6	Wolfgang Büchele
25	21	Royal HaskoningDHV	MD	Netherlands	16	5 902	6 491	621,3	Erik Oostwegel
26	27	SYSTRA Group *	MD	France	16	5 705	5 190	611,6	Pierre Verzat
27	25	Pöyry Group	MD	Finland	16	5 387	5 752	529,6	Martin Å Porta
28	29	RPS Group plc	Env	England	16	5 099	4 530	625,0	John Matheson Douglas
29	38	Artelia	PM	France	16	4 900	3 500	520,0	Benoît Clocheret
30		Kiwa Group (Inspecta)	CT	Netherlands	16	4 694	4 373	488,0	Paul Hesselink
31	34	Turner & Townsend Group	PM, QS	England	16/17	4 674	4 034	560,5	Vincent Clancy
32	30	Tractebel Engineering	MD	Belgium	16	4 400	4 400	570,0	Daniel Develay
33	31	TPF Group	MD	Belgium	16	4 200	4 250	254,0	Thomas Spitaels
34	33	Sogeti High Tech *	I	France	16	4 145	4 145		Jean-Pierre Petit
35	36	AYESA	MD	Spain	16	4 065	3 657	240,5	José Luis Manzananares Japón
36	35	Ansaldo STS		Italy	16	3 951	3 772	1327,4	Andrew Barr
37	99	RINA Group (D'Appolonia)	CT/I	Italy	16	3 738	700	398,9	Ugo Salerno
38	43	CH2M Group Europe (fd Halcrow) *	MD	England	16	3 482	2 800	456,6	Mark Thurston
39	41	Norconsult AS	MD	Norway	16	3 250	3 000	456,3	Per Kristian Jacobsen
40	37	Tebodin, Consultants & Engineers *	MD	Netherlands	16	3 196	3 600	224,8	Niels van Rhenen
41	39	Antea Group	MD	Netherlands	16	3 057	3 377	395,0	Menno Smits & Rob van Dongen
42	40	Capita Property & Infrastructure LTD	MD	England	16	3 018	3 018	291,6	Dave Spencer
43	46	IDOM Group	MD	Spain	16	2 980	2 695	275,9	Luis Rodriguez
44	98	Sigma Group	I	Sweden	16	2 785	734	297,6	Dan Olofsson
45	45	Ricardo plc	I	England	16/17	2 728	2 725	401,9	Dave Shemmans
46	47	TYPSA Group	MD	Spain	16	2 454	2 502	230,1	Pablo Bueno Tomás
47	26	Sener Group *	MD	Spain	16	2 411	2 432	910,7	Jorge Sendagorta Gomendio
48	53	Etteplan Oy	I	Finland	16	2 407	2 074	183,9	Juha Näkki
49	42	Ineco, Ingeniería y Economía del Transporte SA *	CE	Spain	16	2 401	2 850	206,7	Jesús Silva
50	51	Multiconsult	MD	Norway	16	2 344	2 110	319,7	Christian Nørgaard Madsen
51	48	Iberdrola Ingeniería Y Construcción *	CE,Env,PM	Spain	16	2 300	2 350	276,0	Fernando Bocharán Merino
52	49	PM Group (Project Management Group) *	PM, MD	Ireland	16	2 200	2 200		David Murphy

DE 300 STORSTA EUROPEISKA ARKITEKT-, TEKNIKKONSULT- OCH INDUSTRIKONSULTKONCERNERNA

2017	2016	Koncern	Verksamhet	Land	Bokslut	Medelantal anställda	(Föregående)	Om-sättning MEUR	Koncernchef/VD
53	67	NIRAS-Gruppen A/S (förvärvat Alecia)	MD	Denmark	16	2 152	1 404	279,4	Carsten Toft Boesen
54	204	SETEC Group (Setec TPI)	MD	France	16	2 100	2 000	230,0	Grégory Viel, Pierre Vicedo
55	50	Drees & Sommer-Gruppe *	PM	Germany	16	2 000	2 150	334,8	Hans Sommer (chairman)
56	54	Mace Group (consultancy)	PM	England	16	1 987	2 062	261,4	Mark Reynolds
57	44	Semcon AB	I	Sweden	16	1 956	2 795	182,8	Markus Granlund
58	56	ILF Consulting Engineers	MD	Germany/Austria	16	1 943	1 975	216,7	Klaus Lässer
59	57	Rejlerkoncernen AB	E,I,CE	Sweden	16	1 939	1 793	243,7	Peter Rejler
60	58	Gleeds *	PM	England	16	1 910	1 723	251,1	Richard Steer
61	55	EPTISA *	MD	Spain	16	1 800	2 000		Luis Villarroya Alonso
62	60	RLE International Gruppe GmbH	I, PM	Germany	16	1 800	1 700	130,0	Ralf Laufenberg
63	68	Tyréns AB (förvärvat Hilson Moran) *	CE,PM	Sweden	16	1 785	1 372	216,1	Johan Dozzi
64	354	Buro Happold	MD	England	16/17	1 719	1 647	196,3	Roger Nickells
65	59	Ingérop S.A (Köpt Rendel)	MD	France	16	1 700	1 700	207,0	Yves Metz
66	61	MWH Europe	MD, Env	England	16	1 698	1 643	207,4	Catherine Schefer
67	81	RSK Group	Env	England	16/17	1 600	1 125	127,9	Alan Ryder
68	62	WYG	MD	England	16/17	1 568	1 596	171,9	Douglas McCormick
69	63	Fichtner Group	Enr, MD	Germany	16	1 538	1 578	281,0	Georg Fichtner
70	69	Combitech AB (förvärvat Tikab) *	I	Sweden	16	1 502	1 355	186,2	Hans Torin
71	74	Foster & Partners Ltd	A	England	16/17	1 480	1 284		Norman Foster & Matthew Streets
72	66	AEDAS Architects Group *	A	England	16/17	1 400	1 450		Keith Griffiths
73	71	Yuksel Proje Uluslararası AS *	CE	Turkey	16	1 400	1 350	37,9	Celal Akin
74	73	Obermeyer Planen+Beraten GmbH *	MD	Germany	16	1 400	1 300		Maximilian Grauvogl
75	75	HIQ International AB	I	Sweden	16	1 361	1 270	172,7	Lars Stugemo
76	70	Sogclair SA	I	France	16	1 338	1 354	136,5	Phillippe Robardey
77	65	Proger SpA	MD	Italy	16	1 300	1 500	125,0	Umberto Sgambati
78	131	EMAY International Engineering & Consultancy *	CE,A	Turkey	16	1 300	500		Mehmet Kaba
79	82	Müller-BBM Holding GmbH	MD	Germany	16	1 255	1 065	160,3	Bittner, Grotz, Hantschk, Ropertz, Schierer & Schröder
80	76	Waterman Group plc	MD	England	16/17	1 223	1 253	102,4	Nick Taylor
81	77	Italconsult S.p.A *	PM	Italy	16	1 200	1 200		Antonio Bevilacqua
82	78	Sweett Group (förvärvat av Currie & Brown)	PM	England	15/16	1 176	1 176	67,7	Douglas McCormick
83	72	Safege Consulting Engineers	Env,S,CE	France	16	1 150	1 300	105,2	Annelise Avril
84	79	SLR Group (SLR Management)	Env	England	15/16	1 138	1 151	128,5	Neil Penhall
85	80	Movares Group BV	CE,E	Netherlands	16	1 100	1 140	133,0	Frits Immers
86	86	MCA Groupe *	I	France	16	1 100	950	84,0	Pierre Ebenstein
87	87	Tauw Group bv	MD	Netherlands	16	1 037	923	109,3	Anнемieke Nijhof
88	83	Gruner Ltd. (Gruner-Gruppe AG) *	MD	Switzerland	16	1 019	1 035	120,4	Flavio Casanova
89	84	Asplan Viak koncernen	MD	Norway	16	984	985	117,3	Øyvind Mork
90	85	Witteveen+Bos Consulting Engineers	MD	Netherlands	16	952	973	137,1	Sluis Leeuw, van der Biezen
91	226	Dorsch Gruppe *	MD	Germany	16	913	200	95,7	Olaf Hoffmann
92	91	BDP Building Design Partnership	A	England	16	903	897	94,2	John McManus
93	88	FERCHAU Aviation *	I	Germany	15	900	900	70,0	Harald Felten
94	92	AREP Groupe	MD	France	16	900	850	103,0	Thierry Chantriaux
95		AGAP2 (Hiq Consulting)	I	France	16	863	800	76,2	Franck Deschodt
96		Ekium Group	MD	France	16	850		80,0	Philippe Lanoir
97	97	Projektengagemang AB (förvärvat HJR Projektel & Konkret Rådgiv. Ing.) *	PM	Sweden	16	843	735	122,2	Ped Hedeback
98	95	Amstein + Walthert AG *	E,M	Switzerland	16	820	800		Christian Appert
99	90	Neste Jacobs Group	I	Finland	16	802	855	153,9	Jarmo Suominen
100	135	Hoare Lea & Partners *	E,M,Enr	England	16	800	482		Brian Clargo (Partner) mfl.
101	116	Elomatic Group Oy	I,MD	Finland	16	777	587	54,7	Patrik Rautaheimo
102	96	IV-Groep b.v. *	MD	Netherlands	16	761	804	114,9	Rob van de Waal
103	357	Golder Associates Europe *	Env,CE, PM,Enr	England	16	751		116,4	Anna-Lena Öberg-Högsta
104	104	ÚJV Řez, a. s.	Enr,I	Czech Republ.	16	750	665	56,8	Karel Krížek

2017	2016	Koncern	Verksamhet	Land	Bokslut	Medelantal anställda	(Föregående)	Om-sättning MEUR	Koncernchef/VD
105	103	GETINSA-PAYMA S.A	CE, Env, PM	Spain	16	710	668	46,2	Pedro D. Gómez González
106	108	Peter Brett Associates	MD	England	15/16	700	603	69,6	Paul Reilly
107	235	GOPA-Consultants Group *	PM,I,Env	Germany	16	700	195	168,3	Martin Güldner, Berthold Averweg
108	100	Cundall Johnston & Partners *	CE,S,Env	England	16	685	795	51,6	Tomás Neeson
109	106	White ArkitekterAB	A,PM, Env	Sweden	16	682	632	92,9	Monica von Schmalensee
110	119	GHESA Ingeniería y Tecnología	CE,Env,Enr	Spain	16	682	563	78,7	Javier Perea
111	137	FCG Finnish Consulting Group	MD	Finland	16	673	477	79,0	Kimmo Kasteenpohja
112	117	Granlund Oy	E,M	Finland	16	666	577	61,7	Pekka Metsi
113	113	ATP Architects Engineers	A,CE,E,M	Austria	16	650	600	69,7	Christoph M. Achammer
114	107	Emch + Berger Gruppe *	MD	Switzerland	16	630	610	85,0	Urs Schneider
115	114	BG Bonnard & Gardel Groupe SA (BG Consulting Engineers)	MD	Switzerland	16	628	598	84,5	Pierre Kohler
116	115	INROS LACKNER	MD	Germany	16	628	593	50,5	Uwe Lemcke
117	101	CSD Group	Env, PM, CE,S, E	Switzerland	16	624	607	78,3	Jean-Pascal Gendre
118	122	Broadway Malayan Ltd	A	England	16/17	612	559	57,9	Gary Whittle
119	121	Tengbomgruppen	A	Sweden	16	603	558	65,4	Johanna Frelín
120	126	Ingenieurbüro Dipl.- Ing. H. Vössing GmbH	MD	Germany	16	601	512	49,7	Rudolf Vienenkötter, Heiko Borchardt
121	94	Prointec S.A *	MD	Spain	16	600	800	42,0	Jordi Dagá Sancho
122	109	AIA Life Designers*	CE,A	France	16	600	600		Christian Bougeard
123	110	Gauß Gruppe *	MD	Germany	16	600	600	76,0	Gerhard H. Gauß
124	112	Basler & Hofmann AG *	MD	Switzerland	16	600	600		Dominik Courtin & Jürg Büchler
125	134	Orbicon A/S	MD	Denmark	16	579	486	70,2	Per Christensen
126	125	HPC AG	Env,PM,CE	Germany	16	574	512	54,0	Josef Klein-Reesink, Andreas Kopton
127	118	Deerns Consulting Engineers BV	E, M, PM, I	Netherlands	16	554	569	64,0	Jan Karel Mak
128	120	PCG-Profabril Consulplano Group	MD	Portugal	16	554	559	38,7	Ilidio de Ayala Serôdio
129	129	MOE A/S	MD	Denmark	16	554	506	71,4	Christian Listov-Saabye
130	358	Pell Frischmann Group	MD	England	16	538		29,1	Sudho Prabhu
131	128	Krebs und Kiefer Beratende Ingenieure	CE,S, PM	Germany	16	532	462	47,6	Jan Akkermann
132	133	SITO Group Oy	CE, Env, PM	Finland	16	525	495	50,1	Tapio Puurunen
133	124	CDM Smith Europe GmbH *	CE, Env	Germany	16	513	513	50,0	Hans Martin Gaus (chairman)
134	138	Knightec AB	I	Sweden	16/17	503	474	50,6	Dimitris Gioulekas
135	89	ABMI-groupe S.A *	I	France	15	500	900	70,0	Philippe Chatron
136	123	Gmp Architekten von Gerkan, Marg und Partner *	A	Germany	16	500	515		Meinhard von Gerkan, Volkwin Marg
137	132	Fairhurst *	MD	Scotland	16	500	500		Robert McCracken
138	136	Wardell Armstrong LLP *	MD	England	16/17	480	480		Keith Mitchell
139	142	Clafis Engineering *	I	Netherlands	16	480	450		Lambert Jonker
140	164	JBA Group Limited	CE, Env	England	15/16	469	413	31,1	
141	383	Ridge And Partners Llp	CE,A	England	16	469	411	31,1	Adrian O'Hickey
142	143	Arkitema K/S	A,PM	Denmark	16	466	450	48,6	Peter Hartmann Berg
143	127	Benoy Limited (Architects)	A	England	16	461	508	55,0	Tom Cartledge
144		Worley Parsons	I	England	16	460			Alan Gordon
145	141	Pick Everard Ltd *	MD	England	16	450	450		Duncan Green
146	140	Citec Group	I, Env	Finland	16	445	456	48,3	Martin Strand
147	144	PBR Planungsbüro Rohling AG *	MD	Germany	16	440	435	48,4	Heinrich Eustrup
148	146	Rapp Gruppe	MD	Switzerland	16	440	440	59,5	Bernhard Berger
149	167	Grimshaw Architects Llp	A	England	16/17	435	406	67,7	Jolyon Brewis
150	151	Structorgruppen	CE,PM	Sweden	16	433	391	70,8	Fladvad, Hulthén, Texte
151	145	Assmann Beraten + Planen GmbH	MD	Germany	16	429	429	31,5	Peter Warnecke / Martin Fecke
152	139	A-Insinööri Group	S, CE, PM	Finland	16	427	466	54,2	Jyrki Keinänen
153	180	Wise Group Finland Oy	CE	Finland	16	427	293	42,5	Aki Puska

PM = Project Management, A = Architecture, CE = Civil-/S = Structural Engineering, CT = Certification and testing, Env = Environment, Enr = Energy, E = Electrical, M = Mechanical/HEVAC, I = Industrial, MD = Multi Disciplinary, (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd

DE 300 STORSTA EUROPEISKA ARKITEKT-, TEKNIKKONSULT- OCH INDUSTRIKONSULTKONCERNERNA

2017	2016	Koncern	Verksamhet	Land	Bokslut	Medel- antal anställda	(Före- gående)	Om- sättning MEUR	Koncernchef/VD
154	111	Acciona Ingenieria Sa *	I	Spain	16	425	600	91,9	Pedro Martínez
155	157	Bengt Dahlgren AB	M,Enr	Sweden	16	414	364	51,7	ingen koncernchef
156	149	Amberg Group *	CE,S,PM	Switzerland	16	400	400		Felix Amberg
157	150	Opus Joynes Pike (Opus International) *	CE,S,Env	England	16	400	391	39,7	David Prentice
158		Hill International Europe *	CE,PM	England	16	400		37,1	
159	156	Steer Davies Gleave Ltd	CE	England	15/16	382	370	43,3	Hugh Jones
160	147	Herzog & de Meuron Architekten AG *	A	Switzerland	16	380	420		Pierre de Meuron; Jacques Herzog
161	165	Burckhardt+Partner AG *	A	Switzerland	16	380	335		Philipp Bruhlmeier
162	148	Zaha Hadid Architects	A	England	15/16	379	402	53,1	Zaha Hadid, Patrik Schumacher
163	168	HPP Hentrich-Petschnigg & Partner (HPP Architects)	A	Germany	16	377	360	45,5	Joachim H. Faust, Gerhard G. Feldmeyer
164	175	Sheppard Robson *	A	England	15/16	374	306	23,1	Andrew German
165		Holinger AG	CE	Switzerland	16	373	346	42,9	Peter Rudin
166	158	DOLSAR Engineering Inc. Co.	PM, CE, Env, E, M, MD	Turkey	16	371	352	5,1	H. İrfan Aker
167	166	Verkís hf	MD	Iceland	16	364	329	49,7	Sveinn Ingi Ólafsson
168	153	Insta Automation Oy	I	Finland	16	358	378	60,0	Timo Lehtinen
169	170	ABT Holding BV	MD	Netherlands	16	357	313	41,4	Gerard Doos, Rudi Roijackers
170	176	Curtins Group	CE,PM	England	16	351	303	31,2	Rob Melling
171	177	Chapman Taylor LLP	A	England	16/17	350	318	41,0	Chris Lanksbury
172	197	NET Engineering S.p.A	MD	Italy	15	350	256	24,0	Giovanni Battista Furlan
173	205	Geo	I	Denmark	16	350	240	27,4	Kim Sillemann
174	284	Dansk Ingeniørservice A/S	I	Denmark	16	350	143	43,6	Michael Gadeberg
175	163	HENN Architekten *	A	Germany	16	341	350	48,0	Gunter Henn (CEO), Martin Henn, Stefan Sinning, Frank Hoffmeister
176	188	Bjerking AB	CE,M	Sweden	16	332	274	45,9	Anders Wärefors
177	174	Barton Willmore Group	A,PM	England	15/16	329	306	39,9	Stephen Toole
178	171	BAC Engineering Consultancy Group *	MD	Spain	17	325	310	17,5	Joan Franco Poblet
179	182	Stride Treglown Group PLC	A	England	16	321	307	25,1	Darren Wilkins
180	152	Hifab Group AB	PM	Sweden	16	320	390	49,4	Patrik Schelin
181	155	GPO Ingenieria, S.A.	MD	Spain	16	320	374	22,4	Xavier Montobbio
182	257	Bartels Engineering B.V. *	CE,S,PM	Netherlands	16	311	166		Taco Klevering, Pieter van Boom
183	179	Aveco de Bondt BV (förvärvat Wareco)*	CE	Netherlands	15	310	300		Gerrit Paalman
184	173	INBO Architects/Consultants *	A,PM	Netherlands	16	308	308		Aaron Bogers
185	154	Vahanen Group Oy	CE	Finland	16	306	375	28,1	Risto Rätty
186	189	Efla hf	MD	Iceland	16	303	273	49,3	Guðmundur Þorbjörnsson
187	203	Purcell Architects	A	England	16	302	241	24,3	Mark Goldspink
188	169	Kelprojekta *	A	Lithuania	16	301	320	10,7	Algimantas Medziausis
189	187	BIG / Bjarke Ingels Group *	A	Denmark	16	300	280	33,6	Sheela Maini Søgaard
190	178	Allies & Morrison Architects Ltd *	A	England	16	300	300		Bob Allies
191		Lombardi SA *	CE,PM	Switzerland	16	300			Roger Bremen
192	172	Arkitektfirmaet C.F.Møller	A	Denmark	16	297	309	42,3	Klaus Toustrup
193	200	O.M.A. Office for Metropolitan Architecture *	A	Netherlands	16	295	247	31,9	Rem Koolhaas
194	219	PRP Architects Ltd *	A	England	16	292	216	21,7	Neil Griffiths
195		SALFO & Associates SA		Greece	16	292	217	24,4	Ioannis Foteinos
196	195	3ti Progetti	CE	Italy	16	288	262	25,2	Alfredo Ingletti
197	181	Mannvit hf.	MD	Iceland	16	282	290	47,8	Jón Már Halldórsson
198	162	IPROconsult GmbH *	CE,Env,A	Germany	15/16	282	350	19,6	Lutz Junge
199	185	Steinbacher-Consult GmbH *	CE, PM	Germany	16	280	280		Stefan Steinbacher
200	191	Heinle, Wischer und Partner	A,PM	Germany	16	280	270	28,2	T. Behnke, H. Chef-Hendriks, A. Gyalokay, T. Heinle, M. Kill, J. Krauß, C. Pelzeter, E. Schultz
201		IUB Engineering AG *	CE,PM	Switzerland	16	280			Urs Müller
202	183	Henning Larsen Architects	A	Denmark	16/17	275	281	36,1	Mette Kynne Frandsen
203	193	Planungsgruppe M+M AG , PGMM *	E,M,PM, Enr	Germany	16	275	265	28,0	Hermann Ott

2017	2016	Koncern	Verksamhet	Land	Bokslut	Medelantal anställda	(Föregående)	Om-sättning MEUR	Koncernchef/VD
204	159	Insinööri-toimisto Comatec Group	I, Enr	Finland	16	273	350	19,3	Aulis Asikainen
205	250	Pascall+Watson	A	England	16	271	318	46,8	Steve West
206		HaCon	I,CE	Germany	16	270		42,0	Michael Frankenberg
207	218	Scott Brownrigg Architects	A	England	16/17	269	279	26,6	Darren Comber
208	201	Aukett Swanke Group plc	A	England	15/16	267	244	23,8	Nicholas Thompson
209	194	WTM Engineers	MD	Germany	16	258	263	26,0	Karl Morgen
210	198	DRI upravljanje investicij (DRI Investment Management) *	PM	Slovenia	16	256	254	17,3	Jurij Kač
211	209	IVL Svenska Miljöinstitutet	Env,Enr	Sweden	16	255	232	30,7	Tord Svedberg
212	196	IBI Group Europe *	A	England	16	254	260	24,0	Paul Hewes
213	199	Dps Engineering *	MD	Ireland	15	253	253	109,3	Frank Keogh
214	192	HR Wallingford Group Ltd *	CE, Env,I	England	15/16	251	269	25,6	Bruce Tomlinson
215	210	ISC Rådgivende Ingeniører A/S	MD	Denmark	16	250	231	29,4	Kjeld Thomsen
216	186	Iproplan Planungsges. MbH *	MD	Germany	16	250	280		Jörg Thiele
217	221	Heksagon Muhendislik Ve Tasarim A S *	I	Turkey	16/17	250	210		Inan Kirac (ordf)
218		Pini Swiss Engineers SA	CE	Switzerland	16	250			Olimpio Pini
219	190	Z-Dynamics (Infotiv & Combine Engineering)	I	Sweden	16	248	272	23,4	Alf Berntsson (Infotiv), Peter Karlsson (Combine)
220	359	Consulgal Group, SA.	MD	Portugal	16	245		17,2	Rogério Monteiro Nunes
221	202	Avalon Innovation AB	I	Sweden	16	240	242	32,4	Peter Mattisson
222	212	Wilmotte & Associés *	A	France	15/16	240	225	29,5	Jean-Michel Wilmotte
223	130	EBP Ernst Basler & Partner Ltd *	MD	Switzerland	16	239	244	48,9	Daniel Schläpfer
224	207	Deltamarin Oy	I	Finland	16	235	237	23,2	Janne Uotila
225	222	Baur Consult Architekten Ingenieure	MD	Germany	16	235	210		Andreas Baur, Peter Kuhn
226	206	SD Ingénierie Holding SA *	MD	Switzerland	16	232	238		J. D. Girard
227	237	Leonhardt, André und Partner Beratende Ing. GmbH	S	Germany	16	232	194	29,7	Wolfgang Eilzer
228	215	Hjellnes Consult AS	MD	Norway	16	230	223	28,7	Geir Knudsen
229	211	UVATERV Engineering Consultants Ltd. *	MD	Hungary	16	230	228	6,5	Gyula Bretz
230		Sophia Conseil	I	France	16	230		15,0	
231	269	Essiq AB	I	Sweden	15/16	227	153	18,3	Jonas Sohtell
232	208	Pragoprojekt a.s *	CE	Czech Republ.	15	225	234	12,6	Marek Svoboda
233		Romair Consulting	CE	Romania	16	223			Bogdan Boeru
234	184	RKW Architektur + *	A	Germany	16	220	280	30,0	Wojtek Grabianowski
235	217	Valode & Pistre *	A	France	16	220	220		Valode & Pistre
236	229	B+S Ingenieur AG *	MD	Switzerland	16	220	200		Walter Shaufelberger
237	245	Peutz Group bv *	Env,CE, I	Netherlands	16	219	185		J.F.W. Koopmans
238	346	Protaccon koncernen Oy	I,E,PM	Finland	16	219	89	21,0	Timo Akselin
239	233	BWB Consulting LTD (The BWB Partnership)	CE,S, Env	England	15/16	217	198	19,9	Steve Wooler
240	240	HLM Architects *	A	England	15/16	216	190	20,5	Christopher Liddle
241	216	Optiplan Oy	MD	Finland	16	214	221	15,7	Pekka Kiuru
242	252	Eltronic A/S	I	Denmark	16	213	175	43,7	Lars Jensen
243	223	Transprojekt Gdanski	CE,A	Poland	16	210	206	2,6	Marek Rytlewski
244	315	Troup Bywaters + Anders *	E,M	England	16	210	120		Peter Anderson
245		IBG B. Graf AG Engineering *	CE	Switzerland	16	210			Reto Graf
246	214	Force Technology Sweden	CE	Sweden	16	207	223	18,0	Per Gelang
247	224	Metroprojekt Praha A.S	MD	Czech Republ.	15	207	205	14,5	David Krása
248	336	Kling Consult Ingenieur GmbH *	CE	Germany	16	207	100		Markus Daffner
249	238	EKJ Rådgivende Ingeniører A/S	MD	Denmark	16	205	192	26,6	Jørgen Nielsen
250	236	Eurocon Consulting AB	I	Sweden	16	204	195	22,3	Peter Johansson
251	232	Rogers Stirk Harbour & Partners *	A	England	15/16	204	200	36,8	Rickard Rogers
252	160	Temelsu International Engineering Services Inc.*	MD	Turkey	16	200	350		Demir İnözü

PM = Project Management, A = Architecture, CE = Civil-/S = Structural Engineering, CT = Certification and testing, Env = Environment, Enr = Energy, E = Electrical, M = Mechanical/HEVAC, I = Industrial, MD = Multi Disciplinary, (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd

DE 300 STORSTA EUROPEISKA ARKITEKT-, TEKNIKKONSULT- OCH INDUSTRIKKONSULTKONCERNERNA

2017	2016	Koncern	Verksamhet	Land	Bokslut	Medelantal anställda	(Föregående)	Om-sättning MEUR	Koncernchef/VD
253	230	Politecnica- Ingegneria ed Architettura *	MD	Italy	16	200	200	13,2	Francesca Federzoni
254	249	SGI Consulting SA *	MD	Luxemburg	16	200	180		Laurent Nilles
255	271	JG Ingenieros SA	M,E, Enr, I	Spain	16	200	150	10,7	Josep Túnica Buira
256	280	UNStudio (Van Berkel En Bos) *	A	Netherlands	16	200	148		Ben van Berkel, Caroline Bos
257	267	MVRDV *	A	Netherlands	16	199	157		Winy Maas, Jacob van Rijs, Nathalie de Vries
258	213	Goudappel Coffeng B.V *	MD	Netherlands	16	197	225		Jos van Kleef
259	292	INYPISA Informes y Proyectos SA	MD	Spain	16	195	286	19,2	Valentín Estefanell Jara
260		ewp AG Effretikon *	CE	Switzerland	16	194	192	24,5	Benno Singer
261	239	Dopravoprojekt, a.s. *	CE, S, A, PM	Slovakia	14	192	192	17,8	Gabriel Koczkás
262	270	Keppie Design	A	Scotland	15/16	191	152		Peter Moran
263	246	Consat AB	I	Sweden	16	188	184	24,5	Martin Wahlgren
264	272	Price & Myers *	CE	England	16	185	150		Paul Batty m.fl
265	248	Wilkinson Eyre Architects Ltd	A	England	16/17	183	181	23,4	Chris Wilkinson, Jim Eyre
266	234	Metroul S.A.	MD	Romania	16	181	196	19,6	George Rozorea
267	251	Snohetta AS	A	Norway	16	180	180	16,5	Frydenlund, Molinar, Greenwood
268	254	ELU Konsult AB	S,CE	Sweden	16/17	180	174	35,2	Charlotte Bergman
269	264	i3tex AB	I	Sweden	16	180	159	17,2	Ulf Aiff
270	384	Bureau d'études Greisch *	CE,S,A,PM	Belgium	16	180			Vincent deVille de Goyet
271		HHM Gruppe (Hefti, Hess, Martignoni)*	E,Enr	Switzerland	16	180			Urs von Arx
272	256	Coplan AG	I	Germany	16	178	170	14,7	Martin Steger
273	225	OTE Ingénierie SA (Omnium Technique Européen)	MD	France	16/17	177	176	20,2	Patrick Lullin
274	266	TCPM (TC Project Management B.V)	I	Netherlands	16	176	158	13,7	Rudie Veenendaal
275		Dr. Eicher+Pauli AG *	CE,Enr	Switzerland	16	175			Dieter Többen
276	161	Technital SpA	CE	Italy	16	174	350	32,2	Alberto Scotti
277	242	FASE-Estudios e Proyectos S.A	MD	Portugal	16	173	178	10,1	Manuel Quinaz
278	244	Forsen Projekt Partner	PM	Sweden	16	170	185	26,7	Bengt Johansson
279	255	Destia Design *	CE	Finland	15	170	170	20,0	Heidi Erha
280	279	Advin B.V. - Adviseurs en Ingenieurs	MD	Netherlands	16	170	149	22,6	Ralph Henderix
281		SC Search Corporation	CE	Romania	16	170			Michael M. Stanciu
282		TBF + Partner AG	CE,PM	Switzerland	16	170		21,7	Thomas Vollmeier
283	263	PDM Group (Pdm Corporate Management Services B.V.)	I	Netherlands	16	168	159	15,2	Hubert Mesterom
284	253	IBE D.D	MD	Slovenia	16	167	174	12,4	Uroš Mikoš
285	285	Dr Ing A Aas-Jakobsen AS	CE, PM	Norway	16	163	142	80,8	Trond A. Hagen
286	243	UTIBER LTD	CE,PM	Hungary	16	162	186	0,0	György Lakits
287	260	FS Dynamics AB	I	Sweden	16/17	160	161	16,7	Ulf Mårtensson
288	261	Progetto CMR *	A	Italy	16	160	160		Massimo Roj
289	262	Jaspers-Eyers Architects *	A	Belgium	14	160	160		John Eyers & Jean-Michel Jaspers
290	388	Prokon Muhendislik Ve Musavirlik A S (Prokon Engineering Ltd) *	MD	Turkey	16	160		9,1	Hasan Özdemir, Ismail Salici
291	392	Henry J. Lyons Architects *	A	Ireland	16	160			Richard Doorly
292	227	Consitrans S.R.L.	CE,S,Env,PM	Romania	16	159	200	3,1	Eduard Hanganu
293	301	EPR Architects Group Ltd *	A	England	15/16	159	129	14,0	Stuart Lowther
294	273	Mecanoo Architecten	A	Netherlands	16	158	150	16,0	Francine Houben, Aart Fransen & Peter Haasbroek
295	298	Semrén Månsson Arkitektkontor AB	A	Sweden	16/17	156	131	16,6	Magnus Månsson, Anders Erlandsson
296	241	Frankham Consultancy Group	MD	England	15/16	155	188	13,2	Steven Frankham
297	268	CES Consulting Engineers Salzgitte GmbH *	MD	Germany	16	155	155		Ralf Meyerhoff
298	287	Clancy Consulting	MD	England	16/17	155	141	13,0	Alan Bramwell
299	274	AS Architecture-Studio *	A	France	16	150	150		Laurent Fischer & Jean-Francois Bonne
300	275	Studio Altieri S.p.A *	CE,A	Italy	16	150	150		Francesco Viero

PM = Project Management, A = Architecture, CE = Civil-/S = Structural Engineering, CT = Certification and testing, Env = Environment, Enr = Energy, E = Electrical, M = Mechanical/HEVAC, I = Industrial, MD = Multi Disciplinary, (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd

*Den nya stadsdelen
Vallastaden i
Linköping.*

VÅRA MEDLEMMAR SKAPAR ETT BÄTTRE SAMHÄLLE

– INNOVATIV DESIGN FOR SMARTA SAMHÄLLEN

Svenska Teknik&Designföretagen, STD-företagen, arbetar för medlemsföretagens bästa i syfte att stärka deras konkurrenskraft och långsiktiga lönsamhet. Med 740 medlemsföretag, som tillsammans har ca 35 000 anställda, representerar STD-företagen nära två tredjedelar av branschens resurser

STD-företagen vill främja hög kvalitet, en sund utveckling, en god lönsamhet och moderna arbetsvillkor i medlemsföretagen.

STD-företagen ingår i Almega, som är den organisation som samlar tjänsteföretagen i Sverige. Almega är den största förbundsgruppen inom Svenskt Näringsliv. STD-företagen är även medlem i den europeiska (EFCA) respektive internationella (FIDIC) teknikkonsultorganisationen samt den europeiska arkitektorganisationen (ACE).

Arkitekt-, teknikkonsult- och industrikonsultföretagen
Svensk, nordisk och internationell kartläggning

I SAMARBETE MED

Foreningen af Rådgivende Ingeniører, Danmark

Danske Arkitekt Virksomheder

Rådgivende Ingeniørers Forening, Norge

Arkitektbedriftene, Norge

Felag rádgjafarverkfrædinga, Island

Samtök arkitektastofa, SAMARK, Island

Suunnittelu- ja konsultointiyritykset SKOL ry, Finland

Svenska Teknik &
Designföretagen

• almega

INNOVATIV DESIGN FÖR SMARTA SAMHÄLLEN

www.std.se